

Лингвистичке актуелности

28

*Израду часописа омогућило је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја
Републике Србије*

ISSN 2406-3207

UDK 801

Институт за српски језик САНУ

ЛИНГВИСТИЧКЕ АКТУЕЛНОСТИ

28

Београд, 2016

Издаје:
Институт за српски језик САНУ
Кнез-Михаилова 36, Београд

За издавача:
Др Срето Танасић

Електронско издање:
www.isj-sanu.rs
www.asusilc.net/aktuelnosti

Имејл:
aktuelnosti@orion.rs

Уредници:
др Стана Ристић, др Биљана Сикимић, др Данко Шипка

Главни уредник:
др Ђорђе Оташевић

Конверзија за интернет:
др Данко Шипка

Штампа:
„Скрипта интернационал“, Београд

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Данко Шипка : <i>Уз нека акценатска одступања : хипотеза иницијалног акцента</i>	1–11
Душан-Владислав Пажђерски: <i>Адаптација властитих именица из кашупског језика у српском</i>	12–29
Ана Здравковић, Јована Томић: <i>Семантичке и структурне варијације фразеологизама као извор хумора у прози Душана Радовића</i>	30–38
Ђорђе Оташевић: <i>О терминима школски речник и ученички речник</i>	39–45

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Срето Танасић: <i>Синтакса пасива у савременом српском језику</i> (А. Ђорђевић)	49–54
Надежда Силашки: <i>Српски језик у транзицији : О англицизмима у економском регистру</i> (Светлана Спајић)	55–57
Јелена Филиповић, Оливера Дурбаба (ур.): <i>Језици у образовању и језичке образовне политике</i> (Ивана Бојовић)	58–61
Весна Крајишник (ур.): <i>Српски као страни језик у теорији и пракси III</i> (Биљана Николић)	62–64
Данко Шипка: <i>Од наших Руса до комисијине краве</i> (Ђорђе Оташевић)	65–67

УКРАТКО

Љилјана Марковић и др.: <i>Kađi : udžbenik za japanski jezik i pismo</i> (А. Теноди)	71–72
Лана Нудаћек, Милица Мићаљевић: <i>Hrvatski terminološki priručnik</i> (Ђ. Оташевић)	73–74
Радомир Дабетић: <i>Који људи говоре кога када треба који : Новинарска огрешења о језик</i> (Светлана Спајић)	75–76
S. Popović i dr.: <i>Rječnik kristalografije, fizike kondenzirane tvari i fizike materijala :Englesko-hrvatski hrvatsko-engleski</i> (Ђорђе Оташевић)	77–78

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђ. Оташевић: *Библиографија новијих школских речника руског језика (избор)* 81–99

ХРОНИКА

LIV скуп слависта Србије (Стефан Милошевић) 103–106

ВЕСТИ

Међународни научни симпозијум Словенска терминологија данас 109–110

Докторска дисертација Данијеле Станић 110–110

Докторска дисертација Александре Марковић 111–112

Докторска дисертација Светлане Слијепчевић 113–113

Семинар Друштва за језичке ресурсе и технологије 114–115

Циклус предавања Српска лингвистика данас 116–116

ЧЛАНЦИ

УДК 811.163.4'342.8
Оригинални научни рад
Примљен: 13.05.2016.
Прихваћен: 15.06.2016.

Данко М. Шипка
(Државни универзитет Аризоне,
Феникс, САД)*

УЗ НЕКА АКЦЕНАТСКА ОДСТУПАЊА: ХИПОТЕЗА ИНИЦИЈАЛНОГ АКЦЕНТА

У овом раду анализирају се одступања од подразумијеваног мјеста српскохрватског акцента у посуђеницама са завршним фонетским секвенцама -[вокал]нт, -[консонант]ор, -и-[консонант]ија, -[консонант]ела, и -[вокал]нтан. Чињеница да се у неким случајевима акценат страних ријечи адаптира у подразумијевану вриједност а у неким не објашњава се присуством почетног слога испред мјеста на који би се акценат преносио у првом случају и одсуство те фонотактичке датости у потоњем.

Кључне ријечи: акценатски систем, одступања од мјеста акцента, фонотактика, посуђенице

0. Увод

У овом раду позабавићу се одступањима од правила дистрибуције стандардне српскохрватске акценутације (ради се, дакле, о ономе што је заједничко за српски, хрватски и бошњачки стандард, званични и разговорни). Та ће одступања бити, макар само дјеломично, представљена у формализованим правилима, испитана на грађи, а након тога биће предложена хипотеза која, поново само дјеломично, објашњава разлоге тих одступања. Коначно, биће упућивано на значај који посматране појаве могу имати за посматрање језика у цјелини.

* danko.sipka@asu.edu

1. Појмовна мапа

Да подсетимо, правила дистрибуције српскохрватске стандардне акцентуације намећу слједећа веома широка ограничења мјесту које акценат може заузети у ријечи:

- а. ниједан акценат не стоји на посљедњем слогу,
- б. силазни акценти стоје само на првом слогу,
- в. једносложне ријечи имају само силазне акценте.

Знамо такође и то да постоје одређене лексичке јединице у којима долази до одступања од другог и/или првог правила. Управо та одступања представљају материјал који је кориштен за овај рад.

Наведена одступања у релевантним приручницима: Пецо (1971: 78, 83), Стевановић (1981: I, 163–64), Дешић (1992: 42), Шкарић (1991: 234), Барић и др. (1995: 71), Далевска-Грењ (1997: 126) сврставају се у неколико група. На основу грађе свих ових приручника одступања која нису условљена дијалекатском базом могу се представити овако:

Категорија	Примјер
<i>страна имена</i>	<i>Волтѐр, Дебисѝ</i>
<i>скраћенице од почетних слова</i>	<i>САД [есаде̂]</i>
<i>узвици</i>	<i>ах̂</i>
<i>појединачни случајеви</i>	<i>там̂н</i>
<i>експресивне лексике</i>	
<i>сложенице</i>	<i>бродовл̂аснѝк</i>
<i>Ген. мн. лексема са</i>	<i>мушк̂арѝц̂а</i>
<i>алтернацијом а:0 а узлазним</i>	
<i>акцентом у осталим</i>	
<i>падежима</i>	
<i>посућенице</i>	<i>демонстр̂ант</i>

Табела 1

Успут треба рећи да један дио приручника (Мразовић и Вукадиновић 1988, Симић и Остојић 1989, Станојчић и Поповић 1992) ову појаву и не помиње.

Онако како су представљени у раније поменутих приручницима, ови су изузеци у принципу лексичке листе које евентуално могу бити потпомогнуте одређеним додатним упутствима, да, рецимо, треба пазити на имена из француског језика, на словне консонантске скраћенице од првих слова сложених назива и сл. Дакле, појава се одликује (онако како је пред-

стављена у релевантним приручницима) малим степеном формализације и генерализације.

Овдје ћу се позабавити посљедњом од наведених категорија (посуђе-ницама) с циљем да покажем да:

- а. назив категорије није у потпуности прикладан,
- б. постоји могућност формализације дијела случајева из ове категорије.

Треба одмах нагласити да ме не занима питање нормативности појаве (да ли ове изузетке треба увести у ортоепску норму), а исто тако ни то да ли изузетак има и неизузетачну форму. Не занимају ме такође механизми постанка ових изузетака баш у тим секвенцама (зашто баш у тим низовима а не у неким другим). Питање је једино да ли се у посматраним низовима јавља такав изузетак од правила стандардне српскохрватске акценатске дистрибуције који није условљен дијалекатском базом или таквог одступања нема.

2. Дефиниција појаве

Наведена категорија посуђеница садржи, с једне стране, појединачне примјере који се не дају подвести под заједнички фонолошки низ или се тај фонолошки низ јавља у малом броју примјера у тој категорији. Ради се о примјерима типа: *резимѐ, експозѐ*. С друге стране, постоје примјери који се дају подвести под одређени фонолошки низ, рецимо: *командант, интендант, секундант; инкубатор, консолидатор, ликвидатор; аудитор, ерудитор, беневолент*

Да назив „посуђенице” за ову категорију није у потпуности тачан, лако је показати примјерима типа: *преварант, забушант, зајѐбант*, који се понашају исто онако као и горе наведене посуђенице. Ово је, међутим, само успутна примједба – већина примјера јесте страног поријекла, а оно што те примјере обједињује јесте фонолошки низ, који је из творбене, па тиме и лексиколошке, перспективе:

- а. страни суфикс на страном основи, нпр. *команд-овати : командант*,
- б. страни суфикс на домаћој основи, нпр. *превар-ити : преварант*,
- в. ништа (дакле само фонолошки низ), нпр. *дијамант*.

Процес уношења ових елемената у српскохрватски лексикон може се представити тако да путем интеркултурног трансфера у тај лексикон улазе творенице (категирија а.) заједно са својим основницама, творбено немотивисане лексеме са истим низом (категирија в.) а унесени суфикс онда ступа у творбене чинове са основницама домаћег поријекла (категирија б.).

Ако пођемо од тога да на уласку у српскохрватски лексички систем секвенце ових лексема акценатски су неприлагођене, онда је ситуација занимљива утолико што се може пратити како акценатски систем дјелује на такве елементе, управо, какав је филтер њиховог акценатског прилагођавања.

3. Поступак и резултати

Како је већ речено, посматрани примјери потпадају под одређене фонетске низове. Ради се о сљедећим низовима:

Низ	Примјер	Коментар
*Внт0	<i>дилетант,</i> <i>претендент</i>	краткосилазни на В, обухвата и изведенице, нпр. <i>дилетанткиња,</i> <i>дилетантски</i>
*ВКор0	<i>радијатор,</i> <i>композитор</i>	дугосилазни на В, обухвата и изведенице, нпр. <i>радијаторски,</i> <i>композиторски</i>
*иКија0	<i>телевизија,</i> <i>композиција</i>	дугосилазни на првом и, јавља се и у изведеницама, нпр. <i>телевизијски,</i> <i>композицијски</i>
*Кела0	<i>салмонела,</i> <i>багатела</i>	краткосилазни на е
*Внт{а/0}н0	<i>константан,</i> <i>амбивалентан</i>	краткосилазни на В, јавља се и у изведеницама, нпр. <i>константност,</i> <i>амбивалентност</i>

К – консонант, В – вокал, 0 – крај језичке ријечи, * – било који не-празан низ

Табела 2

Даље се може примијетити да се посматрано акценатско одступање не јавља у свим лексемама које садрже наведене низове, на примјер:

Низ	Примјер
*Внт0	гигант, галант
*ВКор0	сенатор, матадор
*иКија0	ревизија, дивизија

Табела 3

Види се, дакле, да је у дијелу примјера из прве три категорије акценат пренесен по општим правилима српскохрватске акцентуације – дакле, ти су лексички елементи акценатски адаптирани.

Ако говоримо о језику уопште, могу се ту додати и они низови који се јављају само у сленгу, какав је:

Низ	Са одступањем	Без одступања
*ишка	<i>набацѝшка, провалѝшка</i>	<i>бѣдѝшка, мѝнишка</i>

Циљ проведеног истраживања био је управо то да се утврди у којим случајевима се јавља, а у којим не јавља одступање и зашто. Посматрана су само прва три низа, будући да су евентуални изузеци од преостала два низа чисто лесички изузеци.

Истраживање је проведено по сљедећем поступку:

а. из сопственог обрнутог рјечника, који садржи око 120 хиљада лексичких јединица, издвојене су лексеме које садрже наведене низове и из добивених листа одстрањене префиксалне сложенице (нпр. *консонант*), те једносложне ријечи (ту се не може јавити одступање од дистрибуције акцента),

б. на преосталим примјерима забиљежен је акценат по властитом језичком осјећају, а истовремено је, ради провјере, снимљено 10 изворних говорника српскохрватског језика (са подручја Новог Сада и Сарајева), па је забиљежен акценат онако како су га прочитали,

в. на основу тог материјала формулисана су правила која одређују када ће се у тим низовима јавити одступање а када не.

Истраживање указује на сљедеће правило:

Ако је у наведеном низу * из Табеле 2 број слогова већи од један, онда се јавља одступање од правила акценатске дистрибуције, а ако је тај број једнак броју један, онда одступања нема, дакле:

Правило	Примјери
* $(\text{акко је } \# \text{ V} > 1) + \text{Внт}0 \Rightarrow$ акцент је на В, иначе је пренесен на претходни слог	интенд \grave{a} нт, секунд \grave{a} нт, шпекул \grave{a} нт, симул \grave{a} нт гигант, г \grave{a} лант, ф \grave{o} рмант, г \grave{a} рант
* $(\text{акко је } \# \text{ V} > 1) + \text{ВКор}0 \Rightarrow$ акцент је на В, иначе је пренесен на претходни слог	инициј \acute{a} тор, модифик \acute{a} тор, депил \acute{a} тор, инхал \acute{a} тор гр \acute{e} б \acute{a} тор, м \acute{a} нд \acute{a} тор, кр \acute{e} џ \acute{a} тор, ф \acute{r} к \acute{a} тор
* $(\text{акко је } \# \text{ V} > 1) + \text{иКија}0 \Rightarrow$ акцент је на и, иначе је пренесен на претходни слог	коали \acute{c} ија, еруд \acute{i} ција, бенеф \acute{i} ција, екстрад \acute{i} ција \grave{a} мб \acute{i} ција, трад \acute{i} ција, \acute{e} д \acute{i} ција, к \acute{o} г \acute{n} иција

акко – ако и само ако, # – број, К – консонант, В – вокал, 0 – крај језичке ријечи, * – било који не-празан низ

Табела 4

Исто ово правило важи и за наведене случајеве из сленга, што се може илустровати већ навођеним примјером.

Само правило могло се поставити и мало шире, рецимо, посљедње правило могло се формулисати као [...]ВКија0 умјесто [...]иКија0, али тада би постојала потреба за одређеним лексичким изузецима. Било како било, суштина правила остаје иста – у овим правилима први слог „привлачи” акценат са сљедећег слога, па се тај акценат на њега преноси, што се не дешава кад су у питању унутарњи слогови. Управо то је основа за формулисање онога што називам „хипотеза иницијалног акцента”.

4. Хипотеза иницијалног акцента

Хипотеза иницијалног акцента представља покушај објашњења правила формулисаног у претходном дијелу. Хипотеза поставља сљедећу тврдњу:

Будући да је у савременим српскохрватским стандардима акценат у највећем броју случајева на првом слогу, онда тај први слог „привлачи” неадаптирани акценат са наредног слога. За разлику од тога, други и наредни слогови немају „привлачну силу”, па се у тим случајевима акценат и не адаптира.

У прилог овој хипотези могу се навести сљедеће чињенице:

- а. грађа анализирана у претходном дијелу,
- б. општи статистички подаци,

- в. општи језички принципи,
г. сродне појаве.

Грађа је већ у претходном дијелу представљена, па се на томе нећемо овдје задржавати. Од општих статистичких података ваља навести статистику дистрибуције акцента по слоговима језичке ријечи (занима нас језичка ријеч јер се ради о адаптацији лексема у лексичком систему). Шкарић (1991: 318–19) даје сљедеће податке за језичке ријечи

Број слогова	Постотак
1 и 2	61.92
≥3	38.18

Тако је онда у преко шездесет процената лексичких ријечи акценат свакако на првом слогу, а у ономе што остаје, у добром дијелу случајева акценат је такође на првом слогу (поготово ако се узме у обзир чињеница да је дистрибуција силазних акцената везана за први слог).

Нема дакле никакве дилеме око тога да је у знатној већини случајева акценат на првом слогу. Ту онда треба поменути аналогију као општу језичку законитост која иде у прилог хипотези иницијалног акцената. Наиме, ако је у већини случајева акценат на првом слогу, а ако се, опет по устаљењим правилима преношења акцената, акценат преноси за један слог унапријед, онда је природно да, по аналогији, неадаптирани акценат лакше прелази на иницијално мјесто, него на неко мјесто у средини ријечи.

Коначно, треба поменути сличне појаве које свједоче о томе да иницијални слог привлачи акценат. Од таквих појава ваља поменути тзв. козарац, врсту пермутације у шатровачком говору која се одвија по правилима ултимизације иницијалног слога, на примјер:

1 2 3 2 3 1
курава -> раваку
1 2 2 1
кућа -> ћаку

Акценатско правило за ову пертурбацију изгледа тако да је у пертурбираним коначном облику акценат увијек на иницијалном слогу, како показују примјери:

курава -> раваку
рџбија -> бијаро
топлана -> планато

мајстор -> стојмар

Могло би се рећи да се пертурбацијом разбија прозодијска структура, а у коначном облику наново се успоставља на основу „привлачне силе” иницијалног слога.

Слична је и појава разлика у мјесту акцента у морфолошким парадигмама између тзв. Вук-Даничићеве акцентуације и оне која је уобичајена данас. Нпр, у Барић и др. (1995: 121) налазимо: „гра̀дѡвѡ, гра̀довима [...] Застарјело гра̀дѡвѡ, гра̀довима”. Акценат се и ту повлачи на први слог, мада овдје дјелује и морфолошка аналогија, а не само „привлачна сила” првог слога.

Треба рећи да у прилог хипотези иде и поређење података из приручника Пецо (1971: 78, 83) и Стевановић (1981: I, 163-64) са онима из овог истраживања. Наиме, тамо се наводе и примјери неадаптираних двосложних ријечи (рецимо *доцѣнт*), које су данас адаптиране (уз евентуалне регионалне изузетке, рецимо разговорног загребачког говора). Наведено поређење показује да је адаптација процес који прво захвата преношење на први слог.

У Додатку наводим дио грађе (примјери са секвенцом *Внт0*), који потврђују хипотезу иницијалног слога. У свим наведеним примјерима двосложне лексеме имају акценат на првом слогу, а вишесложне на посљедњем.

Да би се хипотеза иницијалног слога потврдила (или оборила) потребна су комплексна истраживања акценатске адаптације посуђеница и других процеса у акценатском систему, а овај је прилог само први корак у том смјеру. Уколико би се хипотеза потврдила, могло би то имати одређене посљедице за проучавање акценатског система у цјелини, а посебно мјеста који у том систему има први слог.

ЛИТЕРАТУРА

- Барић и др. 1995: Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
Далевска Грењ 1997: Hanna Dalewska-Greń, *Języki słowiańskie*, Warszawa: PWN.
Дешић 1992: Милорад Дешић, *Српски акценат с лакоћом*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
Мразовић – Вукадиновић 1988: Pavica Mrazović, Zorica Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu.
Пецо 1971: Асим Пецо, *Основи акцентологије српскохрватског језика*, Београд: Научна књига.

- Симић – Остојић 1989: Радоје Симић, Бранислав Остојић, *Основи фонологије српскохрватског књижевног језика*, Титоград: Универзитет у Титограду.
- Станојчић – Поповић 1992: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматика српскога језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић 1981: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, Београд: Научна књига.
- Шкарић 1991: Ivo Škarić, „Fonetika hrvatskog književnog jezika”, [u:] S. Babić et al. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: JAZU.

Додатак: Примјери са секвенцом Внт0

трабант	политикант	рекламант	емигрант
зајебант	критикант	демант	емигрант
бубант	практикант	плимант	имигрант
педант	музикант	дипломант	хофирант
оксидант	зафркант	хиромант	дрогирант
мандант	дискант	некромант	маркирант
командант	алант	пермант	фолирант
интендант	галант	формант	копирант
секундант	талант	информант	спирант
сергеант	инсталант	прегнант	аспирант
инфант	дилелант	асигнант	мурирант
сикофант	апелант	доминант	жирант
фрагант	интерпелант	сонант	лаборант
гигант	дуелант	лајтнант	колаборант
малигант	бифлант	гарант	деодорант
интригант	сибилант	декларант	игнорант
денунцијант	пасквилант	варант	бузорант
комедијант	пашквилант	преварант	министрант
комендијант	ацилант	квадрант	демонстрант
брилијант	имплант	хидрант	ремонстрант
фолијант	завитлант	квудрант	рестаурант
варијант	коагулант	дерант	фигурант
провијант	спекулант	препондерант	опскурант
бриљант	шпекулант	лиферант	матурант
акант	калкулант	кооперант	инкасант
бакант	симулант	бузерант	трасант
абдикант	манипулант	гузерант	десант
трафикант	кверулант	шифрант	адресант
фабрикант	капитулант	дешифрант	индосант
десикант	дијамант	мигрант	сакросант

циркусант	адолесцент	фундамент	континент
дискусант	продуцент	лигамент	апстинент
мркшант	декадент	пергамент	абонент
забушант	цедент	парлиамент	депонент
детант	антецедент	медикамент	компонент
дилетант	окцидент	предикамент	опонент
интерпретант	инцидент	филамент	експонент
дебитант	конфидент	парламент	арпент
лицитант	дисидент	орнамент	транспарент
хоспитант	резидент	темперамент	одрент
иритант	претендент	сакрамент	референт
реактант	индент	индосамент	кореферент
пројектант	респондент	тестамент	контокорент
рефлектант	кореспондент	постамент	конкурент
октант	студент	цемент	интересент
консултант	агент	елемент	патент
конзултант	регент	комплемент	репетент
презентант	диригент	суплемент	ремитент
репрезентант	контигент	конкремент	комитент
акцептант	контингент	екскремент	асистент
оптант	аргент	статемент	флуент
концертант	енергент	фрагмент	адвент
манифестант	абстергент	сегмент	деликвент
протестант	амбијент	пигмент	делинквент
секстант	пацијент	аугмент	солвент
инстант	коэффицијент	седимент	апсолвент
ађутант	инспицијент	рудимент	инвент
адјутант	квоцијент	регимент	конвент
дискутант	градијент	комплимент	презент
мутант	ингредијент	пимент	рецензент
левант	клијент	експеримент	детерџент
сервант	реципијент	сентимент	рестраинт
специјализант	конципијент	сортимент	јацинт
диверзант	оријент	момент	хијацинт
рекузант	абитуријент	фермент	пеперминт
циркузант	транзијент	интегумент	џоинт
адсорбент	талент	аргумент	лабиринт
апсорбент	неталент	документ	лавириинт
акцент	антиталент	монумент	форинт
доцент	еквивалент	инструмент	репринт
процент	репелент	конзумент	абсинт
реконвалесцент	суплент	менеџмент	апсинт

мезотинт	апсорпционт	дисконт	хоризонт
калодонт	реконт	ремонт	марабунт
мастодонт	виконт	фајеронт	цакунт
архонт	есконт	фајронт	фајрунт

Danko Šipka

ON SOME SERBO-CROATIAN DEFAULT STRESS PLACEMENT
EXCEPTIONS: INITIAL SYLLABLE HYPOTHESES

Summary

The present paper addresses the exceptions from the default Serbo-Croatian stress placement in the loanwords ending in *-[vowel]nt*, *-[consonant]or*, *-i-[consonant]ija*, *-[consonant]ela*, *i-[vowel]ntan*. The fact that in some cases the stress placement follows the default pattern while it remains non-adapted in others is explained by position of the adapted stress placement. The stress placement adapts to the default pattern if the landing position of the adaptation is the post-initial position.

Keywords: stress system, stress placement exceptions, phonotactics, loanwords.

УДК 811.162.1'282.3'355
811.163.41'35
811.162.1'282:811.163.41
Оригинални научни рад
Примљен: 30.12.2015.
Прихваћен: 15.06.2016.

Душан-Владислав Пажђерски
(Гдањски универзитет,
Катедра за славистику)*

АДАПТАЦИЈА ВЛАСТИТИХ ИМЕНИЦА ИЗ КАШУПскоГ ЈЕЗИКА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Аутор у свом раду, по први пут, даје свој предлог адаптације кашупских властитих именица (на примеру топонима) у српском језику. Он то чини према методологији која је предложена у „Правопису српског језика“ из 1994. године, наводећи по неколико карактеристичних примера из кашупског језика под сваким знаком кашупске абецедe, као и под сваком специфичном графичко-фонетском групом, која обухвата два и више знакова, разјашњавајући истовремено велики број правописних и правоговорних проблема из кашупског језика.

Кључне речи: кашубистика, славистика, србистика, кашупски језик, кашупски правопис, кашупска графика, кашупски изговор, српски језик, српски правопис, језичка адаптација

О изговору кашупских гласова у кашупском језику више сам писао у радовима *Основне информације о кашупском језику*, поглавље: *Гласовни систем кашупског језика*¹, стр. 16–19. Рад који ћу представити у великој мери се заснива на споменутом опису, с тим што ће он бити прилагођен правописној проблематици српског језика у складу са методологијом представљеном у *Правопису српског језика* (прир. М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурица, Нови Сад, 1994).

Треба рећи да начин стандардног изговарања кашупских гласова није до краја нормиран. Још увек преовладава дијалектална разноликост, а Савет за кашупски језик, који се бави нормирањем кашупског језика, није

* vp@wp.p

¹ Публикација: Д. В. Пажђерски, *Кашупске теме*, Београд, 2014.

то једнозначно дефинисао. Делимично због велике разноликости у оквиру дијалеката (и на малом простору кашупског језика, који још увек не поседује довољну правну и сваку другу заштиту), делимично због компликованости самог проблема. То потврђују и моји наводи у горе споменутом раду, где наводим варијанте изговора кашупских слова: *é, ô*. У каснијим консултацијама са колегама кашубистима (после изласка рада *Основне информације о кашупском језику*) и увида у најновију литературу (пре свега: L. Jocz, *System spółgłoskowy współczesnych gwar centralnokaszubskich*, Lipsk 2013), у вези са изговором двознака *rz*, у односу на знак *ż*, сматрам да се може устврдити тврдоћа у изговору *rz* [ʒ], за разлику од умекшаног *ż* [ʒʲ]. Раније сам, у споменутом раду, писао да је њихов изговор истоветан, умекшан, дакле [ʒʲ] (што неће имати значаја за рад о адаптацији). Наравно, тај изговор варира од региона до региона и тај пример само потврђује какве изазове поставља кашупска фонетика пред особе које желе да се њом баве, али и пред саме говорнике кашупског језика.

Српски и кашупски језик немају превише међусобних додира, а често и када имамо контаката са кашупским властитим именица, најчешће их преузимамо из пољског (јер пољски језик доминира у кашупској комуникацији, па и у стручним областима) или других језика. Најсвежији пример (и Србима најпознатије кашупско име) може бити презиме председника Европског савета, рођеног Кашуба, Доналда Туска (каш. *Dònald Tùsk*), које би према предлогу који дајем ниже, требало читати Туиск (дифтоншки изговор), а не Туск.

Додатни проблем представља недовољна нормализација и систематизација „кашупских”² презимена, о чему сам више писао у раду: *Адаптација властитих имена страног и кашупског порекла у кашупском језику – предлог за дискусију*³, где сама кашупска имена и презимена нису до краја дефинисана и не постоји јасна граница између пољских и кашупских имена и презимена, као што не постоји прецизна методологија у адаптацији (кашубизацији) некада полонизованих кашупских властитих имена на кашупски језик. На срећу, 2006. године је у кашупској средини, за потребе локалне администрације, издата публикација *Polsko-kaszubski słownik nazw miejscowych i fizjograficznych. Pòlskò-kaszëbsczi słowòrz miestnëch ë fizjo-*

² Наводнике стављам, јер је понекад тешко разликовати кашупска од пољских презимена (повремено се ради о презименима која се разликују једино степеном кашубизације/полонизације, нпр. пољ. Kowalski [чит. Ковалски] – запис који у Пољској обавезује у личним документима и за Пољаке и за Кашубе, док кашупска форма – која има примену једино у мање формалним ситуацијама – нпр. потписи публикација издатих на кашупском језику, али не увек – гласи: Kòwalsczi [чит. Куевалшчи]), па је тешко до краја рећи када „имамо посла” са кашупским, а када са пољским (именом) и презименом.

³ Д. В. Пажђерски, *Исто*, стр. 102-110.

grafněch mión, ур. А. Chludziński, прир. Е. Breza, М. Cybulski, Ј. Treder, R. Wosiak-Śliwa, која дефинише кашупске називе насеља и важнијих географских појмова са територије Поморског војводства које Кашуби настањују и где постоји шанса да ће се на тој територији некада, у будућности, појавити двојезични натписи (за сада су се такви називи појавили у десетак општина). Примери које ћу наводити, базирају на тој публикацији и обухватаће искључиво називе насељених места, али су у довољној мери репрезентативни за властите именице у кашупском језику. Надам се да број примера који наводим дају објективну слику о правопису и фонетским правилима који владају у кашупском језику, а све додатне дилеме разрешавам у коментарима.

Кашупска абецеда поседује 40 знакова и двознака. Највећи проблем у адаптацији представљају знакови који означавају самогласнике (14), због своје варијантивности у писању и изговору, чак и у оној верзији кашупског језика коју бисмо условно могли назвати нормом књижевног језика. Што се тиче сугласника (26), ситуација је много јаснија, изузев у случају знака *w*, који ће бити подробније објашњен. Због тога што српска јавност нема много прилике да се сусретне са кашупским писаним језиком, одлучио сам да дам опис адаптације свих кашупских знакова у српском језику, чак и оних који имају своје условно идентичне еквиваленте, што у, одређеној мери, одступа од методологије примењене у *Правопису српскога језика*. На крају прилажем мали кашупско-српски речник познатијих кашупских топонима.

А као *a*:

Асмуис (ASMÛS), *Бараново* (BARANOWÒ), *Лепавџа* (ŁĚPAWA);

А као **(а)** *ун* или **(б)** *ум*:

(а) *Гунска* (GASKA), *Пјењушка* (PIENIAŻKA), *Крунг* (KRAG);

(б) *Думпчи* (DABCZI), *Гумбино* (GABINO);

Ѓ као **(а)** *ан* или **(б)** *ам*:

(а) *Бандаргуево* (BĀDARGÒWÒ), *Галанзња* (GALĀZNIÔ);

(б) *Гуеламбјево* (GÒĹĀBIEWÒ), *Дамптово* (DĀPTOWÒ);

В као *б*:

Бјалогард (BIŌLOGŌRD), *Либно* (ŁUBNO), *Свјелеби* (SWI-ELĚBIĚ);

С као *ц*:

Цитњево (CĚTNIEWÒ), *Хуеџињичи Млин* (CHŌCYŃSCZI MŁIN),

Червињц (CZERWIĚŃC);

СCZ као *чк* или *ч*:

Масловички/Масловици (MASŁOWICCZI), *Мјехуички/Мјехуичи*
Хрусте (MIECHÛCCZĚ CHRÓSTĚ);

CH као *х*:

Хуењице (CHÒNICE), *Цехуеџено* (CECHÒCĚNO), *Мирохуево* (MI-ROCHÒWÒ);

CZ као *ч*:

Члехуево (CZŁĚCHÒWÒ), *Глувџеце* (GŁÓWCZĚCE), *Јелињч* (JELĚNCZ);

D као *д*:

Дарлово (DARŁOWÒ), *Буџде* (BÙDĚ), *Куелбуџде* (KÒLBÙDĚ);

DZ као *дз* (звучни парњак сугласника *ц*, чит. сливено):

Дземјуне (DZEMIÓNĚ), *Гредзундз* (GRĚDZADZ);

DŹ као *џ*:

Вјалџи Глешено (WIÓLDŹÉ GŁĚSZĚNO), *Леџи* (ŁĚDŹI);

E као *е*:

Егертново (EGIERTOWÒ), *Ганслеџе* (GǺSŁĚCE);

É као *и*:

Цџжња (CÉRZNIÔ), *Даргуелиза* (DARGÒLÉZA), *Дамби* (DǺBÉ);

Ě као *е*:

Дењиново (DĚNINOWÒ), *Дехлено* (DĚCHLĚNO), *Дземјуне* (DZE-MIÓNĚ);

F као *ф*:

Фуелварк (FÒLWARK), *Штофрова Хета* (SZTOFROWÒ HĚTA), *Куисфелд* (KÙSFELD);

G као *г*:

Гдињск (GDUNSK), *Гуегуелево* (GÒGÒLEWÒ), *Ламбурџ* (LǺBÓRG);

H као **(а)** *х*; **(б)** врло ретко се *не* изговара:

(а) *Хопуево* (HOPÒWÒ);

(б) *Ил* (HĚL);

I као **(а)** *и* (носилац слога); **(б)** као *ј* (уз неки други самогласник); **(в)** као *и* уз *њ* (*њи*), када означава умекшавање гласа **N** + **I** [ńi] и **NIÉ**, где је рефлекс исти: *њи* (в. **ИÉ**); **(г)** као ознака умекшавања гласа **N** > [ń] (уз неки други самогласник): *ња*, *ње* (у анализираном избору кашупских топонима нисам утврдио друге комбинације осим **NIÉ** и **NIÓ**):

(а) *Јизбиџа* (JIZBICA), *Јумичџи Млин* (JÓMSCZI MLIN);

(б) *Мјехуџено* (MIĚCHUCĚNO), *Соњешено* (SOPIESZĚNO), *Техумје* (TĚSHÓMIE);

(в) *Ридињџи* (RUDNICZI), *Свињџи Рув* (SWINI RÓW);

(г) *Њебандзено* (NIEBǺDZĚNO), *Глењево* (GLĚNIEWÒ), *Цецелња* (CEDŹELNIÔ);

IÉ као *и*:

Билкуџе (BIĚLKÒWÒ), *Крулевска Камуња* (KRÓLEWSKÒ KAMIÉNCA), *Уексеви* (ÒKSĚWIE);

Ј као *ј*: *Јастарња* (JASTARNIÒ), *Јанојце* (JANOJCE), *Куелодзеје* (KÒŁODZEJE);

К као *к*:

Камблово (KĀBŁOWÒ), *Куџекушчи* (KÒKÒSZCZI), *Калпинк* (KÒLPINK);

Л као *л*:

Лебуињ (LĚBÙN), *Либлево* (LUBLEWÒ), *Муџил* (MÒDZĚL);

Љ као **(а)** *л*; **(б)** као *у* у споју **Љ** + **Л** (*ау*):

(а) *Ланчеце* (ŁĀCZĚCE), *Малошеце* (MAŁOSZĚCE);

(б) *Мауш* (MÒŁSZ), *Шемауџ* (SZĚMÒŁD), *Манчекал* (MĀCZĚKÒŁ);

М као *м*:

Мџешејце (MCĚSZEJCE), *Уџетомино* (ÒTOMINO), *Вјатролум* (WIATROŁÒM);

Н као *н*: *Надоли* (NÒDOLÉ), *Њезнахуево* (NIEZNACHÒWÒ),

НовиБаркуџин (NOWI BARKÒCZIN);

Њ в. **И** под **(в)**;

ЊЕ, **ЊЉ** в. **И** под **(г)**;

Њ као *њ*:

Затцињ (ZÒPCĚN), *Жаравињци* (ŻÒRAWIŃC), *Брињск* (BRĚŃSK);

О као *о*:

Долмиш (DOŁMIĚRZ), *Гленово* (GLĚNOWÒ), *Дебжно* (DEBRZNO);

Ќ као **(а)** дифтонг *уџ*, на почетку речи и слога и иза: **В**, **СН**, **Ф**, **Г**, **К**, **М**, **Р**, **В**; **(б)** као *о*, на крају речи иза **В** (**ВЌ**), као део општесловенског наставка за именице средњег рода*; **(в)** као *е* у спојевима **В** + **Ќ** (**ВЌ**) на почетку и у средини речи (в. **В** под **(б)**):

(а) *Уџерла* (ÒRLÒ), *Уџехуџџа* (ÒCHÒDZÒ);

(б) *Уџесово* (ÒSOWÒ);

(в) *Уџејск* (WÒJSK), *Владислауџево* (WŁADISŁAWÒWÒ);

Ќ као *у*:

* Напомена 1: у кашупском језику наставак *-wò* се чита као [џе], али је мој предлог да се на српском језику тај наставак адаптира као *-во*, због касније логичније промене по падежима, нпр. *Куџесово*, *Куџесова*, *Куџесову* итд., а не **Куџесоуџе*, **Куџесоуџа* итд. У кашупском језику, код именица тог типа, лабијализација на последњем слогу је присутна искључиво у првом падежу: *Kòsowò*, *Kòsowa* итд.

Напомена 2: У ретким случајевима, када се лабијализовани кашупски дифтонг *џ* налази на апсолутном крају речи (нпр. *Ùcěskò*), за неким другим знаком осим **В**, он је у српском адаптиран исто као *о* (в. пример под **Ќ**).

- Руг* (RÓG); *Шадулчи* (SZADÓŁCZI), *Собуњч* (SOBÓŃCZ);
Ô као *a*^{**}:
Пјашино (PIÔSZNO), *Пишлацичи* (PRZĚLÔSCZI), *Пуемјечињска Хета* (PÒMIECZINSKÔ HĚTA);
P као *p*: *Пархуево* (PARCHÒWÒ), *Жецеца* (RZEPECKÔ), *Скумци* (SKAPÉ);
R као *r*: *Рида* (RÉDA), *Сарнове* (SARNOWĚ), *Старогард* (STÔROGÔRD);
RZ као **(a)** *ж* или **(б)** као *ш*:
(a) *Жицево* (RZUCEWÒ), *Скуежено* (SKÔRZĚNO), *Бахуежи* (BACHÒRZÉ);
(б) *Хиустово* (CHRZÓSTOWÒ), *Јитцинка* (JUTRZÉNKA), *Меслемиш* (MĚSLĚMIÉRZ);
S као *s*:
Серакуејце (SERAKÒJCE), *Соснова Гура* (SOSNOWÔ GÓRA),
Сарпск (SÔRBSK);
SCZ као *шч*:
Шчибино (SCZIBINO), *Тампци Млин* (TĀPSCZI MŁIN);
SZ као *ш*:
Шимбарк (SZIMBARK), *Трошчи* (TROSZCZI), *Лепуши* (LĚPÛSZ);
T као *t*:
Тшебјелено (TRZEBIELĚNO), *Уистарбуево* (ÛSTARBÒWÒ), *Нови Свјат* (NOWI SWIAT);
U као *u*:
Туржунка (TURZÓNKA), *Картузе* (KARTUZE);
Û као **(a)** *уи*; **(б)** као *у* у конструкцијама **W + Û (WÛ)**:
(a) *Уицеско* (ÛCĚSKÒ), *Бигуишево* (BIGÛSZEWÒ), *Лебуињ* (LĚBÛŃ);
(б) *Слауитово* (SLAWÛTOWÒ);
W као **(a)** *в*; **(б)** као *у* у спојевима **W + Ô (WÒ)** и **W + Û (WÛ)**:
(a) *Вжишч* (WRZÉSZCZ), *Бунсевице* (BAŞEWICE), *Бушево* (BÓLSZEWÒ);
(б) *Уедњица* (WÒDNICA), *Владислауево* (WŁADISŁAWÒWÒ);
WÒ в. **Ô** под **(в)** и **W** под **(б)**;
WÛ в. **Û** под **(б)**;
Y као *и*:

** Иако је изговор кашупског **Ô** је нешто попут немачког **ö** (глас између *a*, *o* и *e*), па би се у српском могло писати и као *e*, ипак, препоручујем да то буде *a*, због преоптерећености српске адаптације кашупских властитих имена рефлексима који у консеквенцији дају *e*, а такође и због тога што, у словенским језицима, па и српском, у позицијама где се налази споменуто **Ô**, стоји углавном – *a* (историјски, оно у кашупском језику води порекло од *a*).

Бжезињци (BRZEZYŃC), *Хуецињичи Млин* (CHÒCYŃSCZI MŁIN),
Лунчни Дул (ŁĄCZNY DÓŁ), *Сихуево* (SYCHÒWÒ);

Z као з: *Задре* (ZADRĚ), *Зајезежи* (ZAJEZERZĚ), *Пишеуез* (PRZEWÒZ);

Ż као (а) *ж*; (б) као *ш*:

(а) *Жаркуево* (ŻARKÒWÒ), *Буежанка* (BÒŻANKA), *Дзижунжњик* (DZÉRZAŻNIK);

(б) *Даршкучево* (DARŻKÒWÒ), *Уеструшчи* (ÒSTRÓŻCZI).

Мали кашупско-српски речник важнијих кашупских топонима

(Одредница садржи: 1. одредничку реч на кашупском језику писану подебљаним писмом, 2. у првој загради, скраћеницу рода, на латинском језику, 3. падежни завршетак кашупске одреднице, у генетиву, писан косим писмом, 4. српски еквивалент, 5. у другој загради, српски еквивалент у генитиву, писан косим писмом. Повремено се у првој загради налази напомена о броју (скраћеница: pl. tant.), уколико је то потребно, а у другој загради – напомене о роду (m, f, n) или броју (pl. tant.), уколико се он разликује од кашупског оригинала или да се потврди да је српски облик исто pl. tant. као и кашупски.)

Asmùs (m, -sa) Асмуйс (*Асмуйса*)

Babié Doly (m, pl. tant., -ich -lów) Баби Доли (*Бабиx Дола*)

Bachòrzé (n, -rzégò/-rzô) Бахуежи (m, *Бахуежа*)

Banino (n, -ina) Бањино (*Бањина*)

Baranowò (n, -wa) Бараново (*Баранова*)

Bąsewice (f, pl. tant., -c) Бунсевице (f, pl. tant., *Бунсевица*)

Bãdargòwò (n, -wa) Бандаргуево (*Бандаргуева*)

Bãdomin (m, -a) Бандомин (*Бандомина*)

Bëdgòszcz (m, -a) Бедгуешч (f, *Бедгуешчи*)

Bësewò (n, -wa) Бесево (*Бесева*)

Bëtowò (n, -wa) Бетово (*Бетова*)

Bichòwò (n, -wa) Бихуево (*Бихуева*)

Biélkòwò (n, -wa) Билкуево (*Билкуева*)

Bigùszewò (n, -wa) Бигуишево (*Бигуешева*)

Biôlogòrd (m, -gardu) Бјалогард (*Бјалогарда*)

Bòjano (n, -na) Буејано (*Буејана*)

Bòrëcëno (n, -na) Буерецено (*Буерецена*)

Bòrkowò (n, -wa) Буерково (*Буеркова*)

- Bòrowò** (n, -wa) Буерово (Буерова)
Bòrzestowò (n, -wa) Буежестово (Буежестова)
Bòrzestowskô Hëta (f, -wsczi -të) Буежестовска Хета (Буежестовске Хете)
Bòrzëszkòwë (m, pl. tant., -ków) Буежешкуеве (f, pl. tant., Буежешкуева)
Bòrzëtëchómié (n, -ia) Буежетехуми (m, Буежетехума)
Bòżanka (f, -nczi) Буежанка (Буежанке)
Bólszewka (f, -wcz) Rzëka ~ река Булшевка (реке Булшевке)
Bólszewò (n, -wa) Булшево (Булшева)
Bòłt (m, -tu) Балтик/Баут (Балтика/Баута)
Brãtowò (n, -wa) Брантово (Брантова)
Brda (f, -dë) Rzëka ~ река Брда (реке Брде)
Bréńsk (m, -a) Брињск (Брињска)
Bródwino (n, -na) Брудвино (Брудвина)
Brusë (f, pl. tant., -s) Брусце (f, pl. tant., Брусца)
Brzezyńc (m, -a) Бжезињц (Бжежињца)
Brzézno (n, -na) Бжизно (Бжизна)
Bùdë (f, pl. tant., -dów) Буиде (Буида)
- Cecenowò** (n, -wa) Цеценово (Цеценова)
Cechòcëno (n, -na) Цехуецено (Цехуецена)
Cedźelniô (f, -ni) Цецелња (Цецелње)
Cetiń (m, -inia) Цетињ (Цетиња)
Cérzniô (f, -ni) Цижња (Цижње)
Cétniewò (n, -wa) Цитњево (Цитњева)
Cësowa (f, -wi) Цесова (Цесове)
Chalëpë (f, pl. tant., -p) Халепе (f, pl. tant., Халена)
Charwatëniô (f, -ni) Харватења (Харватење)
Charzëkòwë (f, pl. tant., -ków) Хажекуеве (f, pl. tant., Хажекуева)
Charzëkòwsczé (n, -czégò) Jezoro ~ Хажекуевшчи језеро (Хажекуевшичег језера)
Charzëkòwskô Rówizna (f, -sczi -në) Хажекуевска низија (Хажекуевске низије)
Chiloniô (f, -ni) Хилоња (Хилоње)
Chilónka (f, -nczi) Rzëka ~ река Хилунка (реке Хилунке)
Chmielno (n, -na) Хмјелно (Хмјелна)
Chòcyńsczi Mlin (m, -sczégò Mlëna) Хуецињшчи Млин (Хуецишњчег Млина)
Chòczewò (n, -wa) Хуечево (Хуечева)
Chòczewsczé (n, -égò) Jezoro ~ Хуечевшчи језеро (Хуечевшичег језера)

Chònice (m, pl. tant., -ic) Хуењице (f, pl. tant., Хуењица)

Chrzóstowò (n, -wa) Хшустово (Хшустова)

Chwaszczëno (n, -na) Хвашчено (Хвашчена)

Chwôrzno (n, -na) Хважно (Хважна)

Czôrnô Góra (f, -ny -rë) Чарна Гура (Чарне Гуре)

Czlëchòwò (n, -wa) Члехуево (Члехуева)

Czersk (m, -a) Черск (Черска)

Czerwiénc (m, -ńca) Червињц (Червињца)

Dargòléza (f, -zë) Даргуелиза (Даргуелизе)

Darłowò (n, -wa) Дарлово (Дарлова)

Darżkòwò (n, -wa) Даршкуево (Даршкуева)

Darżlëbscé Lasë (f, pl. tant., -czich -sów) Даржлепшчи шуме (f, pl. tant., Даржлепшчих шума); Даржлепшча прашума (f, Даржлепшче прашуме)

Darżlubié (n, -biô) Даржлубли (m, pl. tant., Даржлуба)

Dąbczi (f, pl. tant., -bk) Думпчи (m, Думпча)

Dābé (m, -gò) Дамби (Дамба)

Dābczi (m, pl. tant., Dābk) Дампчи (m, Дампча)

Dābògòrzé (n, -rzô) Дамбуегуежи (m, Дамбуегуежа)

Dāptowò (n, -wa) Дамптово (Дамптова)

Debrzno (n, -na) Дебжно (Дебжна)

Dëchlëno (n, -na) Дехлено (Дехлена)

Dëninowò (n, -wa) Дењиново (Дењинова)

Dërszewò (n, -wa) Дершево (Дершева)

Dobrogòszcz (m, -a) Jezoro ~ језеро Доброгуешч (језера Доброгуешч)

Dolmiérsz (m, -mierza) Долмиш (Долмиша)

Domôtowò (n, -wa) Доматово (Доматова)

Dzemióńë (m, pl. tant., -n) Дземјуне (f, pl. tant., Дземјуна)

Dzérzążnik (m, -a) Дзижунжњик (Дзижунжњика)

Egiertowò (n, -wa) Егертово (Егертова)

Fòlwark (m, -ka) Фуелварк (Фуелварка)

Galāzniô (f, -ni) Галанзња (Галанзње)

Gardno (n, -na) Jezoro ~ језеро Гардно (језера Гардна)

Gąbino (n, -na) Гумбино (Гумбина)

Gąska (f, -sczi) Гунска (Гунске)

Gãslëce (f, pl. tant., -c) Ганслеце (*Ганслеца*)

Gdiniô (f, -ni) Гдиња (*Гдиње*)

Gduńsk (m, -a) Гдињск/Гдањск (*Гдињска/Гдањска*)

Gduńskô Hôwinga (f, -sczi -ndzi) Гдињски/Гдањски залив
(*Гдињског/Гдањског залива*)

Glëniwò (n, -wa) Глењево (*Глењева*)

Glënowò (n, -wa) Гленово (*Гленова*)

Głodnica (f, -cë) Глодњица (*Глодњице*)

Główczece (f, pl. tant., -c) Глувчеце (f, pl. tant., *Глувчеца*)

Gniewino (n, -ewina) Гњевино (*Гњевина*)

Gniewòwò (n, -ewòwa) Гњевуево (*Гњевуева*)

Gniezdzewò (n, -wa) Гњежцево (*Гњежцева*)

Gògòlewo (n, -wa) Гуегуелево (*Гуегуелева*)

Gòlãbiwò (n, -wa) Гуеламбјево (*Гуеламбјева*)

Gòscëcëno (n, -na) Гуесцецено (*Гуесцецена*)

Gòstómié (n, -mia) Гуестуми (m, *Гуестума*)

Gòwidlëno (n, -na) Гуевидлено (*Гуевидлена*)

Grëdżadz (m, -adz) Гредзундз (*Гредзундза*)

Gwda (f, -dë) *Rzéka* ~ река Гвда (*реке Гвде*)

Hél (m, -u) Ил (*Ила*)

Hélszi Ûsëp (m, -czégò -pù) Илски/Илшчи спруд // Илско полуострво
(*Илског/Илшчег спруда // Илског полуострва*)

Horòwò (n, -wa) Хопуево (*Хопуева*)

Janojce (f, pl. tant., -c) Јанојце (*Јанојца*)

Janowò (n, -wa) Јаново (*Јанова*)

Jastarniô (f, -ni) Јастарња (*Јастарње*)

Jastrzëbiô Góra (f, -i -rë) Јастшебја Гура (*Јастшебје Гуре*)

Jelëncz (m, -cza) Јелињч (*Јелињча*)

Jelëtkòwò (n, -wa) Јелеткуево (*Јелеткуево*)

Jizbica (f, -cë) Лизбица (*Лизбице*)

Jómsczi Mlin (m, -czégò -a) Јумшчи Млин (*Јумшчег Млина*)

Jurata (f, -te) Јирата (*Јирате*)

Jutrénka (f, -nczi) Јитшинка (*Јитшинки*)

Kaczô (f, -czi) *Rzéka* ~ Кача река (*Каче реке*)

Kamianny Pòtok (m, -ianpégò -ka) Камјани Пуеток (*Камјаног Пуетока*)

Kartuze/Kartuzë (m, pl. tant., -z) Картизе (f, pl. tant., *Картиза*)

- Karwińsczé Blota** (n, pl. tant., *-czich -t*) Карвињшчи Блота (n, pl. tant., *Карвињшчих Блотá*)
- Karwiô** (f, *-wi*) Карвја (*Карвје*)
- Kaszëbsczi Park Krajòbrazny** (m, *-czégò -kù -négò*) Кашупски/Кашепшчи парк природе (*Кашупског/Кашепшчег парка природе*)
- Kaszëbsczé Pòjezerzé** (n, *-égò -rzò*) Кашупско/Кашепшчи појезерје (*Кашупског/Кашепшчег појезерја*)
- Kaszëbsczi Ùbrzég** (m, *-czégò -ga*) Кашупска обала (*Кашупске обале*)
- Kāblowò** (n, *-wa*) Камблово (*Камблова*)
- Kāpino** (n, *-na*) Кампино (*Кампино*)
- Klëczi** (f, pl. tant., *-ëk*) Клечи (f, pl. tant., *Клечи*)
- Klanino** (n, *-ina*) Клањино (*Клањина*)
- Kòkòszczi** (f, pl. tant., *-szk/-szków*) Куекуешчи (m, pl. tant., *Куекуешча*)
- Kòlbùdë** (f, pl. tant., *-d/-dów*) Куелбуиде (f, pl. tant., *Куелбуида*)
- Kòleczkòwò** (n, *-wa*) Куелечкуево (*Куелечкуева*)
- Kòlibczi** (f, *-bk*) Колипчи (m, *Колпича*)
- Kòlodzeje** (m, pl. tant., *-jów*) Куелодзеје (*Куелодзеја*)
- Kònòrzënë** (f, pl. tant., *-zin*) Куенажене (f, pl. tant., *Куенажена*)
- Kòlobrzég** (m, *-rzega*) Куелобжиг (*Куелобжига*)
- Kòscérzna** (f, *-në*) Куесцижна (*Куесцижне*)
- Kòsowò** (n, *-wa*) Куесово (*Куесова*)
- Kòsòkòwò** (n, *-wa*) Куесакуево (*Куесакуева*)
- Kòszalëno** (n, *-na*) Куешалено (*Куешалена*)
- Kòłpink** (m, *-nka*) Калпинк (*Калпинка*)
- Kòrlëkòwò** (n, *-wa*) Карлекуево (*Карлекуева*)
- Kòrsëno** (n, *-na*) Карсено (*Карсена*)
- Krąg** (m, *Krāga/Krāgù*) Jezoro Krąg језеро Крунг (*језера Крунга*)
- Królewskò Kamiénca** (f, *-sczi -cë*) Крулевска Камињца (*Крулевске Камињце*)
- Kùsfeld** (m, *-a*) Куисфелд (*Куисфелда*)
-
- Lābòrg** (m, *-bòrga*) Ламбург (*Ламбургá*)
- Łeba** (f, *-bë*) Rzëka ~ река Леба (*реке Лебе*)
- Łebë, Dolëzna** (f, ~ *-në*) Dolëzna ~ долина Лебе (*долине Лебе*)
- Lëbùń** (m, *-ùnia*) Лебуињ (*Лебуиња*)
- Lëpùsz** (m, *-a*) Лепуиш (*Лепуиша*)
- Lublewò** (n, *-wa*) Либлево (*Либлева*)
-
- Łączny Dól** (m, *-négò Dołu*) Лунчни Дул (*Лунчног Дула*)

- Łączęce** (f, pl. tant., -ęc) Ланчеце (f, pl. tant., *Ланчеца*)
- Łebści Ūsëp** (m, -szczégò -pù) Лепшчи/Лепски спруд (*Лепшичег/Лепског спруда*)
- Łebskò** (n, -ka) Jezoro ~ Лепско језеро (*Лепског језера*)
- Łędzi** (m, pl. tant., -gów) Леци (*Леца*)
- Łëpawa** (f, -wë) Лепава (*Лепаве*)
- Łubno** (n, -na) Либно (*Либна*)
-
- Małoszëce** (f, pl. tant., -c) Малошеце (*Малошеца*)
- Masłowiczi** (f, pl. tant., -iczki) Масловички/Масловичи (m, *Масловичког/Масловича*)
- Mączëkòł** (m, -kała) Манчекал (*Манчекала*)
- Mcëszejce** (f, pl. tant., -jc) Мцешейце (*Мцешейца*)
- Mëslëmiérz** (m, -lëmierz) Меслемеиш (*Меслемеиша*)
- Miechùcczé Chróstë** (m, pl. tant., -ùszczich -tów) Мјехуички/Мјехуичи Хрусте (m, pl. tant., *Мјехуичких/Мјехуичих Хруста*)
- Miechùcëno** (n, -na) Мјехуицено (*Мјехуицена*)
- Mirochòwò** (n, -wa) Мирохуево (*Мирохуева*)
- Mirochòwsczé Lasë/Lase** (m, pl. tant., -czich -sów) Мирохуевске/Мирохуевшчи шуме (f, pl. tant., *Мирохуевских/Мирохуевичих шума*)
- Mòdzél** (m, -dzela) Муецил (*Муецила*)
- Mòtława** (f, -wë) Rzëka ~ река Муетлава (*реке Муетлаве*)
- Mólé Bòzëpòle** (n, -légò -égòpòla) Мали Бужипуеле (*Малих Бужипуела*)
- Mòlsz** (m, -a) Jezoro ~ језеро Мауш (*језера Мауша*)
-
- Nadmòrczi Park Krajobrazny** (m, -czégò -kù -négò) Приморски/Надморшчи парк природе (*Приморског/Надморшчег парка природе*)
- Niebãdzëno** (n, -ëna) Њебандзено (*Њебандзена*)
- Nieznachòwò** (n, -wa) Њезнахуево (*Њезнахова*)
- Nowô Cziszewa** (f, -wi -wë) Нова Чишева (*Нове Чишеве*)
- Nowô Karczma** (f, -wi -më) Нова Карчма (*Нове Карчме*)
- Nowi Barkòczin** (m, -wégò -czëna) Нови Баркуечин (*Новог Баркочина*)
- Nowi Pòrt** (m, -wégò -u) Нови Пуерт (*Новог Пуерта*)
- Nowi Swiat** (m, -wégò -ta) Нови Свјат (*Новог Свјата*)
- Nòdolé** (n, -lô/-légò) Надоли (m, ø/pl. tant., *Надола/Надолих*)
-
- Òblëzé** (n, -égò/-żò) Уеблежи (m, *Уеблежа*)

- Òchòdzô** (f, *-dzy*) Уехуедза (*Уехуедзе*)
Òksëwié (n, *-égò/-iô*) Уексеви (m, *Уексева*)
Òksëwskô Kãpa (f, *-sczi -pë*) Укесевска узвисина/Кампа (*Уексевске узвисине/Кампе*)
Òlëwa (f, *-wë*) Уелева (*Уелеве*)
Òlëwskô Strëga (f, *-sczi -ëdži*) Уеливски поток/Стрега (*Уеливског потока / Уеливске Стреге*)
Òrlô (n, pl. tant., *-lë*) Уерла (f, *Уерле*)
Òrlowò (n, *-wa*) Уерлово (*Уерлова*)
Òruniô (f, *-ni*) Уеруња (*Уеруње*)
Òsek (m, *-a*) Уесек (*Уесека*)
Òsowò (n, *-wa*) Уесово (*Уесева*)
Òsowô (f, *-wi*) Уесова (*Уесове*)
Òstrôzci (f, pl. tant., *-žk*) Уеструшчи (m, *Уеструшча*)
Òtomino (n, *-na*) Уетомино (*Уетомино*)
Òwczarniô (f, *-ni*) Уевчарња (*Уевчарњи*)
- Parchowò** (n, *-wa*) Пархуево (*Пархуева*)
Pieleszewò (n, *-wa*) Пјелешево (*Пјелешева*)
Pieniązka (f, *-żczy*) Пјењушка (*Пјењушке*)
Piôsznica (f, *-cë*) *Rzëka* ~ река Пјашњица (*реке Пјашњице*)
Piôszno (n, *-na*) Пјашно (*Пјашна*)
Pògòrzé (n, *-rzô/-égò*) Пуегуежи (m, *Пуегуежа*)
Pòlanczi (f, pl. tant., *-nk*) Поланчи (m, *Поланча*)
Pòlchowò (n, *-wa*) Пуелхово (*Пуелхова*)
Pòmieczińskô Hëta (f, *-sczi -të*) Пуемјечињска Хета (*Пуемјечињске Хете*)
Pòmlewò (n, *-wa*) Пуемлево (*Пуемлева*)
Pòpòwò (n, *-wa*) Пуепуево (*Пуепуева*)
Pòtãgòwò (n, *-wa*) Пуетангуево (*Пуетангуева*)
Pòrsãta (f, *-të*) *Rzëka* ~ река Парсанта (*реке Парсанте*)
Pradolëzna Redë-Lebë (f, *-në -dë-Lebë*) Прадолина/Прадолезна Редe и Лебе (*Прадолине/Прадолезне Редe и Лебе*)
Pruszcz (m, *-a*) Пришч (*Пришча*)
Przebãdowò (n, *-wa*) Пшебандово (*Пшебандова*)
Przedkòwò (n, *-wa*) Пшеткуево (*Пшеткуева*)
Przewòz (m, *-wozi*) Пшеуез (*Пшеуеза*)
Przëlôsczi (f, pl. tant., *-sk*) Пшелашчи (m, *Пшелашча*)
Przëwidz (m, *-a*) Пшевидз (*Пшевидза*)
Pùck (m, *-a*) Пуицк (*Пуицка*)

- Pùckô Hôwinga** (f, -cczi -ndži) Пуицки залив // Пуицка Хавинга (m, Пуицког залива // f, Пуицка Хавинга)
- Pùckô Kãpa** (f, -cczi -pë) Пуицка узвисина/Кампа (Пуицке узвисине/Кампе)
- Pùzdrowò** (n, -wa) Пуиздрово (Пуиздрова)
- Rãbiechòwò** (n, -wa) Рамбјехуево (Рамбјехуева)
- Redlowskô Kãpa** (f, -sczi -pë) Редловска узвисина/Кампа (Редловске узвисине/Кампе)
- Reduni, Dolëzna** (f, ~ -në) Dolëzna ~ долина Редиње / Долезна Редињи (долине Редуњи / Долезне Редуњи)
- Reduniô** (f, -ni) Rzëka ~ река Редиња (реке Редиње)
- Reduńszcë** (n, -égò) Jezoro ~ Dólné/Górné Горње/Доње Редињшчи језеро (Горњег/Доњег Редињшчег језера)
- Rekòwò** (n, -wa) Рекуево (Рекуева)
- Rewòkól** (m, -kòła) Rzma ~ (узвишица)/Жма Ревуекул (Ревуекула / Жме Ревуекула)
- Réda** (f, -dë) Рида (Риде)
- Réwa** (f, -wë) Рива (Риве)
- Réwsczi Ûsëp** (m, -czégò -pù) Рившчи/Ривски спруд (Рившчег/Ривског спруда)
- Rëmiô** (f, -i) Ремја (Ремје)
- Rolbiék** (m, -ka) Ролбик (Ролбика)
- Rozewié** (n, -iô/-égò) Розеви (m, Розева)
- Rozewsczi Retk** (m, -czégò -a) Розевшчи/Розевски рт/Ретк (Розевшчег/Розевског рта/Ретка)
- Róg** (m, Rògù) Руг (Руга)
- Rudniczi** (m, pl. tant., -nik) Ридњичи (Ридњича)
- Rzepeckô** (f, -cczi) Жепецка (Жепецке)
- Rzucewò** (n, -wa) Жицево (Жицева)
- Sarnowë** (f, pl. tant., -nów) Сарнове (m, pl. tant., Сарнових)
- Sczibino** (n, -na) Шчибино (Шчибина)
- Serakòjce** (f, pl. tant., -c) Серакуејце (Серакуејца)
- Serakòwice** (n, -ca) Серакуевице (Серакуевица)
- Sëlëczëno** (n, -na) Селечено (Селечена)
- Skarszewò** (n, -wa) Скаршево (Скаршева)
- Skapé** (n, -égò) Jezoro Skapé језеро Скумпи (m, Скумног језера)
- Skòrzëno** (n, -na) Скуежено (Скуежена)
- Slawùtowò** (n, -wa) Слауитово (Слауитова)

- Slawno** (n, -wa) Славно (Славна)
Slawòszëno (n, -na) Славуешено (Славуешена)
Slëpi, Dolëzna (f, ~ -në) *Dolëzna* ~ долина/Долезна Слeпјe (долине/Долезне Слeпјe)
Slëpiô (f, -pi) *Rzëka* ~ река Слeпјa (реке Слeпјe)
Slëpskò (n, -ka) Слeпско (Слeпска)
Slowińszcë Ûbrzëzë (n, -égò -žò/-žégò) Словињска обала (Словињске обале)
Slowińszci Nôrodný Park (m, -czégò -dnégò -ù) Словињски/Словињшчи Национални Парк (Словињског/Словињшчег Националног Парка)
Smiechòwò (n, -wa) Смјехуево (Смјехуева)
Smòldzëno (n, -na) Смалдзено (Смалдзена)
Sobóńcz (m, -a) Собуњч (Собуњча)
Somònino (n, -ina) Сомуењино (Сомуењина)
Sopieszëno (n, -na) Сопјешено (Сопјешена)
Sopòt (m, -u) Сопует (Сопуета)
Sosnowô Góra (f, -wi -rë) Соснова Гура (Соснове Гуре)
Sòrbzszci Ûsëp (m, -czégò -rù) Сарпски/Сарпшчи спруд (Сарпског/Сарпшчег спруда)
Sòrbsk (m, -a) Сарпск (Сарпска)
Sòrbsko (n, -ka) *Jezoro* ~ Сарпско језеро (Сарпског језера)
Starbienino (n, -ina) Старбјењино (Старбјењина)
Stážëca (f, -cë) Станжеца (Станжеце)
Stilo (n, -la) Стили (Стила)
Stolpskò (n, -ka) Столпско (Столпска)
Stòrogòrd (m, -gardu) Старогард (Старогарду)
Strzebielëno (n, -na) Стшебјелено (Стшебјелена)
Strzelno (n, -na) Стшелно (Стшелна)
Strzëpcz (m, -a) Стшипч (Стшипча)
Strzëszô Bùda (f, -szì -dë) Стшеша Буида (Стшеше Буиде)
Swiecé (n, -cò/-égò) Свјeци (m, pl. tant., Свјeца)
Swielëbié (n, -bia) Свјeлeби (m, pl. tant., Свјeлeба)
Swini Rów (m, -niégò -ù) Свињи Рув (Свињег Рува)
Swiónowò (n, -wa) Свјуново (Свјунова)
Swòrnégace (m, pl. tant., -cy) Суернигаче (f, pl. tant., Суернигача)
Swòrë (m, pl. tant., *Swór/-rów*) Суере (f, pl. tant., Суера)
Swòrzewò (n, -wa) Сважево (Сважева)
Swòrzewskô Kàpa (f, -szì -rë) Сважевска узвисина/Кампа (Сважевске узвисине/Кампе)
Sychòwò (n, -wa) Сихуево (Сихуева)

Szadólczi (f, pl. tant., *-lk*) Шадулчи (m, *Шадулча*)
Szczecëno (n, *-na*) Шчецено (*Шчецена*)
Szczecynk (m, *-ka*) Шчецинк (*Шчецинка*)
Szczëtno (n, *-na*) Шчетно (*Шчетна*)
Szëdlëce (n, *-ca*) Шедлеце (*Шедлеца*)
Szëmôld (m, *-a*) Шемауд (m, *Шемауда*)
Szadólczi (f, *-lk/-lków*) Шадулчи (m, *Шадулча*)
Szimbark (m, *-ka*) Шимбарк (*Шимбарка*)
Szkòtë (m, pl. tant., *-tów*) Шкоте (f, pl. tant., *Шкота*)
Szotland (m, *-u*) Шотланд (*Шотланда*)
Sztarkòwô Hëta (f, *-wi -të*) Штаркуева Хета (*Штаркуеве Хете*)
Sztofrowô Hëta (f, *-wi -të*) Штофрова Хета (*Штофрове Хете*)

Tãpszczi Mlin (m, *-czégò -a*) Тампшчи Млин (*Тампшичег Млина*)
Tczewò (n, *-wa*) Тчево (*Тчева*)
Tëchòlszczë Bòrë (m, pl. tant., *-czich -rów*) Техуелшчи Буере (прашума) (m, pl. tant., *Техуеличих Буера*)
Tëchómie (n, *-mia*) Техумје (*Техумја*)
Tëpadlë (m, pl. tant., *-lów*) Тepadле (f., pl. tant., *Тepadла*)
Troszczi (f, pl. tant. *-szk*) Трошчи (m, *Трошча*)
Trzebielëno (n, *-na*) Тшебјелено (*Тшебјелена*)
Trzëpòwò (n, *-wa*) Тшепуево (*Тшепуева*)
Tuchòla (f, *-lë*) Тихуела (*Тихуеле*)
Tuchòmie (n, *-ia*) Тихуемје (*Тихуемја*)
Turzónka (f, *-nczi*) Тижунка (*Тижунке*)

Ùcëskò (n, *-ka*) Уицеско (*Уицеска*)
Ùgòszcz (m, *-a*) Уигуешч (*Уигуешча*)
Ùjescëskò (n, *-ka*) Ујесцеско (*Ујесцеска*)
Ùstàrbòwò (n, *-wa*) Уистарбуево (*Уистарбуева*)
Ùstka (f, *-tzi*) Уистка (*Уистке*)

Wdzydzczi Park Krajòbrazny (m, *-czégò -kù -négò*) Вдзицки/Вдзицци парк природе (*Вдзицког/Вдзицчег парка природе*)
Wdzydze (f, pl. tant., *-udz*) Jezoro ~ језеро Вдзидзе (*језера Вдзидза*)
Wejerowò (n, *-owa*) Вејерово (*Вејерова*)
Wiatrolóm (m, *-ma*) Вјатролум (*Вјатролума*)
Wiczlëno (n, *-na*) Вичлено (*Вичлена*)
Wielé (n, *-la*) Вјели (m, *Вјела*)

- Wieprzô** (f, -rzë) *Rzéka* ~ река Вјепша (*реке Вјепше*)
Wieżëca (f, -cë) *Rzma* ~ брег/Жма Вјежеца (*брега/Жме Вјежеце*)
Wigòda (f, -dë) Вигуеда (*Вигуеде*)
Wiòldzé Glëszëno (n, -égò -na) Вјалци Глешено (*Вјалцег Глешена*)
Wiòldzi Kack (m, -džégò -cka) Вјалци Кацк (*Вјалцег Кацка*)
Wiselnô Zëława (f, -ny -wë) Виселна/Вислена Зелава (*Виселне/Вислене Зелаве*)
Wiselny Ûsëp (m, -négò -pù) Виселни/Вислени спруд (*Виселног/Висленог спруда*)
Wladislawòwò (n, -wa) Владислауево (*Владислауева*)
Wòdnica (f, -ce) Уедњица (*Уедњице*)
Wòjsk (m, -ka) Уејск (*Уејска*)
Wrzëszcz (m, -a) Вжишч (*Вжишча*)
- Zadrë** (f, -rë) Задре (*Задра*)
Zajezerzé (n, -rzégò) Зајезежи (m, *Зајезежа*)
Zbrzëca (f, -cë) *Rzéka* ~ река Збжеца (*реке Збжеце*)
Zdrada (f, -dë) Здрада (*Здраде*)
Zlotô Karczma (f, -ti -më) Злота Карчма (*Злоте Карчме*)
Zògòrskô Strëga (f, -sczi -ëdži) Загуерски поток / Загуерска Стрега (m, *Загуерског потока / f, Загуерске Стреге*)
Zògòrzé (n, -égò/-rzò) Загуежи (m, *Загуежа*)
Zòmòstné (n, -égò) Замуестни (m, *Замуестних*)
Zòpcéń (m, -senia) Запцињ (*Запциња*)
- Żabianka** (f, -nczi) Жабјанка (*Жабјанке*)
Żarkòwò (n, -wa) Жаркуево (*Жаркуева*)
Żarnowsczé (n, -égò) *Jezoro* ~ Жарновшчи језеро (*Жарновшичег језера*)
Żarnówc (m, -ca) Жарнувц (*Жарнувца*)
Żòrawińc (m, -ca) Жаравињц (*Жаравиња*)
Żukòwò (n, -wa) Жикуюево (*Жикуюева*)

Dušan-Vladislav Pađdjerski

ADAPTATION OF PROPER NOUNS FROM KASHUBIAN LANGUAGE
IN SERBIAN

Summary

Author, for the first time, is giving his proposition of adaptation of kashubian proper names (on the case of toponyms) in the serbian language. He is doing it on the base od methodology which was proposed in the "Orthography of Serbian Language" in 1994, citing several characteristic examples from the kashubian language under the every grapheme of kashubian alphabet, ass well as under the every specific graphic-fonetic group, which consists of two or more graphemes, explaining in the same time a lot of orthographic and orthoepic problems from the kashubian language.

Key words: kashubistics, slavistics, serbistics, kashubian language, kashubian orthography, kashubian graphy, kashubian pronounciation, serbian language, serbian orthography, language adaptation

УДК 811.163.41'373.7
821.163.41.09-84 Радовић Д.
Оригинални научни рад
Примљен: 1.03.2015.
Прихваћен: 15.06.2016.

*Ана Здравковић**

(Филолошко-уметнички факултет,
Универзитет у Крагујевцу, докторанд)

Јована Томић

(Филолошко-уметнички факултет,
Универзитет у Крагујевцу, докторанд)

СЕМАНТИЧКЕ И СТРУКТУРНЕ ВАРИЈАЦИЈЕ ФРАЗЕОЛОГИЗАМА КАО ИЗВОР ХУМОРА У ПРОЗИ ДУШАНА РАДОВИЋА

Рад испитује употребу фразеологизама у кратким прозним врстама српског писца Душана Радовића. Уводни део рада садржи теоријске основе на којима се рад заснива. У главном делу рада спроводи се семантичка и структурна анализа одабраних примера и испитују се механизми помоћу којих варијације фразеологизама постају средство за остваривање стилског ефекта, у овом случају хумора. У закључку је изнет став о стилским квалитетима обрађених примера.

Кључне речи: фразеологизми, семантичка анализа, варијација, хумор, стил

1. Увод

Као посебан део науке о језику, фразеологија је релативно млада научна дисциплина – „стара“ је, у оквирима светске лингвистике, тек неколико деценија. Постоји доста термина којима поједини аутори означавају предмет проучавања ове дисциплине: фразем, фразеологизам, фразеолошка јединица, идиом итд. И у дефинисању фразема не влада потпуно јединство међу лингвистима. Већина је ипак сагласна у вези са следећим: то су „чврсти, устаљени спојеви речи који се употребљавају у готовом облику, не стварају се током говорног процеса, барем им је једна конституента

* anazdravko88@gmail.com

променила значење – стога значење фразема не одговара збиру значења његових конституената“ (Менац/Арсовски/Вентурин 2003: 6). Значење фразеолошких јединица настаје углавном асоцијативно – сликовитим преношењем садржаја са предметно-логичног (денотативног) значења на конотативно значење

Фразеологизми су устаљене језичке јединице састављене од најмање две речи које имају заједничко значење. Због тога се са стилистичке и семантичке тачке гледишта могу посматрати као речи. Као и реч и фразеологизам има два значења, једно је конвенционално, које постоји независно од контекста, а друго је посебно у контексту дела у коме се налази (Јовановић 2009: 88¹). Будући да је семантички услов такве везе да бар код једне саставне јединице мора доћи до значењске промене, укупно се значење фразеологизама не изводи из дословног броја значења његових чланова. Иако су фразеологизми нерашчлањиви, тј. представљају компактну, недељиву целину и одупиру се било каквој синтагматској модификацији, њихова нерашчлањивост не значи да су фразеолошки чланови незамењиви. Мноштво је примера тзв. фразема варијантног типа или фразеолошких варијанти, а варијантама се посебно истичу фраземи поредбеног типа. Говори се често и о специфичним улогама фразема које се повезују с припадношћу одређеним стилима: емоционалност, национални карактер, непреводивост и др. Постоји, међутим, разлика око опсега фразеологизама. Неки фразеолози сматрају да фразеологизми у свом саставу морају имати најмање две пунозначне (аутосемантичне) речи, па фонетску реч не сматрају фраземом (Влашић Дујић 2011: 90). По свом пореклу фразеологизми су дезаутоматизоване и десемантизоване метафоре, које су се превише честом употребом помериле према центру језичке масе у зону неутралног језичког материјала. Циљ варијација је да се оне поново измештају из те зоне и враћа им се стилско значење.

Фразеологизми су језичке јединице различитог порекла и састава што условљава и њихову различиту дистрибуцију и различиту рецепцију код реципијента. Њихов устаљени облик и фиксирана семантика, са друге стране, резултирају њиховим појачаним значењем при свакој модификацији, било на структурном или на семантичком плану. Појава модификације фразеологизама је нарочито изражена у хумористичким и сатиричним књижевним делима, а најчешће у сврху постизања хумористичког или ироничног ефекта. Међу овим модификацијама најчешће су разне врсте супституција, затим алузије и поступак дословног читања фразеологизама, за шта најпознатији пример налазимо у приповеци „Данга“ Радоја Домановића.

¹ Цитат је посредством наведеног рада преузет из *Великог код(екс)а* Н.Фраја

За корпус овог рада узета је збирка „Београде, добро јутро“ Душана Радовића, настала као избор најбољих примера из дугогодишње емисије истог назива коју је писац водио на Радио Београду. Жанр коме припадају ови Радовићеви радови је тешко одредити, али би најпрецизније било рећи да су то делом афоризми, делом цртице. Оно што им је заједничко је благо хуморни тон који провејава из свих њих. На удару Радовићевог хумора су многе појаве карактеристичне за тадашње југословенско друштво, од којих су за овај рад посебно занимљиве облици мишљења и језичког формулисања, свет бирократије, њихова тежња да се језиком који је „богат“ клишеима, а сиромашан смислом издвоје од народног језика и учине свој свет недоступним обичном народу. Мора се ипак истаћи да Радовићев тон никад није ироничан и превише оштар, тако да хумор у „Београде, добро јутро“ никад не прелази у сатиру или иронију.

Многи су се фразеологизми развили из метафора, али метафоре, за разлику од фразеологизама, настају у говорном процесу. Сваки је фразем био једном по својој структури слободна веза речи, али су временом те речи добиле ново, често пренесено значење. Вербални хумор користи управо ту двострукост фразеологизама јер се комични ефекат често постиже разоткривањем дословног значења фразема. Хумор се ствара и фразеолошким модификацијама, фразеолошким играма. Језичке јединице су поливалентне и према одређеним правилима се могу повезивати са великим бројем других језичких јединица. У вербалном хумору се ограничења у тим повезивањима често нарушавају. Многе Радовићеве синтагме својом структуром подсећају на фразеологизме, а често је присутна и асоцијативна веза са фраземом којем припада једна од компонената. Изворни говорник фразеолошки израз може парафразирати у хипотетично неограниченој количини могућности, па ће и то Радовић искористити за постизање стилистичко-хумористичког учинка.

Цицерон је у свом спису „Говорник“ (*De oratore*) први класификовао хумор са лингвистичкога аспекта и он разликује две врсте хумора: хумор у речи (*de dicto*) и хумор у ствари (*de re*). Исту су поделу задржале и савремене класификације хумора у којима се хумор у речи, тј. хумор који ствара језик, назива још и вербалним хумором (Атардо 1994: 27). Многи теоретичари хумора (Цицерон, Бергсон, Атардо, и др.) наводе преводивост као критеријум за одређивање припада ли хумористички текст хумору *de dicto* или хумору *de re*. Ако што остаје смешно упркос тому што се исказе другим речима, тада је смешно садржано у ствари и реч је о невербалном хумору. Изгуби ли се променом речи духовитост, значи да је све садржано у речима и да је шала у речима, а не у ствари (Атардо 1994:28). Као примере хумора *de re* Цицерон наводи двосмисленост, параномазију, пучку етимологију, пословице, алегорију, метафору, антифразу и иронију, док

референцијални хумор, како се најчешће назива хумор *de re*, укључује анегдоту и карикатуру (Атардо 1994: 27). Утицаји језика и његово социо–културно окружење пресудни су за вербални хумор. Разликују се изражајне могућности језика јер се разликују њихове структуре, али и друштва и културе у којима ти језици живе. Песнички текст је идеална подлога за такав хумор, јер је пре свега вишезначан. У хумору који ствара језик сви су хумористички поступци у исто време и стилистички јер смешан је, пре свега, језички поступак. Што год аутор који настоји да искаже хумор учинио, чини то у језику и језиком и поиграва се језичким материјалом (Влашић Дуић 2011: 89). Стил и хумор су објективне чињенице, али је процес њиховог разоткривања субјективан. Овде је реч о стилистичкој анализи, али с посебним усмерењем: покушава се открити како језик ствара хумор, којим се средствима у хумористичком стилу изазива хумор, односно који то елементи граматичке структуре на лексиколошкој равни изазивају хумор.

Стилистика се као наука бави условима настанка, опстанка и деловањем песничког језика, али и грађом и начинима њеног обликовања (Јовановић 2009: 5). Кад је реч о реченици, питање које стилистика себи поставља је шта се њоме хтело постићи (и самим тим да ли је та намера и остварена). Њен циљ је да процени стилистички потенцијал текста, елементе који чине његову структуру и стилистичке поступке који су коришћени, као и да утврди постоји ли стилистичко јединство текста, начин његовог формирања и његов карактер (Јовановић 2009: 64).

Фраземи су одраз историје и културе једне средине, једног народа и поднебља у којем су настали: као слика народног духа, засновани су на обичајним, а често и религијским мотивима. Једна од бројних подела фразема је и на интернационалне, заједничке већини (европских) култура, и националне, карактеристичне само за једну, одређену културу и подручје (Мелвингер 1989; Турк 1994). Из фразеолошког фонда једног језика може се видети на основу каквих слика се стварало фразеолошко значење, у којој мери је било под утицајем религијских веровања, митологије, историје, итд. Пошто је стил у основи питање селекције и композиције, главни задатак овог рада је да открије које фразеологизме је Радовић користио и на који начин их је употребио да би остварио своју идеју. Подразумева се да ћемо сваки од примера посматрати не само засебно, него и у светлу услова употребе тј. у контексту политичке, друштвене и економске стварности у време настанка.

2. Употреба фразеологизама у корпусу

На нивоу читаве збирке имамо релативно велики број фразеологизама, што је последица пре свега самог карактера текста који је на прелазу између разговорног и књижевно-уметничког стила, али и времена у којем је дело настало. Под овим се пре свега мисли на учесталу употребу фразеолошких термина, што се неизбежно мора довести у везу са бирократском социјалистичком свакодневицом са којом се Радовић свакодневно сусретао. Тако срећемо типично бирократске фразеолошке термине: *радни стаж, лични доходак, финансијски план, продуктивност рада, штедна књижица, принудно слетети, бракоразводна парница, друго стање...* Овде набројане термине Радовић је употребио у њиховом основном облику и значењу.

Због карактера текста висок је и степен заступљености разговорних фразеологизама који су употребљени у свом уобичајеном, свакодневном значењу: *нема свој дан, стрељати очима, закрпити руну, чекати лимун, хтео-не хтео, зна зашто живи, остављати трагове, правити се важан, бувља пијаца, пуцати од здравља, пасти на памет, хладно као у гробу, натоварити беду на врат, скидати се од смеха, зинути на неког, из дупета у главу, није му до живота, као од мајке рођен, као бубрег у лоју, знати шта хоће, такнуто-макнуто, узимати меру, ставити под знак питања, не давати плода, ући на мала врата, с ногу...*

Известан број примера је чак на граници између фразеологизама и клишеа, што наравно није критика Радовића и његовог језика, већ језика који га је окруживао и чију он верну слику даје у својим емисијама. У ову групу могу се сврстати примери као што су: *немати појма, предузети мере, водити рачуна, обратити пажњу, поставити на положај, поправити утисак, грејати столицу, остати у животу, по сваку цену, преко везе, за успомену и дуго сећање, бели свет, (бити) на добром путу...*

3. Варијације фразеологизама

Као што смо нагласили у наслову, варијације које Радовић врши на фразеологизмима могу бити двојаке: структурне или спољашње и семантичке или унутрашње. У наставку рада показаћемо како је помоћу једног или другог начина померања значења и помоћу стилских фигура извршено секундарно ознаковљење фразеологизама и хумористички стилски ефекат.

Најпре ћемо анализирати примере у којима долази до структурних варијација, јер те варијације за собом неизбежно повлаче и семантичко померање идиома.

Два ниска степена јутрошње температуре кошава разноси брзином од осам и више метара у секунди и распоређује по ногама, леђима и глави становника Београда. (12)

Овај пример се у целини може сматрати пародијом на новинарски извештај о временској прогнози. Употребљено је више формула карактеристичних за такве извештаје, али свака у донекле измењеном облику: два ниска степена, брзином од осам и више метара у секунди... Стилски најуспелији део реченице је сам крај када се фразеолошки термин *по глави становника* проширује лексемама *нога* и *леђа* и на тај начин фразеологизам уместо фразеолошког добија буквално значење.

Жене ће вам ових дана запевати стари рефрен:

Сви мужеви воде своје жене...само ти мене не!

Овога пута на ФЕСТ. Дакле:

Сви мужеви воде своје жене на Фест, само ти мене не!

Ко хоће да види најбоље београдске мужеве на једном месту, нека их потражи на Фесту. (72)

У овом примеру може се говорити о више стилистичких поступака, као што су антимераболо (понављање кључне реченице у измењеном облику *сви мужеви...*), затим о рими у последњој реченици и стварању неке врсте слогана ФЕСТ-а, али ћемо ми обратити пажњу на фразеологизам „запевати стару песму“ који је измењен тако што је лексема *песма* замењена лексемом *рефрен* која је семантички блиска првој, али уз додатно значење честог понављања чиме истиче пишчеву идеју о непрестаном понављању кључне реченице.

На београдским трговима постројили се аутомобили као за смотру.

Униформисано лице стаје испред строја и виче:

Помоз'смог, јунаци!

Аутомобили углас одговарају:

Смог ти помогао!

И тако даље, у том смислу:

Убио те смог! Смог је спор, али достиган! То нас смог кажњава! Видећеш ти сова смога! Смогју ти мајку! Смог те молово! Буди смог с нама! (112)

У овом примеру Радовић користи апофонију, парономастичку стилску фигуру која се састоји у замени првог или првих слова у речи ради постизања стилског ефекта. Вишеструким понављањем таквог поступка његов стилски ефекат не слаби, напротив он градацијски расте и свој врхунац доживљава управо у последњој стилеми. Избор речи у којој се врши апофонија никако није случајан јер, између осталих, лексема *Бог* има и

значење свемоћи и свеприсутности, које писац жели да придода лексеми *СМОГ*.

*Ево кратке биографије једног друга:
Био је члан кворума многих састанака.
Ево још једне кратке биографије:
Био је нико и ништа, сада је **нико и нешто**. (166)*

У последњој реченици, Радовић ствара комични обрт комбинацијом два фразеологизма *нико и ништа* и *неко и нешто*. Први има значење „небитан човек”, а други „важна личност”, „особа на положају” и управо њихова антонимичност је оно што овај пример чини стилски успешним. Писац остварује хумористички тон стварајући исказ *нико и нешто* који задржава негативну конотацију првог фразеологизма, али са новом значењском компонентом „безвредан човек, ништарија” тако да декодер прима поруку са значењем „безвредан човек на положају”.

Други начин на који Радовић користи фразеологизме за остварење хуморног тона су семантичке варијације, тачније речено буквално читање фразеологизама. Оваква употреба фразеологизама може се сврстати под дилогију у којој се фразеологизам уместо у пренесеном, чита у основном значењу.

Данас би вам могло бити лепо и добро. Ако хоћете. Ако нећете – далеко вам лепа кућа. На Петловом брду или још даље. (32)

Иако је основно значење фразеологизма „далеко ти (му, јој...) кућа“ негативно, у конкретном исказу има два значења, основно, које је негативно, хуморну ноту која произилази из комбинације дословног читања фразеологизма и једног ванјезичког елемента, а то је познавање града Београда оних којима је порука упућена.

*Зашто обилазите то месо у касапници, зашто га тако гледате, што сте толико опрезни – **неће вас појести**.
Као, уосталом, ни ви њега. (45)*

У овом примеру Радовић се користи дилогијом, користећи у првој реченици фразеологизам у основном значењу, а тек у другој реченици откривајући да га треба читати у буквалном значењу. Да би то истакао, писац користи речи и синтагме који прву употребу фразеологизма најављују као недвосмислено фразеолошку: *обилазите, гледате, толико опрезни*. Тиме се код слушаоца/читаоца другом реченицом појачава ефекат изненађења, што доприноси појачавању хумористичког ефекта.

Дошла су друга времена. Деце је све мање, а паса све више.

Данас знамо оно што никад нисмо знали: пси су углавном расни, а деца су наша, домаћа и дивља.

Од паса не треба ништа и никога стварати, они се рађају и умиру као пси. А од деце треба стварати људе, што је скоро немогуће.

Никад вам жена не може родити тако квалитетно дете, каквог пса можете купити.

Од детета никад нећете створити пса, а пас вам може постати више него дете. Са псом морате у шетњу, што само може користити вашем здрављу. Према детету немате таквих обавеза.

*Наилази неко **пасје време**, у најбољем смислу те речи. (157)*

Овај пример је интересантан јер се дословним читањем фразеологизма њему даје сасвим обратно, позитивно значење, што и сам писац истиче. На тај начин, фразеологизам добија ново значење „време паса”. Читав пример и сви његови делови осим поенте је изграђен на принципу контраста да би се показале „предности“ паса над децом, а хумор је усмерен ка појави у друштву са којом се Радовић не слаже, а то је смањење броја деце и превелико посвећивање пажње кућним љубимцима, што је појава подједнако присутна и у наше време, ако не и присутнија.

4. Закључак

Хумор као појава у књижевности и уопште у језику најчешће проистиче управо из суочавања очекиваног и реалног, конвенционалног и контекстуалног значења. Контекстуално значење зависи од друштвеног окружења, од социјалних и историјских прилика у тренутку настанка. Узимајући у обзир карактер корпуса из кога су узети примери за овај рад, разумљив је велики број оваквих модификација које, кршећи једно од четири основна правила комуникације, а то је јасност, доносе исказу двосмисленост и омогућавају аутору остварење хумористичког тона, који на друштвене прилике баца оптимистично и шаљиво светло.

Стилистички гледано, нисмо нашли ниједан пример где би употреба овог стилизацијског поступка била неоправдана или неуспела, може се, напротив, рећи да се сваки од ових примера може користити у литератури ако илустрација овог стилског средства.

ЛИТЕРАТУРА

Атардо 1994: Salvatore Attardo, *Linguistic Theories of Humor*. New York: Mouton de Gruyter

- Влашић Дуић 2011: Jelena Vlašić Duić, *Humor na leksičkoj razini u Vučetiće-
vi Libru Dubaja Marusa*. Split: Čakavska rič
- Јовановић 2009: Јелена Јовановић, *Писци и дела*. Београд: Друштво за срп-
ски језик и књижевност
- Ковачевић 1998. Милош Ковачевић, *Стилске фигуре и књижевни текст*.
Београд: Требник
- Мелвингер 1989: Jasna Melvinger, *Leksikologija*, Osijek: Pedagoški fakultet.
- Менац, Финк Арсовски, Вентурин 2003: Antica Menac, Željka Fink-Arsov-
ski, Radomir. Venturin. *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada
Ljevak
- Турк 1994: Марија Турк, „Naznake o podrijetlu frazema“, *Fluminensia* 6/1–2,
37–47.
- Симић 2000: Радоје Симић, *Стилистика српског језика I*. Београд: Научно
друштво за неговање и проучавање српског језика.

ИЗВОРИ

- Радовић 1981: Душан Радовић, *Београде, добро јутро*. Београд: БИГЗ.

Ana Zdravković, Jovana Tomić

SEMANTIC AND STRUCTURAL VARIATION IN IDIOMS AS A SOURCE OF HUMOR IN THE PROSE OF DUŠAN RADOVIĆ

Summary

This paper will attempt to analyze the usage of phraseological expressions in short literary works of famous Serbian author Dusko Radovic. In the first part of the paper we are presenting main theoretical frameworks on which this paper is based. More specifically, the aim of the theoretical part of this paper is to explain ways how phraseological expression can achieve humor in conversation and in literary works. The goal of the entire paper is to semantically and structurally analyze phraseological expressions and to explore different mechanisms of their variation for achieving various stylistic effects, mainly humor. After evaluating the stylistic quality of the selected examples, we can, therefore, conclude that the usage of all phraseological expressions is stylistically justified.

Key words: idioms, humor, style, variation

УДК 811.163.41'373.4
811.163.41'374
Прегледни рад
Примљен: 14.05.2015.
Прихваћен: 15.06.2016.

*Борђе Р. Оташевић**
(Институт за српски језик САНУ,
Београд)

О ТЕРМИНИМА ШКОЛСКИ РЕЧНИК И УЧЕНИЧКИ РЕЧНИК**

У раду се говори о терминима *школски речник* и *ученички речник*. Оба термина су вишезначна. Разликовање *школског речника* и *ученичког речника* (изворни говорници – неизворни говорници, учење матерњег језика – учење страног језика) допринело би већој прецизности српске металексикографске терминологије, али се термин *ученички речник* за сада среће веома ретко.

Кључне речи: лексикографија, школски речник, ученички речник

Термин *школски речник* је вишезначан. Овим термином означавају се и свешчице малог формата, обично А6 или Б6, чије су странице подељене једном или двама усправним линијама, у које ученици уписују речи страног језика који уче и њихов превод на српски језик (ако речник има три колоне, у средњу од њих се уписује изговор), али овде о њима неће бити речи.

Školski rečnik B6 40L 3kolone Educa Opis: rečnik; format: B6; 40 listova; 3 kolone; Obrazac školski rečnik A6 40L 2 kolone. Opis: rečnik; format: A6; 40 listova; 2 kolone Boja: plava. Prodajna cena bez poreza: 15,30 RSD (<<https://www.fokus-office.rs/...školski-rečnik-B6-40L-3kolone-Educa/228>>); То је што се тиче изговора и разумевања основних ствари, а овако ко има проблем око школског писања страних речи, то већ иде само prepisivanjem tekstova i rečenica, i u onaj mali školski rečnik trebaju se unositi uvek nepoznate reči (<<http://www.kakopedija.com/forums/tema/kako-se-najlakse-uci-strani-jezik/>>); ŠKOLSKI REČNIK SA TRI KOLONE A6 će biti od pomoći svakom detetu pri

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Опис и стандардизација савременог српског језика* (178021), који у целини финансира Министарство за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

učenju i usavršavanju novog jezika. Linijatura omogućava preglednost upisanih podataka i lakše pamćenje novih reči (<<http://nbk.rs/detalji-proizvoda.php?i=288&i=0d257b>>).

Термин *школски речник* обухвата више различитих врста речника. Овај се термин ретко среће у енциклопедијама и речницима. У Просветиној енциклопедији у три тома (Београд: Просвета, 1980) у чланку одреднице *речник* наводи се термин *школски речник*, као једна од врста речника, без семантичке дефиниције. У другим општим енциклопедијама овај се термин не налази. У *Речнику српскохрватскога књижевног језика* (Нови Сад: Матица српска, 1969–1976) и *Речнику српскога језика* (Нови Сад: Матица српска, 2007) овога термина нема. У *Хрватском енциклопедијском рјечнику* (Загреб: ЕПХ – Нови Либер, 2002) у чланку *ријеч* наводи се седам врста речника, са семантичким дефиницијама, али нема школског речника. Најобимнија дефиниција наводи се у *Рјечнику лингвистичких термина* Рикарда Симеона:

školski rječnik (г. шко́льный с. — е. school dictionary) — рјечник који је опsegом и обликом прилагођен потребама школске обуре *ahm*; **školski rječotvorni rječnik** (г. шко́льный словообразовательный с.) — такав који помаже да се одреди морфемни састав појединих ријечи и њихових облика *kal*; (ц. Симеон 1969: II, 310).

У раду Милорада Дешића „Школски рјечници српскохрватског језика“ (Дешић 1987) даје се опширна дефиниција:

Шта су то школски рјечници? У најширем смислу ријечи, то је сваки рјечник који се може искористити у настави језика (матерњег и страног). Нарочито су погодни практични рјечници (ортографски, ортоепски, рјечник тешкоћа). У нашим условима, када је још увијек јак утицај дијалеката, пожљено би било да се пишу дијалекатски рјечници, који би обухватили мање или веће области. (...) Дијалекатски рјечници са методичким упутствима представљају школске рјечнике у ужем смислу ријечи. Таквим се могу сматрати и рјечници непознатих ријечи на крају читанки и књижевних дијела из лектире. У њих се уносе ријечи и значења за које се претпоставља да су ученицима непознати. (...) Код нас се одавно објављују двојезични рјечници, намијењени онима који хоће да науче страни односно нематерњи језик, а матерњи им је српскохрватски. Правих школских рјечника ове врсте веома је мало. А рјечника српскохрватског језика за оне којима он није матерњи језик још је мање. Поменимо овдје такве минималне двојезичне рјечнике који су изишли у Новом Саду, а писани су за припаднике народности у Војводини (ц. Дешић 1987: 160–161).

Дефиниција овога термина наведена је у апстрактну рада Маје Павловић Шажинац „Развој школских речника у српској русистици“:

Као школски речник подразумева се лексикографско дело у чију структуру је уткана тесна веза између школске лексикографије и методике наставе изучавањог, у датом случају, руског језика. Такође школски речник би требало да минималним лексичким системом, који улази у његов састав испуни школску, референтну и системску функцију (ц. Павловић Шажинац 2013: 417).

Другачија и знатно опширнија дефиниција наведена је у докторској дисертацији Маје Павловић Шајтинац:

„Под школским речником подразумевали смо књигу у којој су наставни садржаји – одабрани лексички фонд и дидактички транспонован систем лексикографских коментара уз сваку јединицу тога фонда, неопходних и довољних за постизање комуникативне и лингвистичке компетенције, на нивоу и обиму адекватном циљевима наставе за сваки конкретни образовни профил кориснику посредовани посебно уређеним дидактичко-методичким инструментаријумом, а у складу са одређеним психолошким, лингводидактичким и лингвистичким начелима. У овом истраживању школски речник посматрали смо као систем логичких конструката – предикције садржаја, спољашње и унутрашње структуре и функција од којих свака представља посебан систем сачињен од компонената нижег реда са специфичним функционално-онтолошким одликама (ц. Павловић Шајтинац 2016: 1).

Српски термин *школски речник* покрива значење два руска термина² – *школьный словарь* и *учебный словарь*, као и најмање два енглеска термина – *school dictionary* и *learner's dictionary*. Ни у руском ни у енглеском језику наведени термини се не користе једнозначно.

school dictionary

A dictionary written for school-children, common features of which are a controlled DEFINING VOCABULARY, a clear design and the incorporation of illustrations. The boundaries between the school dictionary on the one hand, and CHILDREN'S DICTIONARIES, COLLEGE DICTIONARIES and DESK DICTIONARIES on the other, are not clearly demarcated.

⇒ GRADED VOCABULARY, LEARNER'S DICTIONARY (ц. Хартман, Џејмс 1998: 122).

learner's dictionary

A PEDAGOGICAL DICTIONARY aimed primarily at non-native learners of a language. The degree to which dictionaries have been integrated into the learning process varies from culture to culture. The true dictionary as a learning tool ('learning dictionary') is still in its infancy.

⇒ ACTIVE DICTIONARY, BILINGUAL LEARNER'S DICTIONARY (ц. Хартман, Џејмс 1998: 82).

Учебный словарь – книга, содержащая упорядоченный по тому или иному принципу перечень слов, отвечающая методическим требованиям, оформляемая, как правило, в виде одного небольшого по формату тома и обеспечивающая быстроту и легкость наведения справок. В учебном процессе используется либо отдельно, либо в сочетании с другими учебными пособиями или с общими (академическими) словарями. (ц. Денисов 1977: 5). ... В своих лучших образцах учебные словари английского или французского языка для иностранцев могут быть творчески переработаны на материале русского языка, причем учебные словари русского языка для иностранцев могут учесть новейшие достижения

² В. Маркина 2011, Демидова 2015 и др.

лингвистики и методики. Мы оставляем в стороне весьма обширный класс словарей, предназначенных для изучения родного языка учащимися средней и высшей школы, т. е. школьные словари английского или русского языка соответственно для английских и русских школьников. Ввиду того что для них язык словаря является родным, в этих словарях существуют совсем иные принципы отбора слов, изменяется структура словарной статьи и сам характер словарной информации. (ц. Денисов 1977: 8)

Обично се ови парови термина разликују по томе да ли је речник намењен изворним говорницима или неизворним говорницима, односно учењу матерњег или страног језика (*школниј словарь, school dictionary* – изворни говорници, *учебниј словарь, learner's dictionary* – неизворни говорници), али су изузеци бројни и разноврсни.

school dictionary – a dictionary specially written for those learning a foreign language (<<http://www.thefreedictionary.com/school+dictionary>>)

УЧЕБНИЙ СЛОВАРЬ

одно-, двух- или многоязычный, составленный в учебных целях — помогает организовать и направить и изучение лексического состава языка. Значительное распространение получили учебные словари по отдельным школьным и вузовским предметам. Их цель — обеспечить учащихся качественным материалом для самостоятельной работы. Созданы серии словарей, напр., по русскому языку: орфографические, фразеологические, толковые, иностранных слов. (<http://methodological_terms.academic.ru/2213/УЧЕБНЫ_СЛОВАРЬ>)

УЧЕБНИЙ СЛОВАРЬ.

Лексикографическое произведение, специально предназначенное для оказания помощи в изучении языка. В качестве основного признака У. с. выступает его обязательная обучающая направленность. У. с. используется на занятиях как средство обучения. Его учебный проявляется в составе словника, размещении, способах подачи и интерпретации лингвистической информации, способе изложения, объеме и др. Главная особенность У. с. – минимизированность всех элементов представленных *аспектов языка*. У. с. базируются на *лексических минимумах*. Обучающий характер У. с. проявляется также в избирательности словника, толкований, наборе социокультурных сведений о слове. К одноязычным У. с. относятся, фразеологические, орфографические, словари сочетаемости, антонимов, синонимов, словообразовательные. К двуязычным У. с. относят словари переводные и толково-переводные. (<<http://www.antic-r.ru/bibliotheca.htm>>)

Термин *ученички речник* такође је вишезначан. У нелексикографском значењу је фреквентан:

Циљ овога рада је да укаже на значај речи у настави и да понуди неке конкретне облике рада на богаћењу активног ученичког речника (ц. Цвијетић 2002: 135); У нашим школама се мало пажње посвећује култури усменог и писменог изражавања. При томе се посебно занемарује богаћење ученичког речника. Све се углавном сведе на највише четири писмена задатка у току једне школске године и узгредна

објашњења 'страних и непознатих речи' приликом обраде књижевних текстова у читанкама“ ... У литератури готово да не срећемо да са неко посебно бавио питањем богаћења ученичког речника и с тога сматрамо да ту тему треба отворити. Зато ће предмет овог истраживања бити богаћење ученичког речника у млађим разредима основне школе. Циљ истраживања је утврдити којим начинима обогатити ученички речник у настави српског језика и књижевности (ц. Васиљевић 2010); Фонд речи енглеског језика које су ученици стекли у претходним разредима не прелази две хиљаде речи. Циљ овог уџбеника је да том броју дода још око 300 речи и зато се инсистирало на вежбама које проширују ученички речник енглеских речи. Вежбама којима се од ученика тражи да пронађу реч истог или супротног значења циљ је не само проширење вокабулара већ и навикавање ученика да разликују нијансе у значењу речи сличног значења (ц. Марковић, Ковачевић 2016); Учењем нових речи и фраза богати се *ученички речник* и тиме треба да се баве сви наставници у школи, а не само наставници матерњег језика (ц. Спасојевић 2013).

У лексикографском значењу термин *ученички речник* среће се ретко. Употребио га је Данко Шипка у књизи *Основи лексикологије и сродних дисциплина*:

„Ученички рјечници, прилагођени онима који уче језик (нарочито актуелни у енглеској лексикографији послједњих година)“ (ц. Шипка 2006: 163; в. и Шипка 1998: 138–139).

Јелена Костић експлицитно наводи да су ученички речници намењени корисницима који одређени језик уче као страни:

Када су у питању „ученички речници“, тј. речници намењени корисницима који одређени језик уче као страни, немачка лексикографија је каснила за англосаксонском. Први референтни речник овог типа, Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache (Langenscheidt 2001) објављен је тек деведесетих година прошлог века (ц. Костић 2009: 364).

Овај термин је употребила и у уџбенику лексикологије:

Pored njih, izvesne podatke o kolokacijama, a ponekad čak i prilično detaljne informacije o njima, danas takođe nude i mnogi štampani opšti i učenički rečnici nemačkog jezika, a naročito pojedini *online* elektronski rečnici (ц. Јелена Костић Томовић 2013:72).

Разликовање *школског речника* и *ученичког речника* (изворни говорници – неизворни говорници, учење матерњег језика – учење страног језика) допринело би већој прецизности српске металексикографске терминологије, али се термин *ученички речник* за сада среће веома ретко.

ЛИТЕРАТУРА

- Васильевић 2010: Марија Васильевић, *Богаћење ученичког речника у млађим разреди-ма основне школе : специјалистички рад*, Ужице, <<https://igromdoznanja.files.wordpress.com/2013/08/specijalisticki-rad.doc>> [Посећено 12.06.2016]
- Демидова 2015: К. И. Демидова, *Лингвистические словари разных типов в самостоятельной учебной и исследовательской работе студентов : Учебное пособие*, Екатеринбург: Уральский государственный педагогический университет.
- Денисов 1977: П. Н. Денисов, „Учебная лексикография : итоги и перспективы“, [у:] *Проблемы учебной лексикографии*, Москва: Издательство Московского университета, стр. 4–22.
- Дешић 1987: Милорад Дешић, „Школски рјечници српскохрватског језика“, *Гласник Одјелјења умјетности*, 7, стр. 159–163.
- Костић 2009: Јелена Костић, „Langenscheidt Power Wörterbuch Deutsch, Langenscheidt, Berlin und München, 2009, 1122 Seiten“, *Преводилац*, 3–4, стр. 364–365.
- Костић Томовић 2013: Јелена Костић Томовић, *Лексикологија немачког језика I : Творба речи у савременом немачком језику*, Београд: Фокус – Форум за интеркултуралну сарадњу. <<http://www.komunikacijakultura.org/Ebooks.html>> [Посећено 11.05.2016]
- Маркина 2011: Елена Игоревна Маркина, „О соотношении понятий ‘лексический минимум’ и ‘учебный словарь’ в методике преподавания русского языка как иностранного“, *Известия РГПУ им. А.И. Герцена*, 129, стр. 247–250. <<http://cyberleninka.ru/article/n/o-sootnoshenii-ponyatij-leksicheskij-minimum-i-uchebnyy-slovar-v-metodike-prepodavaniya-russkogo-yazyka-kak-inostrannogo>> [Посећено 14.05.2016]
- Марковић, Ковачевић 2016: Гордана Марковић, Катарина Ковачевић, *Improving English 2 : Енглески језик за 2. разред гимназије и средњих стручних школа : Приручник за наставнике са припремама за час*, Београд: Завод за уџбенике <b2b.zavod.co.rs/.../improving_english_2_prirucn> [Посећено 12.05.2016]
- Павловић-Шајтинац 2013: Маја В. Павловић-Шајтинац, „Школски речници у настави руског језика“, *Славистика*, XVII, стр. 401–406.
- Павловић-Шајтинац 2016: Маја В. Павловић-Шајтинац, *Лексикографија школских речника руског језика у српској и хрватској говорној и социокултурној средини : докторска дисертација*, Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет <<http://uidok.rcub.bg.ac.rs/embed?url=/bitstream/handle/123456789/1125/doktorat.swf?sequence=4&isAllowed=y>> [Посећено 12.05.2016]
- Симеон 1969: Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na osam jezika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Спасојевић 2013: Душан Спасојевић, „Социјални расцепи као интерпретативни оквир јавног дискурса у Србији“, [у:] *Шести међународни инердисциплинарни симпозијум Сусрет култура : Зборник радова : Књига 1*, Нови Сад, <http://www.academia.edu/6525162/Socijalni_rascepi_kao_interpretativni_okvir_-_javnog_diskursa_u_Srbiji> [Посећено 12.06.2016]

- Хартман, Џејмс 1998: R.R.R.K. Hartman, Gregory James, *Dictionary of Lexicography*, London – New York: Routledge.
- Цвијетић 2002: Радомир Цвијетић, „Богаћење ученичког речника“, *Зборник радова Учитељског факултета*, 3, Ужице, стр. 135–146.
- Шипка 1998: Danko Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Novi Sad: Matica srpska.
- Шипка 2006: Danko Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina – drugo, izmenjeno i dopunjeno izdanje*, Novi Sad: Matica srpska.

Ђорђе Р. Оташевић

О ТЕРМИНАХ ШКОЛСКИ РЕЧНИК И УЧЕНИЧКИ РЕЧНИК

Резюме

В статье речь идёт о терминах *школски речник* и *ученички речник*. Эти термины многозначны. Различение терминов *школски речник* и *ученички речник* (изучение родного языка – изучение иностранного языка) способствует большей точности сербской металексикографической терминологии, но термин *ученички речник* встречается очень редко.

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Александра Борђевић (Врање)

Срето Танасић: СИНТАКСА ПАСИВА У САВРЕМЕНОМ
СРПСКОМ ЈЕЗИКУ. „Београдска књига“ – Институт
за српски језик САНУ, Београд, 2014, 259 стр.

Прикази књига се обично пишу одмах након објављивања књиге, тако да истраживачи могу да буду у току са новим достигнућима у својој области. Иако је књига *Синтакса пасива у савременом српском језику*, истакнутог синтаксичара професора др Срете Танасића у издању „Београдске књиге“ објављена још 2014. године, сврха овог приказа је двострука. Први разлог произилази из основне функције приказа: скретање (додатне) пажње читалачке публике на иновације које доноси ова књига, као и на научни значај сагледавања пасива које аутор овде износи, на себи својствен, свих похвала вредан начин. Када је реч о ванвременски важном делу за српску синтаксу, релативизује се временска дистанцираност приказа од књиге. Уједно, дело је својеврсна систематизација ауторовог бављења пасивом у току дужег временског периода, јер у себи обједињује радове којима је централна тема проблематика пасивне дијатезе и начини њеног исказивања. Тежња да се укаже на могућност масовније употребе ове књиге, са потенцијалном прескриптивном функцијом, чак и у настави, може се назвати другим разлогом за овај приказ.

Синтакса пасива у савременом српском језику објављена је у оквиру пројекта „Опис и стандардизација српског језика“, као трећа књига овог аутора у библиотеци *Пут у речи*, а двадесета по реду. Она је резултат дугогодишњег интересовања за једно од најкомплекснијих синтаксичких питања, које дуго није имало адекватан третман у науци о српском језику. У уводној речи аутор се осврће управо на ту „замагљеност“ односа према пасиву из које су понекад произиласиле научне заблуде. Једна од њих је да пасив није својствен српском, јер је то језик активног устројства. Поред појаве о порасту употребе пасивних конструкција евидентиране од стране других аутора (Милорад Радовановић, на пример) у српској језичкој стварности пасивне реченице су одувек имале своје место. Посебност ове књиге је у томе што, утемељена на респектабилној теоријској подлози и дубоким

захватом у историјат проблематике, сагледава пасивну дијатезу из више углова, обједињујући резултате таквог посматрања и доносећи нове поставке засноване на адекватној анализи и поткрепљене примерима.

Битно је одређивање свог положаја у оквиру проблема којим се бавимо. Аутор је себе, у том смислу, дефинисао као синтаксичара, који, по потреби, посеже за теоријама из области семантике, прагматике, ређе морфологије. Срето Танасић своје закључке поткрепљује не само својим него и ауторитетом других аутора. Његов приступ проблематици пасива је, пре свега, синтаксички, заснован на теорији тзв. лењинградске школе, која, почев од седамдесетих година прошког века, и даље ужива кредибилитет када је проучавање ове области у питању.

Књига је структурирана на следећи начин. Представља скуп радова, од којих су два први пут објављена, а остали претрпели мање корекције, формалне природе, или веће, ако су допуњени новим научним сазнањима. О свему томе аутор нас информише у библиографским подацима о радовима датим на крају књиге.

Књигу отвара рад *Пасивне конструкције са трпним придјевом*, први пут објављен 1982. године. И избор није могао бити бољи. У овом раду Танасић веома поступно, јасно, упознаје читаоца са историјатом проучавања пасива у славистици и на српскохрватском говорном подручју. Уочавајући погрешна разматрања појединих аутора, показује који начин размислања их је одвео до нетачних закључака и одмах наводи примере. А онда, узимајући најбоље од сваког свог претходника у проучавању пасива, Срето Танасић дефинише свој приступ проблематици који се може назвати мултифункционалним. Преклапањем различитих теорија о пасиву, не само синтаксичких, пасивна реченица се сагледава из више углова. Не анализира се само синтаксичка структура реченице, нити се семантика глагола одвојено сагледава. Ствара се зракаста аналитичка мрежа, потребно ју је само забацили у адекватан корпус. Читалац који се досад и није посебно бавио пасивом, добија жељу да исто понови на новој грађи, толико се ова комплексна анализа чини једноставном и пријемчивом. Списак симбола који се употребљавају у раду олакшава праћење кроз поделе. Иза сваке групе примера следи закључак. Иако доста разуђен и обиман, овај научни рад изгледа као кохерентан мозаик који има за циљ да укаже на сву разноликост појављивања КОП конструкција¹. Анализирана грађа укључује и декомпоновани предикат, језичке појаве која омогућава експанзију пасивних конструкција у појединим функционалним стиливима. Када у ексцерпираној грађи није пронађен адекватан пример, аутор не брза са закључком да такве појаве нема у српском језику, већ наводи хипоте-

¹ КОП конструкција: копула + трпни придев.

тичке примере, вођен својом језичком компетенцијом. Такав је случај са КОП конструкцијом трпног придева од имперфективног глагола који има „своју“ адјективну функцију, те један од наведених примера за ову структуру гласи: *Кућа је зидана*. Оваква оправдана интервенција аутора се јавља још неколико пута.

Следе радови мањег обима, али не и значаја, јер се у њима разматрају две сфере ауторовог дугогодишњег интересовања: обједињује се знање о пасивним конструкцијама и о категорији референцијалности/нереференцијалности у сврху исказивања садашњих, прошлих и будућих радњи. У овим целинама анализира се која пасивна конструкција погодује исказивању референцијалне, односно, неререференцијалне радње: *Тако је утврђено да се инвентар глаголских облика за исказивање неререференцијалних радњи на сваком од три временска плана у српском језику разликује од инвентара облика који служе за исказивање референцијалних радњи*. Ово је потпуно нов приступ посматрања пасивне дијатезе. У раду који се односи на исказивање референцијалне / неререференцијалне прошлости, аутор у закључку истиче да међу пасивним конструкцијама за исказивање неререференцијалне прошлости постоји перфекат глагола *бивати* + трпни придев, која нема паралелно средство ни међу пасивним конструкцијама за исказивање референцијалне прошлости ни међу активним конструкцијама за исказивање неререференцијалне прошлости.

Рад који се односи на исказивање будућих радњи по први пут је објављен у овој књизи. Полазећи од двојачке семантичке вредности трпног придева: глаголске и придевске компоненте, те сходно томе и немогућношћу засигурног утврђивања пасивне дијатезе у таквим примерима, аутор приказује историјат проучавања ове теме. Уочен је пропуст – поједини граматичари, који су се раније овим бавили, пре свега А. Белић и М. Стевановић проглашавају пасивни облик презента за пасив футура другог, а накнадно је уследила још једна погрешка: облик футура другог је избачен из система пасивних глаголских облика, што је имало за последицу празнину на плану садашњости. Аутор иде корак даље: тумачи разлоге неправилног опхођења према овим облицима.

Опозиција референцијалност/неререференцијалност и пасивна дијатеза је следеће поглавље у којем по устаљеном шаблону излагања: навођење историјата, досад постигнутих резултата синтаксичких проучавања, са посебним освртом на радове Ксеније Милошевић, аутор формира полазну тачку сагледавања проблематике, а то је у овом случају опозиција између видске вредности глагола од кога потиче трпни придев и значења предиката који у свом саставу има трпни придев и који, самим тим, означава стање које траје. Иновативан угао сагледавања омогућава да код хомонимичних примера препознамо пасивну дијатезу, додуше, само у случа-

ју када није у предикату трпни придев изведен од имперфективних глагола који исказује неререференцијалну радњу.

Осврт на лексикографску обраду глагола у репрезентативним речницима и третман пасивне дијатезе у њима, или одсуство бављења истом, доноси рад *Глаголи између реченице и речника*. И овде напомиње на пажљиво поступање према хомонимичним реченичним структурама. Један од актаната нам може бити од помоћи – прилошка одредба места, али не увек. Но акценат овог рада није на томе, већ на препоруци да се трпни придев употребљен са значењем правог придева избегава за илустрацију глаголског значења, а било је таквих примера у речницима. Наглашава као значајно и засебно питање када је трпни придев постао прави придев.

У наставку се бави сагледавањем пасивне дијатезе кроз интерференцију семантичких и лексичких теорија са синтаксичким планом анализе. Важно је истаћи да у савременим синтаксичким истраживањима тежи се што потпунијем опису реченице, а не само њеној конструкцији; такође, не шаблонизацији језика, већ што потпунијем увиду у језичку стварност. Идућа два рада управо овакав приступ доносе. Истиче се правилно разграничавање агенса и пацијенса – семантичких појмова, од граматичких – субјекта и објекта. Који све реченични чланови имају значај на конструисање односно препознавање пасивне дијатезе, то јест релација између инструментала за живо и пасивних конструкција.

У одељку *Инструментал за живо у пасивним конструкцијама* се дају неколико уопштених напомена о пасиву како би се читаоцима приближио рад Владимира Гуткова *Облик субјекта у пасивним реченицама*. Овај вид употребе инструментала наш савремени језик не региструје у оном првобитном значењу. О томе је писала детаљније Милка Ивић. Међутим, данас се овај облик изнова јавља у другачијој функцији, која зависи од глаголске односно адјективне вредности трпног придева.

Променљивост форме сложене реченице у српском језику, то јест смењивање пасивних конструкција и обезличених реченица тема је научног рада *Међуоднос рефлексивне пасивне и обезличене реченице*. Елементи који им омогућавају овакво преплитање, попут појаве деагентивизације, такође су анализирани, али су сагледане и разлике ова два типа реченичних конструкција.

Последње поглавље у овој књизи је рад *Однос између партиципске и рефлексивне пасивне реченице*, први пут штампан у оквиру ове књиге. Опет је агенс дистинктивно обележје ових двеју врста пасивних реченица, а сагледава се и погодност референцијално односно неререференцијално употребљених облика, као којим временским плановима више погодује рефлексивни пасив, а којим партиципски пасив.

Услед потребе за савладавањем различитих области знања о језику, наука о језику се налази пред све већим изазовима. Релевантан избор тема који прати савремено језичко стање и међусобна испреплетеност научних приступа даје књизи професора др Срете Танасића велики научни значај. Аутор даје увид у све функционалне стилове, или барем у најзначајније за дату језичку појаву, одабиром примера. Тамо где су се указале могућности за нова истраживања, јасно је показана смерница. Тако приликом приказивања различитих начина наговештавања, али не и експлицитног навођења агенса, истакнуто је да у тим примерима није дат коначан број могућности скретања пажње на агенс. Навешћемо још један пример: остављена је могућност испитивања инструментала за живо у пасивним конструкцијама на грађи из свих функционалних стилова.

Стилска одлика аутора јесте поступност и јасност излагања. Увек полазећи од општег ка појединачном, постављајући јасне оквире начина свог проучавања, наводи типове пасивне дијатезе коју жели да анализира, битне референце за ту анализу, затим грађу, те приступа тумачењу онога што примери показују. Рекло би се, типичан научни поступак. И јесте. С тим што је лакоћа којом одишу ови дедукциони процеси толико пријемчива и разумљива ширем аудиторијуму да чини посебан куриозитет пишевог стила. Понављања основних постулата о пасиву, на која се и сам аутор осврће нагласивши да их није желео избећи јер би тиме отежао сегментарно ишчитавање књиге, не делују сувишно ни кад се цела књига чита, већ као путокази у мисаоном току који следи. Када се то узме у обзир, заједно са чињеницом да у анализираним групама примера бива откривено неко досад неистражено својство пасивне дијатезе српског језика, намеће се питање о потреби за већом доступношћу ове књиге у образовним институцијама. Иако много комплексније сагледава пасивне реченице од граматика и уџбеника, може се из ње научити о начину размишљања, научном приступу материји, разјаснити сви они примери пасивних конструкција са којима се свакодневно сусрећемо, а које нису стерилно јасне као у делима прескриптивног карактера. Тако ће, примера ради, семантика глагола *видети се* и ишчитавање из ње о постојању актанта званог *агенс иза кулиса* (термин Е. В. Падучеве) омогућити разликовање, барем делимично, хомогеничних реченица, односно, утврдити да ли је конкретна реченица пасивна конструкција или безлична реченица. Некад је накнадно, поновно довођење агенса на синтаксичку сцену неопходно, а некада, иако се подразумева да мора постојати као ентитет, немогуће је дати му синтаксичку форму. О постојању, исказивости и неисказивости агенса, његовим синтаксичким манифестацијама аутор говори у раду *Агенс у пасивним реченицама у савременом српском језику*.

Ово дело је настало као резултат ауторовог вишегодишњег интересовања за пасив у савременом српском језику и допуњава наша знања о овој сложеној синтаксичко-семантичкој категорији, расветљава многа питања која су остала неразјашњена или недовољно проучена у савременој србистици. Професор Предраг Пипер, један од рецензента књиге, између осталог истиче као један од квалитета књиге њену иновативност: „Срето Танасић не иде искључиво утрвеним путевима, него прихватајући једне идеје својих претходника у проучавању синтаксе пасива у српском језику, друге убедљиво оспорава, и теоријски и емпиријски, предлажући нека нова решења појединих старих проблема; а с друге стране он отвара и питања која пре њега нису била ни постављана нудећи и за њих убедљиве одговоре“. Поред тога, према истом рецензенту, „*Синтакса пасива у српском језику* представља добитак и за нормативну граматику српског језика, јер доноси више системски и емпиријски добро образложених нормативних решења“.

Све речено препоручује ову књигу као занимљиво и корисно штиво како будућим истраживачима ове сложене синтаксичко-семантичке проблематике српског језика, тако и студентима и наставницима.

Светлана Спајић (Лозница)

Надежда Силашки: СРПСКИ ЈЕЗИК
У ТРАНЗИЦИЈИ – О АНГЛИЦИЗМИМА
У ЕКОНОМСКОМ РЕГИСТРУ.
Београд: ЦИД Економског факултета, 2012, 159 стр.

Ова монографија настала је као резултат истраживања у оквиру пројекта „Језици и културе у времену и простору“ (Министарство образовања науке и техничког развоја РС). Студија се бави англицизмима у језику економске науке, тј. области контактне лингвистике о којој постоји мањак детаљних анализа. Овим истраживањем покушана је илустрација „промена које је економска терминологија на српском језику претрпела последњих неколико деценија, захваљујући утицају енглеског језика“ (стр. 29). Осим лингвистима, књига је корисна и занимљива и економистима, али и свима другима који имају одређене недоумице у вези са овим пољем. Сама монографија подељена је на 9 поглавља.

У „Уводним разматрањима“ говори се о енглеском језику као о *lingua franca* међународне економије, који самим тим постаје „главни лексички давалац“ (стр. 11) другим европским језицима, како у општем, тако и у економском регистру. Продор је снажан и догађа се на свим нивоима, па се тако односи и на српски језик. Како је овај утицај енглеског језика стихијског карактера, тако је и терминологија шаренолика. Даље, дата је дефиниција англицизма, као и пресек стања у српском и другим језицима који трпе сличне промене.

У следећем поглављу, Силашки приступа рашчлањивању главних узрока употребе англицизама у економији (код нас и у свету). Један од главних разлога који наводи јесте чињеница да најшири корпус литературе у области економије долази са енглеског говорног подручја, као што и велики број стручњака долази са овог тла; само је логично, дакле, да они са собом доносе и неминовност утицаја енглеског језика. Такође, не треба заборавити да је употреба изворног термина једноставнија, док превођење изискује подробно познавање две сфере: лингвистике и науке која је у питању (у овом случају – економије). Међутим, постоје ситуације у којима,

иако постоји адекватна замена у српском корпусу, и даље користимо англицизам. Ова појава јасно указује на то да „у односу на језичке разлоге, ванјезички разлози имају превагу“ (стр. 20). У овим случајевима, издвајају се две тенденције употребе англицизама: статусна (сматра се да је овакав вид изражавања отменији) и струковна (одређени број стручњака верује да једино ови термини адекватно одређују појам).

Што се тиче врсте англицизама у економији, у студији се они класификују у неколико категорија: очигледне (они који су интегрисани у наш језички систем – *бизнис, маркетинг, кеи*), сирове (неадаптирани и неуједначени – *joint venture, account manager*), скривене (тешко уочљиви јер су облици српски, али модел енглески – *правити новац*, од енглеског: *take money*). Што се саме адаптације тиче, она може бити ортографска (дословна, упрошћена, погрешна), семантичка, фонолошка, морфолошка, калкирање. Табеларно су дати примери свих наведених адаптација, уз додатну анализу сваког појединачног типа.

Поводом синонимије у економији у српском и енглеском језику (што је уједно и наслов четвртог поглавља), образлаже се како је један од разлога њеног настанка често упоредно постојање домаће и стране лексеме (*експорт – извоз*); ипак, ређе се позајмљује термин за појам који је већ одређен домаћим термином. Ауторка даље класификује синониме на регистарске, полицентричне, етимолошке, економичне, апокопске, акронимске, а сваку од ових група илуструје табеларно.

Уже обрађујући терминолошку синонимију у српском језику (поглавље пето), Силашки још једном табеларно приказује граматичке, идиосинкратичне и англицизоване синониме. У закључку, истиче се да је „од изузетне важности искоренити све неоправдане синониме из економске терминологије“ (стр. 76), пре свега због двосмислености до које доводе.

У поглављу у ком се, по питању англицизама у економском регистру, пореде српски и хрватски језик, представљени су резултати њиховог компаративног истраживања. Овде се дотиче и питање интернационализма и језичког пуризма, где се наводе и речи Ивана Клајна, по којима „у српском језику никада није било језичког пуризма у озбиљнијим размерама“ (стр. 83). Међутим, кроз анализу српског и хрватског економског лексикона, дошло се до закључка да је „у хрватском изражена јача преференција према нултој ортографској адаптацији англицизама“ (стр. 86).

Бавећи се метафорама (7. поглавље), „изразито честим и продуктивним начином творбе нових термина“ (стр. 103), аутор анализира когнитивне приступе превођењу метафоричних економских термина са енглеског на српски језик и описује главне стратегије самог превођења. У ужем сми-

слу, обрађују се теорија појмовне метафоре, метафоре у економији, преводивост метафора, итд. (илустровано примерима).

У 8. поглављу износи се став да је „хитно потребно започети процес стандардизације терминологије маркетинга и менаџмента“ (стр. 123). У том смислу, важно је поставити критеријуме адекватности термина (попут интернационалности и несинонимности), а потом и стандардизовати терминологију (формирати тело које би се бавило нормирањем, успоставити начела творбе, креирати терминолошки речник, итд.)

У својим завршним запажањима, Силашки упозорава да „економији прети поремећај терминолошког апарата“ (стр. 137) услед усвајања англицизама. То нам даље указује на чињеницу да је хитно потребно увести ред у овај систем (дате су завршне препоруке). Једна од препорука у том смислу јесте следећа: „превести, кад год је то изводљиво“ (стр. 138); затим, економски стручњаци треба да се потруде да уведу строге критерије за коришћење термина у стручним радовима, на конференцијама, скуповима, итд.

На крају књиге налазимо *Библиографску белешку*, *Списак литературе*, *Регистар појмова* и *Регистар аутора*.

Ивана Бојовић (Београд)

Јелена Филиповић, Оливера Дурбаба (ур.): **ЈЕЗИЦИ
У ОБРАЗОВАЊУ И ЈЕЗИЧКЕ ОБРАЗОВНЕ ПОЛИТИКЕ.**
Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд,
2014, 284 стр.

Књига *Језици у образовању и језичке образовне политике* бави се дефинисањем, улогом и значајем образовних језичких политика и њиховом корелацијом са позицијом и статусом језика у образовним системима.

Подељена је у три велика одељка у којима се аутори баве: 1) општим аспектима језичких образовних политика, 2) образовним политикама у основношколском и средњошколском образовању и 3) језичким образовним политикама и језиком струке на универзитетском нивоу.

Први део књиге носи назив „Језичке образовне политике: теоријски концепти и методолошка разматрања“.

У првом поглављу „Теоријски концепти и специфичности језичке образовне политике“ Јелена Филиповић истиче важност разумевања језичке образовне политике, као један од интегралних делова опште језичке политике и планирања. Реч је о мултидисциплинарној истраживачкој области која се не може јасно и прецизно сагледати без увида у социополитички, социоекономски, научни и културни контекст у коме се реализује. У језичкој образовној политици, језици се позиционирају на основу екстралингвистичких фактора који значајно утичу на доступност различитих језика ученицима у формалним образовним системима. Важно је да се из оваквог прегледа извуку релевантни и научно утемељени закључци, сматра аутор, како би будућност наставе језика у Србији могла да прати токове научне мисли и да задовољи личне потребе садашњих и будућих генерација ученика на свим нивоима образовања.

О значају етнографских истраживања културних модела локалне заједнице за успешну примену образовне језичке политике говори Ана Јовановић у чланку „Језичко планирање и етнографија: значај ставова учесника за успешност језичке политике“. Чини се да је етнографија погодан приступ проучавању доминантних очекивања и ставова у локалном ми-

љеу, јер полази од значења које појединци придају конкретним појавама и процесима. Аутор истиче да у току етнографског истраживања, реализованом на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета у Београду, показало се да ставови учесника у настави нису увек наклоњени одредбама текуће образовне реформе, чиме се знатно успорава процес имплементације новина. Како би дошло до адекватне примене нових политика, неопходно је да учесници у настави разумеју и прихвате предлоге нове образовне политике.

У чланку „Настава страних језика у Србији и аспекти језичког планирања на националном нивоу локалне заједнице: приказ једне студије случаја“ Оливера Дурбаба говори о једном значајном образовно-политичком питању, које се тиче диверсификоване понуде страних језика у основним и средњим школама. Доминација једног језика у одређеном периоду, као и систематско потискивање или редуковање броја језика, сагледава се као последица политичких, а не педагошких или дидактичких рефлексија. У вези са тим, аутор Оливера Дурбаба бави се анализом понуде страних језика у основним и средњим школама. На примеру актуелног стања наставе страних језика у осам основних школа, три средње стручне школе и једне гимназије у општини Параћин, аутор приказује могућности за актуализацију ингеренција локалних институција као носилаца одлучивања у циљу остварења модела разноврсније понуде страних језика у нашем образовном систему.

У другом поглављу „Језичке образовне политике у формалном образовању на основношколском и средњошколском нивоу“ читамо, најпре, чланак „Вредновање раног школског учења страних језика у Србији: заглушујућа тишина“ аутора Љиљане Ђурић. У тексту се анализирају ефекти увођења страног језика као обавезног наставног предмета у ниже разреде основних школа у Србији. Ауторка је изложила и одређене супротности на које указују неки еминентни истраживачи ове проблематике, као и целокупан однос просветних власти, тј. надлежних државних институција, према овом сегменту језичке образовне политике (анализом релевантних званичних докумената, законских и подзаконских аката).

Следи текст „Двојезична настава страних језика у Србији“ Јулијане Вучо у коме се истиче проблем двојезичне наставе у Србији. У том контексту аутор се бави питањима двојезичности и образовања, учења и усвајања на страном језику, страног као вехикуларног језику у настави, планирања у двојезичној настави, рецепције у двојезичној настави, продукције у двојезичној настави, проблемима евалуације, образовања наставника у двојезичној настави, специфичним потребама ученика, првим искуствима и будућности двојезичне наставе у Србији. Вишејезичност је један од

основних принципа политике европског јединства и равноправности. Овај вид наставе, истиче аутор, у Србији је у експерименталној фази.

У поглављу „Језичка образовна политика и родно осетљив језик“ Јелена Филиповић сматра да свака озбиљна образовна језичка политика мора да укључи и аспекте родно осетљиве употребе језика. У вези са тим, аутор се бави питањима језика и рода у говорним праксама ученица и ученика, а потом нуди неколико смерница за анализу образовне литературе, административних пракси и употребе језика од стране наставног и административног особља у светлу присуства или одсуства родно осетљивог језика у школи. Коначно, наводи и резултате истраживања уџбеничке литературе на српском језику из перспективе родно осетљивих језика.

На самом почетку текста „Језичка образовна политика и образовање националних мањина у Европи са посебним освртом на ромску популацију“ аутори Јелена Филиповић и Јулијана Вучо дају кратак преглед типова модела образовања деце припадника етнолингвистичких мањина у Европи и у Србији, са посебним освртом на ромску популацију. С обзиром да у формалном образовном процесу ромска деца и даље представљају најмаргинализовану и најосетљивију сегмент наших друштава, потребно је посебну пажњу посветити процесу њихове успешне и комплетне интеграције у наше системе формалног образовања. У даљем тексту аутор представља модел образовне подршке за ромску децу припремљен у оквиру пројеката за квалитетно образовање ромске деце у Србији.

Завршно поглавље књиге носи назив „Језик струке у високошколском образовању“ и почиње чланком „Страни језик струке и образовна политика“ Анђелке Игњачевић. У овом тексту аутор се бави наставом и учењем страног језика у функцији струке. Говори о језичким вештинама и лингвистичким елементима језика струке у писаној и усменој комуникацији, старосним карактеристикама, степену познавања општег страног језика, потребама и стиливима учења полазника, расположивом времену и опремљености. Поред разматрања кратког приказа историјског развоја страног језика струке и приказа главних карактеристика страног језика струке, аутор дефинише и захтеве који се постављају пред наставника који се бави овим видом наставе страног језика. На крају чланка дато је поређење образовне политике у овој области на средњошколском и високошколском нивоу у Србији са праксом и тенденцијама у неким земљама Европске уније и у окружењу.

С обзиром да је немачки језик струке на нефилолошким факултетима претрпео низ промена током своје историје у Републици Србији, у чланку „Настава немачког језика на нефилолошким факултетима“ Катарина Кржељ пружа увид у развој и актуелно стање положаја немачког језика у настави струке на нашем универзитетском простору. У даљем тексту даје

кратки приказ историје наставе немачког језика струке од 18. века до данас, допуњен приказом његовог значаја и положаја на универзитетском нивоу у Србији данас. Након приказа статуса, положаја, циљева немачког језика струке на државним и приватним универзитетима у Србији и у европском окружењу, аутор разматра могућност интеркултурно конципираних наставе немачког језика струке на нефилолошким факултетима.

У тексту под називом „Специфичности наставе италијанског језика за студенте друштвених и хуманистичких наука на Филозофском факултету у Београду“ Данијела Ђоровић истиче да је настава италијанског језика за студенте друштвено-хуманистичких наука специфична по циљу учења. Оно је усмерено, пре свега, ка овладавању општенаучним дискурсом и термилошким системом одређених научних области. Поред језичких способности, подразумева и стицање прагматичке и социокултурне компетенције, неопходне за укључивање у академски и професионални живот.

У завршном поглављу књиге, у чланку „Шпански језик као језик струке на Филозофском факултету Универзитета у Београду“ Марина Николић представља модел једног часа посвећеног раду на тексту (и намењеном првенствено студентима психологије) у циљу илустрације наставе шпанског као језика струке. Програм наставе шпанског језика састоји се из похађања два курса: Шпански језик 1 и 2. Циљ наставе предмета Шпански језик 2, истиче аутор, јесте овладавање основама језика струке (на нивоу Б1-Б2) у областима филозофије, социологије, психологије, педагогије, историје уметности, класичних наука, андрагогије, археологије, антропологије и историје. На крају поглавља износе се предлози за ефикаснију наставу шпанског језика струке.

Ова монографија има академски значај јер се први пут, на једном месту, окупљају ауторски текстови из области језичких образовних политика на свим нивоима образовног система. У исто време, монографија има и дидактички карактер, јер је намењена студентима који се баве примењеном лингвистиком и методиком наставе, као и оним студентима заинтересованим за област социолингвистике и теорије језичке политике и планирања.

Билјана Николић (Београд) *

**Весна Крајишник (ур.): СРПСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК
У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ III: ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК РАДОВА.
Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета
– Центар за српски као страни језик, 2016, 445 стр.**

Међународни научни скуп посвећен изучавању српског језика као страног одржан је на Филолошком факултету у Београду 24. и 25. октобра 2014. године. Тема скупа је била „Српски као страни језик у теорији и пракси“, а своје радове изложило је укупно четрдесет пет учесника. Од укупног броја учесника, њих дванаесторо је било из иностранства. Тематски зборник радова „Српски као страни језик у теорији и пракси III“ изашао је из штампе у априлу 2016. године. Зборник има 445 страна и у њему се налазе тридесет три рада. Сви радови су тематски распоређени: најпре се наводе реферати који се баве методиком наставе српског језика као страног, затим они који се баве граматичким аспектима наставе српског језика као страног, следе радови о лингвокултуролошким садржајима у настави српског језика као страног и, на крају, радови о статусу српског као страног језика у иностранству.

Највећи број радова посвећен је методици наставе српског језика као страног (в. радове: „Нека питања из методике наставе српског као страног језика“ В. Крајишник, „Улога наставника српског као страног језика“ С. Велимирац, „Партикуле у настави српског језика као страног – колокацијска перспектива“ Ј. Дражић, „Модални глаголи и њихови перифразни еквиваленти у настави српског језика као страног“ Ј. Ајџановић, „Компарација придева у настави српског језика као страног“ С. Новокмет, „Језичке игре и модели у настави српског као страног језика на примеру компарације придева“ В. Ломпар, „Дистрибуција граматичких категорија у настави српског као страног језика“ Н. Маринковић, „Настава новштокавског акцента за странце“ Д. Божовић, „Настава правописа српског језика у настави за странце“ В. Брборић, „Ортографија и ортоепија у српском као страном језику“ М. Дешић). Сви наведени радови указују на специфично-

* biljananikolic90@gmail.com

сти наставе српског језика као страног и нуде одговоре на могућа питања оних који се тек упознају са наставом и учењем, одн. усвајањем српског језика као страног.

Неколико радова се бави анализом грешака у учењу српског као страног језика (в. радове: „Ортографске грешке у српском као нематерњем језику“ Д. Звекић-Душановић, „Грешке у творби облика партиципа актива на почетним нивоима учења српског језика као страног“ Б. Бабић, „Анализа грешака у српском језику као страном на примеру италогфона“ О. Перишић Арсић, „Типологија граматичких грешака руских говорника при усвајању српског језика“ С. Милошевић). У наведеним рефератима се указује на најчешће грешке ученика приликом усвајања различитих језичких нивоа (ортографије, морфологије, синтаксе, лексике) и закључује да су најчешћи узроци настајања грешака интерференција са матерњим језиком и генерализација, одн. примењивање научених правила и у примерима који од таквих правила одступају.

Неколицина радова је посвећена различитим лексичким, лексикографским и (лингво)културолошким аспектима наставе српског језика као страног (в. радове „Српски као страни језик с друге стране“ Б. Николић, „Формално писмо у настави српског језика као страног“ Т. Поштић, „Шлагворт на торти и палачинке са шлагвортом: о дефицитима у употреби академског вокабулара и потреби за академским речницима српског језика као матерњег и као страног“ Ј. Вучо и О. Дурбаба, „Класични језици и српски као страни језик“ М. Јовановић, „Глаголска флексија у речницима. О рецепцијским и продукцијским потребама страних корисника“ С. Марјановић, „Корпус српског као страног језика (КСКС): опис грађе и план израде“ М. Миличевић, „Фразеологија и настава страног језика на примеру српског и грчког језика“ П. Мутавцић и А. Камроугис, „Културолошки садржаји у настави српског као страног језика“ Н. Стрижак, „Лингводидактички аспект конфронтационог проучавања српске комуникационе културе у инословенској (руској) средини“ К. Кончаревић).

У неколико радова се анализирају могућности употребе филмова, односно текстова из књижевности, публицистике, науке, администрације и сл. у настави српског језика као страног (в. радове: „Коришћење хумористичких текстова у настави српског језика као страног“ Д. Вељковић Станковић, „Књижевни текстови у настави српског као страног (пример обраде)“ З. Несторовић, „Коришћење различитих типова текстова у настави српског језика као страног“ З. Мркаљ, „Песме у настави српског као страног језика“ А. Матрусова, „Југословенски и српски филм – богатство у настави српског као страног језика“ С. Анђелковић). У овим рефератима се нуде примери обраде различитих типова текстова на различитим нивоима учења српског језика као страног.

У пет радова се анализирају положај, улога, изучавање и учење српског језика у иностранству (в. радове: „Превођење у италијанској универзитетској пракси“ Љ. Бањанин, „Предавање српскохрватског (или босанског, црногорског, хрватског и српског) као страног језика: компаративни приступ и изазови“ Ј. Ћалић, „Статус српског као страног језика у Сједињеним Америчким Државама“ М. Росић, „Рад Одсека за српски језик на Санктпетербуршком државном универзитету у 2013/2014. школској години“ Д. Дракулић-Пријма, „Србистика у Санкт Петербургу“ Д. Керкез). У овим радовима се, између осталог, може сазнати у којој мери је српски језик заступљен на иностраним универзитетима, како је настава српског језика организована у иностранству и са каквим потешкоћама се суочавају наставници и студенти српског језика у Италији, Сједињеним Америчким Државама и Русији.

Прегледни и логично организовани садржај и структура овог Зборника радова показују његову вредност и важност за наставу српског језика као страног. Сви радови су посвећени актуелним питањима са којима се професори и наставници сусрећу свакодневно, предајући српски језик као страни у иностранству, али и у Србији. Будући да су сви радови настали адекватним спровођењем истраживања у наставној пракси, односно анализом литературе и могућности примене теоријских одређења у вези са граматику српског језика у ужем и ширем смислу у настави српског језика као страног, сматрамо да је овај Зборник радова релевантан и поуздан извор информација за све оне који се баве изучавањем и предавањем српског језика. Поједини радови су праћени и одговарајућим графичким илустрацијама проблема и решења проблема којима се баве, а готово свако истраживање представљено у овом Зборнику нуди препоруке за даља истраживања у домену наставе и учења српског језика као страног. Осим тога, Зборник би могао бити користан и онима који уче српски језик као страни, с обзиром на то да радови који се у њему налазе садрже велики број примера који су ученицима српског као страног језика неразумљиви, нејасни или тешки за учење и усвајање.

У Зборнику се, дакле, у бројним радовима анализирају грешке које ученици српског као страног језика праве, али се, уз то, предлажу и издвајају одговарајућа решења могућих проблема који се могу појавити како у настави, тако и у самом процесу учења. У том смислу, оно што овај Зборник чини ваљаним јесу управо радови који нуде иновативне методичке идеје и различите приступе настави српског језика као страног.

Ђорђе Оташевић (Београд)

Данко Шипка: ОД НАШИХ РУСА ДО КОМШИЈИНЕ КРАВЕ :
НЕОБАВЕЗНИ КИБИЦЕРСКИ ГЛОСАР ОПШТИХ
РАЗГОВОРНИХ МЕСТА. Нови Сад: Прометеј, 2015,
154 стр.

Иза необавезног наслова, с придевом *необавезан* у самом називу књиге, налази се озбиљно лексикографско и лингвистичко дело.

Речник садржи следеће целине: Увод (5–10), Селекција и прикупљање грађе (11–12), Тематски глосар (13–14), Необавезни кибицерски глосар општих разговорних места (15–128), Додатак: Стратегије навођења (129–130), Индекс микротема (131–140), Белешка о аутору (142).

Циљ овог глосара је, како наводи Данко Шипка, да се општа разговорна места саберу на једном месту да би послужила за даља истраживања. У уводу аутор дефинише општа разговорна места као често понављане разговорне теме кроз које се изражавају широко распрострањени ставови и веровања, а које су често и препознатљиве по специфичним језичким изражајним средствима. Поред утврђивања шта општа места јесу у уводу се одређује и шта она нису, диференцирају се од сличних или суседних елемената разговорног дискурса – пословица, урбаних легенди, теорија завере, устаљених елемената разговора (колокација, фразема, поздрава, итд.).

Додатни елемент у одређивању општих разговорних места је и идентификација елемената њихове структуре. У сваком општем разговорном месту може се пронаћи једна шира тема, која повезује неколико разговорних места и једна ужа, која је својствена само том разговорном месту. На пример, шира тема *град*, повезује, између осталих, две уже теме (и на њима заснована општа разговорна места): *посељачивање* и *изградњу*. Ширу тему Данко Шипка зове *макротемом*, а ужу *микротемом*. Једна микротема и њено опште разговорно место, може да се везује за више макротема. На пример, микротема *исељавање* везује се истовремено за макротему *сопствена земља* и макротему *иностранство*.

Грађа за глосар је прикупљана на различите начине: у разговорима у којима је аутор учествовао, циљним прислушкивањем свакодневних разговора, кроз одговоре на питања о општим местима постављеним у при-

ватној комуникацији (лицем у лице или путем електронске поште), кроз одговоре на питања о општим местима постављеним на Гугловој групи СТ-Л, кроз одговоре на питања о општим местима постављеним на групи Наш језик на Фејсбуку. Мада је део грађе узиман и са ширег српскохрватског подручја и премда постоји огроман степен преклапања у општим местима Срба, Хрвата и Бошњака (и зато што су повезани истим језиком и зато што су им историја, друштвена и политичка ситуација безмало исте), оно што је овде представљено јесу у првом реду општа места српске разговорне културе.

Глосар је организован тако што се на највишем нивоу наводе макротеме, по којима је глосар и узбучен. Унутар сваке макротеме наводе се у азбучном поретку потпадајуће микротеме, са објашњењима и примерима испод сваке од њих. Тамо где је микротема релевантна за више макротема, упућује се на те друге (обрада микротеме даје се само унутар једне макротеме).

Глосар је писан тако да буде свима приступачан, неоптерећен учевним расправама и високопарним појмовима. У описима неких општих места дају се примери из филмова, клипова, итд. Сви ти примери могу се наћи претраживањем на Јутубу (<http://www.youtube.com>).

У самим описима користи се оно што на најједноставнији начин пречача ситуацију. Некада су то разговорни језички облици (укључујући ту и опсцене речи) а некада основни социјалнопсихолошки термини. Следећи термини дефинисани су у уводу: друштвено (социјално) поређење на доле, друштвено (социјално) поређење нагоре, аспирација, компензација, унутрашња група, спољња група, унутаргрупна кохезија, унутарња атрибуција, спољња атрибуција, наратив, аномија, пројигирање (пројекција), терапеутски.

Производи некад и сад

Ово опште место један је од наратива о општем пропадању с током времена. У њему, као и у многим другима провејава „жал за младос“. Већ у зависности од генерације, успоставља се неко златно доба, па се пореди са данашњим. Рецимо, за оне рођене двадесетих и тридесетих, то ће бити „мирнодопски“ производи, периода пре Другог светског рата. Помињаће се квалитет предратних одела и сл. За следећу генерацију, производи седамдесетих година двадесетог века биће еталон квалитета: „Имао сам фићу који се никад није кварео и није му било потребно никакво одржавање, а сад те мајстори свако мало пљачкају.“ Варијанте овог општег места јављају се и по појединим ужим друштвеним групама. На пример, стонери ће да се жале на дрогу, која је раније била боља и јефтенија: „Док је било Тита, било је и шита. А код Слобе само лобе.”

- Трговина и услуге
← Породични односи, Пропадање породице

Бездушност

„Не можеш ти с њима ко с људима. Нема ту оног нашег, немају они душу. Јеси видео да они ни хлеб не једу.“ Бездушни су Американци, Канађани, Немци, Швеђани, Чеси, зависно од тога где наш човек у иностранству живи. Ово је терапеутски наратив где збуњени гастарбајтер/исељеник, ишчупан из своје средине и ишчашен из познатих обичаја и начина живота, настоји наћи објашњење за своју неприлагођеност. Често ће ову причу гастарбајтер потезати током посете „старом крају“ у разговору са онима који тамо живе, а који су га изазвали коментаром типа: „Шта се реш, да је мени такав стандард као код вас, не бих се ништа жалио“.

Акцент

„Акценти на телевизији! Ужас!“ Језик је често тема општих разговорних места а микротема о акценту поприма два типична облика: онај о неприродним акцентима и онај о погрешним акцентима. У првој верзији општег места говори се о наметању неприродних акцената типа телЕвизија уместо природног телеВизија. У потоњој, говори се о томе како телевизијски спикери користе уличне акценте уместо стандардних. Овај наратив сродан је онима о општем пропадању из макротеме „Доба“. И овде ће се, уз згражавање оним што имамо данас, поменути златно доба и спикери као што су Душанка Калањ и Милоје Орловић.

Докторске грешке

Ово опште место лелуја на граници урбаних легенди. У њему налазимо инструменте заборављене у стомаку, ампутирану десну ногу уместо леве и обрнуто, бубрег извађен особи која је требало да оперише слепо црево, итд. Каталог лекарских погрешака заправо је непресушан. Овде се пре свега настоји некако објаснити непредвидива болест и смрт, па медицинско особље дође као природно жртвено јагње. Уз ово, причалац јача сопствено „ја“ тиме што има ретке и невероватне информације (причу чешће причају жене и обично их је о томе из прве руке обавестила пријатељица која тамо ради као медицинска сестра или чистачица).

Ових неколико наведених речничких чланака само делимично може да дочара утисак који овај глосар оставља после читања. Иако се речници не читају као дела лепе књижевности, овај се речник може читати и као збирка прича, па чак и као роман, у коме смо ми главни јунак. Необавезни кибицерски глосар Данка Шипке је веома интересантно, необично, интригантно и корисно лексикографско дело.

УКРАТКО

Ljiljana Marković i dr.: KANĀI : UDŽBENIK ZA JAPANSKI JEZIK I PISMO. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, ²2014, 302 str.

Уџбеник за јапански језик и писмо канџи је дело српских аутора што му даје посебну вредност. До материјала за учење јапанског језика није лако доћи, а и када се у томе успе, они су готово увек на енглеском језику. Ипак, није сам енглески језик препрека за учење јапанског језика већ проблем ствара чињеница да је комплетан систем усвајања једног новог знања развијен од стране, и из перспективе, особа којима српски језик није матерњи, а српски начин размишљања није урођен. Из тог разлога се све асоцијације и смернице у учењу ослањају на страну логику енглеског говорног подручја. До недавно, једино решење за наше јапанологе и остале заинтересоване је било да се прилагођавају страниј логици и евентуално покушају да осмисле сопствене олакшице за усвање једног тако тешког језика као што је јапански.

Управо из ових разлога је домаћи уџбеник за јапански језик толико вредан. Предвођени врхунским ауторитетом када су у питању студије јапанологије, проф. др Љиљаном Марковић, заљубљеници у јапански језик: тада доцент Дивна Тричковић, и Марина Ердељан и Симон Марић, у том тренутку студенти јапанског језика, уложили су огроман труд како би српским студентима донели један ближи и логичнији систем учења канџија (јапанских идеограма). Идеограми су једно од три писма која се заједно користе у јапанској свакодневици. Љубав према јапанском језику је наглашена јер без ње овакав подухват не би био могућ. Од наших јапанолога се очекује да овладају цифром од 2000 канџија. Друго допуњено и проширено издање је са својих 180 идеограма идеално место за почетак ове авантуре.

Међу јапанским идеограмима се може наћи неколико подврста. Најједноставнији од свих су пиктограми, попут симбола за дрво (木) који личе на оно што представљају. Овакви канџији се лако и дубоко урезају у памет и никада се не заборављају. Проблем представљају сложенији косемантички карактери који се ослањају на снажнију логичку везу међу карактерима, као и пикто-фонетски у којима је јача језичка природа писма. Због сложености и великог броја идеограма свака помоћ у асоцијативном везивању идеограма и појма који он представља је злата вредна. Управо овде овај уџбеник ступа на сцену и нуди идеје које заувек могу променити поглед на идеограме. Видети два јаја на око у канџију за „јаје“ (卵) и није

толико тешко, али треба се тога сетити. Неке асоцијације попут сцене снагатора који диже тег док истовремено гледа себе у огледалу, повезане са идеограмом за „рефлектовање“ (映) су једноставно генијалне и потенцијално нејасан карактер претварају у незабораван приказ. Након објашњења како се један идеограм пише и асоцијација које помажу у његовом меморисању, следе и примери како се тај карактер може користити у реченицама. На делу је један свеобухватан приступ којим се на све могуће начине покушава помоћи онима који желе да се ухвате у коштац са најтежим делом јапанског језика.

Уџбеник је подељен у 15 лекција које су осмишљене као тематске целине што додатно олакшава меморисање путем асоцијација. На крају сваке од лекција налази се и мали део са тестовима и разним врстама провере знања које би требало да је до тада усвојено. Због специфичне тежине јапанског језика препоручљиво је овим тестовима враћати се изнова како би се знање освежило.

Немогуће је не препоручити овај уџбеник свакоме ко је заинтересован за учење јапанског језика било да је то студент јапанолог или неко ко се из хобија интересује за Јапан и жели да се и кроз језик приближи овој егзотичној земљи.

Александар Теноди (Београд)

Lana Hudeček, Milica Mihaljević: HRVATSKI TERMINOLOŠKI PRIRUČNIK. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, ³2012, 128 str.

Овај је приручник настао, како се наводи у Предговору (стр. 9–10), у склопу пројекта Хрватско струковно називље – пројект координације (СТРУНА), који се реализује у Институту за хрватски језик и језикословље. Циљ пројекта је да се успостави систем координације термилошких делатности у свим струкама у Хрватској и тако придонесе побољшању квалитета и ефикасности високог образовања и научноистраживачког рада изградњом уједначене и верификоване терминологије. Планира се и успостављање истраживачке термилошке мреже и научне сарадње међу установама које се баве различитим аспектима термилошког рада. Израђена је база података у коју ће се према уједначеним начелима уносити дефинисани називи свих струка те њихови синоними (дозвољени, недозвољени, жаргонски и застарели називи), као и њихови преводни еквиваленти на неколико европских језика. Називе и дефиниције појединих струка уносе стручњаци који се тим струкама баве, а Институт за хрватски језик и језикословље обезбеђује језичку и лексикографску проверу и потврду приложених назива. Овај приручник је у првом реду замишљен као помоћ сарадницима на наведеном пројекту.

Приручник садржи девет целина: Предговор (9–10), Увод – што је називље (11–42), Однос знанственог називља, називља које припада осталим функционалним стиловима стандардног језика и знанственог жаргона (43–47), Начин постанка нових назива (49–68), Термилошка начела (69–78), Примјери примјене термилошких начела (79–89), Лексикографија и терминографија (91–99), Неке типичне језичне погрјешке (помоћ при обликовању дефиниција) (101–117) и Литература (119–128).

Овде ће укратко бити представљена само једна од ових целина – указивање на типичне језичке грешке. Пре навођења типичних грешака на правописном нивоу, констатује се да „данас у Хрватској постоји неколико правописних пракса“ (101) те се указује на разлике које постоје међу постојећим правописним приручницима. Препоручује се да „прије почетка рада на термилошком рјечнику треба точно договорити којих ће се правописних рјешења аутори држати“ (102). Најчешће грешке јављају се код бележења рефлекса јата, бележења гласовних промена, писања великог и малог слова, цртице и спојнице, зареза, *cx/ш* (схема – шема), уметање гласа *j* и писање знака %. Код грешака на морфолошком нивоу издваја се:

множина и инструметал именице *пут*, глагол *бити* у кондиционалу, глагол *бити* у футуру I, повратни глаголи *бринути се*, *скрбити се*, *одмарати се*, промена скраћеница и др. На творбеном нивоу недоумице се јављају код непроменљивих придева, глагола на *-ити/-јети*, именица на *-иста/-ист*, суфикса *-тељ/-лац/-оц* итд. Највише простора дато је синтаксичким грешкама (108–113). Грешке су дате у табелама према најчешћим групама проблема: предлози (с, по, путем, недалеко + Г/недалеко од + Г, помоћу/с помоћу, ради), везници (како ... тако, с обзиром да/обзиром да, без да, будући да, пошто...), слагање речи (с бројевима, ви сте дошла/дошли, већина људи не знају/не зна), рекција (контактирати, наликовати, пазити, расправљати, сличити, сметати), синтаксички калкови и остало. У поглављу о грешкама на лексичком нивоу наводе се речи „које не припадају стандардноме језику, али се још увијек, унаточ језичним савјетницима, нормативним рјечницима и разликовноме рјечнику, размјерно често употребљавају“ (дозволити > допустити, фалити > недостајати, фронт > фронта, гест > геста, исхитрен > импровизиран, брзоплет, на брзину донесен/урађен, испољавати > показивати...). Уместо бројних англицизама предлажу се хрватске замене: *advertiser* – *oglašivač*, *backstage* – *prostor iza pozornice*, *benchmark* – *glavni pokazatelj*, *označeno mjesto*, *polazna točka*, *točka vrijednosti*, *mjerilo*, *billboard* – *oglasna ploča*, *blog* – *internetski dnevnik*, *brain drain* – *odljev mozgova* итд.

Хрватски терминолошки приручник је прегледан, теме су зналачки одабране и разумљиво написане тако да је несумљиво веома користан како лингвистима тако и стручњацима из различитих области који се баве терминологијом.

Ђорђе Оташевић (Београд)

Радомир Дабетих: КОЈИ ЉУДИ ГОВОРЕ КОГА КАДА
ТРЕБА КОЈИ – НОВИНАРСКА ОГРЕШЕЊА О ЈЕЗИК, Нови
Сад, Дневник, 2012, 93 стр.

Ова, како је у рецензији названа „језичка сликовница новинарске писмености“, указује на језичке грешке новинара, увек илустроване живописним примерима из штампе или електронских медија. Књига не само да сведочи о стручности, већ и о духовитости аутора, професора српског језика и књижевности, будући да су неки од примера којима илуструје своје ставове изузетно забавни. Структурално, подељена је на два дела: у првом, Дабетих описује и анализира неписменост новинара, док други део чини *Речник грешака*, сакупљен праћењем укупно 23 домаћа штампана и електронска медија.

Књига почиње критиком новинарског приступа језику који је, заправо, више од самог начина изражавања – он је један од главних показатеља (не)професионалности, кредибилитета, (не)заинтересованости самих новинара, али и куће за коју раде. Дати су многобројни примери неправилног изражавања, преузети из свакодневне новинарске праксе, које не само да скрнавје језик и његова начела, већ неретко утичу и на саму изнету информацију, мењајући њен смисао или је чинећи потпуно нетачном. Кроз више поглавља анализира се погрешна употреба различитих предлога, падежа, туђица (чак и саме речи „новине“ која се понекад употребљава, потпуно погрешно, у једнини). Такође, аутор запажа и одређене конструкције које нису језички неправилне, али су једноставно „ружне“ и као такве парају уши слушалаца.

Више поглавља бави се бирократизацијом језика, која се тако често среће у новинарском језику. Приступајући анализи ове појаве, Дабетих посебну пажњу скреће на безличне реченице (конструкције) које се обилато употребљавају и тамо где им није место (где постоји вршилац радње).

Обрађујући плеоназме у новинарском језику, аутор се присећа нагомилавања синонима у бројним новинским чланцима или, пак, усменим обавештењима (*стање статус кво*, *ставити у ад акта*, *чак штавише*, *цирка око*, итд.), сматрајући ову појаву „озбиљном стилском погрешком“ (стр. 43).

Као што смо већ запазили, други део књиге чини *Речник грешака*. У њему су азбучним редоследом наведене погрешно употребљене речи, по том њихов исправан облик. Понегде, где то аутор налази за потребно, пружено је и додатно објашњење о пореклу и значењу речи:

адикација → **адикција** (енгл. addiction) = зависност од дроге, алкохола и сл. или одавање некој штетној навици

Светлана Спајић (Лозница)

Stanko Popović, Antun Tonejc, Milica Mihaljević: RJEČNIK
KRISTALOGRAFIJE, FIZIKE KONDENZIRANE TVARI
I FIZIKE MATERIJALA : ENGLESKO-HRVATSKI
HRVATSKO-ENGLESKI. Zagreb: Institut za hrvatski jezik
i jezikoslovlje, 2014, 243 str.

Речник садржи четири дела: *Предговор* (стр. 7–20), *Енглеско-хрватски пријеводно-објаснидбени рјечник* (стр. 23–177), *Хрватско-енглески пријеводни рјечник* (стр. 179–241) и *Животописе аутора* (стр. 242–243).

У предговору је детаљно објашњена структура и намена речника. Речник је донекле подстакнут радом на *Хрватском струковном називљу* (*Струна*), али се у њему налазе многи називи који припадају специјализованим подручјима која нису обрађена у Струни. При термилошкој анализи аутори су се водили термилошким начелима датим у књизи *Хрватски термилошки приручник* Лане Худечек и Милице Михаљевић. Нпр. хрватске речи имају предност над странама, називи латинског и грчког порекла имају предност над називима преузетим из енглеског, француског, немачког језика, раширенији назив има предност пред мање коришћеним, назив мора бити усклађен с правописним, фонолошким, морфолошким, творбеним и синтаксичким системом стандардног хрватског језика, краћи назив има предност пред дужим, треба избегавати синониме унутар истог термилошког система итд.

Енглеско-хрватски пријеводно-објаснидбени рјечник садржи 1710 назива. Препоручени хрватски називи одштампани су масним словима, дозвољени називи су дати обичним словима, а непрепоручени курзивом.

anomalous dispersion	anomalijsko razlaganje	raspršenje
	anomalijska disperzija	alektromagnetskoga zračenja
	<i>anomalna disperzija</i>	na elektronu koji se nalazi u kvantnom stanju u atomu u slučaju da je frekvencija - upadnog elektromagnetskog zračenja bliska vlastitoj frekvenciji titranja elektrona, pa atomski faktor raspršenja ima, uz realnu sastavnicu, i imaginarnu sastavnicu pomaknutu u fazi za $\pi/2$

Ово је нормативни термилошки речник, али има и неке лексиконске елементе (додатне напомене, примере и објашњења).

У *Хрватско-енглеском пријеводном рјечнику* термини су сортирани абecedним редом. Уз допуштене називе и недопуштене називе налази се упутница (в.) на препоручени хрватски термин. Енглески синонимни називи најчешће се наводе абecedно. Од тога се одступа једино ако је један од назива чешћи.

adijabatska aproksimacija	adiabatic aproximation
adsorpcija	adsorption
<i>aglomeracija v.</i> nakupljanje	agglomeration
agregacijski stanje agregatno stanje	phase of matter, state of matter
akceptor	acceptor
akceptorska razina <i>akceptorski nivo</i>	acceptor level

Речник је намењен, како се наводи у предговору (стр. 20), кристаллографима, експерименталним и теоријским физичарима, анорганским и органским хемичарима, биохемичарима, биолозима, минералозима, математичарима, фармацеутима, технолозима и другим стручњацима те полазницима дипломских и докторских студија природних, математичких и технолошких наука.

Ђорђе Оташевић (Београд)

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Р. Оташевић (Београд)

БИБЛИОГРАФИЈА НОВИЈИХ ШКОЛСКИХ РЕЧНИКА РУСКОГ ЈЕЗИКА (ИЗБОР)

АДЫГЕЙСКО-РУССКИЙ МНОГООТРАСЛЕВОЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ. А. Ш. Трахова. М-во образования и науки Российской Федерации, Кубанский гос. ун-т. Краснодар, 2011.

АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ С ГРАММАТИЧЕСКИМИ ПРАВИЛАМИ : для ст. шк. возраста. [И. Н. Мизинина]. ОЛМА МЕДИАГРУПП. Москва, 2005.

АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ ПО ЭКОНОМИКЕ. УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ. Тимошина А.А. Москва, 2009.

АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ ПО ЭЛЕКТРОННЫМ СМИ. УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ. Федоров В.М. Москва, 2008.

АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ К УЧЕБНЫМ ПОСОБИЯМ «JUST ENGLISH» И «NEW JUST ENGLISH» (АНГЛИЙСКИЙ ДЛЯ ЮРИСТОВ). Малахова М.Н., Смердина Е.Ю., Лузгина О.А., Алферова Ю.И., Посивенко А.И. Омск, 2007.

АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ К УЧЕБНЫМ ПОСОБИЯМ «JUST ENGLISH» И «NEW JUST ENGLISH». Малахова М.Н., Смердина Е.Ю., Лузгина О.А., Алферова Ю.И., Посивенко А.И. Омск, 2007.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ : все самые употребительные словосочетания с глаголами. П. П. Литвинов. Москва, 2009.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ : учебное пособие для курсантов энергетических специальностей высших инженерных морских заведений региона. Д. М. Мищенко и др. М-во транспорта Рос. Федерации, Мор. гос. ун-т им. Г. И. Невельского. Владивосток, 2005.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ПО КОМПЬЮТЕРНОЙ ТЕХНИКЕ. Л. Г. Шалтыко [и др.]. М-во образования Рос. Федерации. С.-Петербург. гос. техн. ун-т ; СПб., 2003.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ПО ТЕХНОЛОГИЯМ СЕТЕЙ ПЕРЕДАЧИ ДАННЫХ. Брунова Е.Г. Москва, 2009.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ПО ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСУ. В. В. Осечкин, И. А. Романова. Ростов-на-Дону, 2009.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ С СИНОНИМАМИ И АНТОНИМАМИ : Общенауч. лексика : Learners dictionary for students of science and humanities : Учеб. материал в обл. доп. проф. образования. О.В. Сиполе, Г.А. Широкова. Москва, 2003.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ПО ВНУТРИСИСТЕМНОЙ ЭМС. Гердлер О. С., Кечиев Л. Н., Супрунова А. А. М-во образования и науки Рос. Федерации, Моск. гос. ин-т электроники и математики (техн. ун-т), Каф. РТУиС]. Москва, 2005.

АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ : учеб.-справ. пособие для студентов, обучающихся по специальности «Мировая экономика» : [более 4000 терминов]. Бондарчук Г. Г., Харламова Н. С. Федер. агентство по образованию, Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования «Моск. гос. лингвист. ун-т». Москва, 2005.

АНГЛО-РУССКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ : учебное пособие по английскому языку для студентов экономических специальностей. И. А. Оглоблин, Е. А. Лепёхин, Н. И. Солярик. Федеральное агентство по образованию, ГОУ ВПО «Российский гос. торгово-экономический ун-т», Омский ин-т (фил.). Омск, 2007.

БОЛЬШОЙ СБОРНИК СЛОВАРЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА. 1-6 КЛАССЫ : [орфографический, толковый, синонимы, антонимы, орфоэпический, этимологический, словообразовательный, фразеологический, пословицы и поговорки] : пособие. В. А. Шукейло. Санкт-Петербург, 2011.

БОЛЬШОЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ СОЧЕТАЕМОСТИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА : 200000 словосочетаний, около 6000 слов. М. Р. Кауль, С. С. Хидекель (ред.). Москва, 2012.

БОЛЬШОЙ ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ : обществознание, экономика, право : более 3000 слов. А. Ф. Никитин. Москва, 2006.

ВИЗУАЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА : Моя первая тысяча слов. Санкт-Петербург, 2012.

ИДЕОГРАФИЧЕСКИЙ БАШКИРСКО-АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ. Усманова М.Г., Исянгулова Г.А., Закирова Ф.М. Уфа, 2013.

КАЛМЫЦКО-РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ. Мушаев В.Н., Голубева Е.В., Хонинов В.Н., Шанаева Л.Б., Убушаева Б.В. ФГБОУ ВПО «Калмыцкий государственный университет», Элиста, 2014.

КИТАЙСКО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ИЕРОГЛИФОВ. Ван Луся, С. П. Старостина. Москва, 2005.

КОММУНИКАТИВИСТИКА И СРЕДСТВА ИНФОРМАЦИИ. АНГЛО-РУССКИЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ КОНЦЕПЦИЙ И ТЕРМИНОВ. УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ. Землянова Л.М. Москва, 2004.

КРАТКИЙ РУССКО-АНГЛО-КИТАЙСКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ХИМИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ. Чэньхун У. Санкт-Петербург, 2014.

КРАТКИЙ УЧЕБНЫЙ РУССКО-АНГЛО-КИТАЙСКИЙ СЛОВАРЬ (ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ 1-2 КУРСОВ, ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ПРОГРАММЕ «ФИЛОЛОГИЯ (ИН)» 03100062). Завьялова В.Л., Попова Л.В., Папышева Г.А. Владивосток, 2013.

ЛИНГВОДИДАКТИКА И ТЕСТИРОВАНИЕ: АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ : учебное пособие для высших учебных заведений, ведущих подготовку по направлению 050100 «Педагогическое образование». Беляева Л.Н., Камшилова О.Н., Чумилкин С.В. Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена. Санкт-Петербург, 2014.

МАТЕМАТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ДЛЯ ШКОЛЬНИКОВ. СДАЙ ЭКЗАМЕНЫ НА «ПЯТЬ»!. В. А. Гусев, М. П. Замаховский, А. Х. Назиев. Ростов н/Д, 2004.

МАТЕМАТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ : Учебное пособие. Каазик Ю.Я. Москва, 2007.

МОИ ПЕРВЫЕ 1000 АНГЛИЙСКИХ СЛОВ : учебный словарь с примерами словоупотребления : примеры живого употребления слова в языке. Москва, 2010.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ. Т. В. Такташова, Н. В. Баско, Е. В. Баринава. Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского, Ин-т языкознания Рос. акад. наук. Москва, 2003.

НЕМЕЦКО-РУССКИЙ И РУССКО-НЕМЕЦКИЙ ФИЛОСОФСКИЙ СЛОВАРЬ. УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ. Зайцева З.Н. Москва, 1998.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ : 120 000 слов и словосочетаний. В. К. Мюллер. Москва, 2012.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : около 50000 слов. А. Н. Тихонов, М. Ю. Казак. Москва, 2011.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : около 50000 слов : [все необходимые сведения для сдачи ЕГЭ по русскому языку на 100 баллов]. А. Н. Тихонов, М. Ю. Казак. Москва, 2012.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ ОРФОЭПИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Е. Н. Зубова. Москва, 2012.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ. Л. А. Асланова. Москва, 2012.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ТРУДНОСТЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА. В. Ю. Никитина. Москва, 2012.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Л. В. Антонова. Москва, 2012.

НОВЕЙШИЙ ШКОЛЬНЫЙ ФРАНЦУЗСКО-РУССКИЙ И РУССКО-ФРАНЦУЗСКИЙ СЛОВАРЬ : 120 000 слов и словосочетаний. Г. Н. Мошенская. Москва, 2012.

НОВЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ ДЛЯ ШКОЛЬНИКОВ : свыше 25000 слов и словосочетаний, грамматика : традиционный словник школьных словарей дополнен современной лексикой, списком синонимов и антонимов и полезными фразами для общения. Некрасова С. С. (ред). Москва, 2010.

НОВЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ, РУССКО-НЕМЕЦКИЙ ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ : новая орфография : 30000 слов. Москва, 2007.

НОВЫЙ РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ. Михаил М. В. Никитин. СПб., 2005.

НОВЫЙ УЧЕБНЫЙ ИНТЕНСИВНЫЙ СИСТЕМНЫЙ СЛОВАРЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА : Том 1 : Краткий словарь этимологических гнезд английского языка (с русскими параллелями). Саакян В.А., Каспин И.В., Кожевников А.Ю. Санкт-Петербург, 1997.

НОВЫЙ УЧЕБНЫЙ ИНТЕНСИВНЫЙ СИСТЕМНЫЙ СЛОВАРЬ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА : Том 2 : Английский в 2008-и реальных контекстах, граффити, каламбурах и шутках XXI века, или Cool English vs Unenglish. Саакян В.А. Санкт-Петербург, 2008.

НОВЫЙ ШКОЛЬНЫЙ ИТАЛЬЯНСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ. А. Кода, Г. П. Шалаева. Москва, 2010.

НОВЫЙ ШКОЛЬНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ И РУССКО-НЕМЕЦКИЙ СЛОВАРЬ : 120 000 слов и словосочетаний. В. П. Васильев. Москва, 2012.

НОВЫЙ ШКОЛЬНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ РУССКО-НЕМЕЦКИЙ СЛОВАРЬ : А - Z : 100 000 слов. Д. Бергман. Москва, 2012.

НОВЫЙ ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : 100 000 слов. Тихонов А. Н., Казак М. Ю.. Москва, 2012.

НОВЫЙ ШКОЛЬНЫЙ РУССКО-ИТАЛЬЯНСКИЙ СЛОВАРЬ. Г. П. Шалаева, А. Кода. Москва, 2010.

НОВЫЙ ШКОЛЬНЫЙ ФРАНЦУЗСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ. С. Дарно, Р. Элоди, Г. П. Шалаева. Москва, 2010.

ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. С БОЛЬШОЙ БУКВЫ ИЛИ С МАЛЕНЬКОЙ : школьный словарь русского языка для подготовки к урокам, ГИА и ЕГЭ. М.М. Баронова. Москва, 2011.

РУССКИЙ СЛОВАРЬ : Учебный словарь русского языка для иностранцев. Аникина М.Н.. Москва, 2009.

РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ И АНГЛО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ВОЕННОЙ ЛЕКСИКИ : приложение к спецкурсу «Основы военного права и военной истории России»: учебное пособие для студентов-иностранцев и курсантов Учебного военного центра при ВГУ. А. И. Леонов, Л. К. Мансур. Воронежский государственный университет, Институт международного образования; Военная академия США (Вест-Пойнт). Воронеж, 2011.

РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ ПО ЭКОНОМИКЕ. УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ. Тимошина А.А. Москва, 2009.

РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ СОЧЕТАЕМОСТИ : глаголы говорения в общественно-политической сфере общения : учебное пособие. И. В. Волянская ; Дипломатическая акад. МИД России. Москва, 2011.

РУССКО-БАШКИРСКИЙ УЧЕБНЫЙ ФУНКЦИОНАЛЬНО-СИТУАТИВНЫЙ СЛОВАРЬ (СФЕРА «Слышать»). Т. А. Кильдибекова, Г. В. Гафарова, Л. Н. Якупова. Федер. агентство по образованию, Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования Башк. гос. ун-т. Уфа, 2005.

РУССКО-БАШКИРСКИЙ УЧЕБНЫЙ ФУНКЦИОНАЛЬНО-СИТУАТИВНЫЙ СЛОВАРЬ (сфера «Видеть»). Т. А. Кильдибекова, Г. В. Гафарова, Н. Х. Исмагилова. М-во образования и науки Рос. Федерации, Башк. гос. ун-т. Уфа, 2004.

РУССКО-БАШКИРСКИЙ УЧЕБНЫЙ ФУНКЦИОНАЛЬНО-СИТУАТИВНЫЙ СЛОВАРЬ. Кильдибекова Т.А., Гафарова Г.В., Яныбаева Г.Я., Миниярова И.М., Усманова М.Г. Уфа, 2003.

РУССКО-БАШКИРСКИЙ ФУНКЦИОНАЛЬНО-КОГНИТИВНЫЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ : (сферы думать и говорить). Кильдибекова Т.А., Гафарова Г.В., Кинзябаева Н.Н., Усманова М.Г. Уфа, 2002.

РУССКО-БАШКИРСКО-АНГЛИЙСКИЙ УЧЕБНЫЙ ФУНКЦИОНАЛЬНО-СИТУАТИВНЫЙ СЛОВАРЬ. Кильдибекова Т.А., Гафарова Г.В., Абдюкова Л.А., Анохина С.З. Уфа, 2009.

РУССКО-КРЫМСКОТАТАРСКИЙ УЧЕБНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Адиле Мемедовна Эмирова, Симферополь, 2004.

РУССКО-УДМУРТСКИЙ ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ : для младшего школьного возраста : более 200 слов. Т. В. Воронова. Ижевск, 2008.

РУССКО-ФРАНЦУЗСКИЙ СЛОВАРЬ ВОЕННЫХ ТЕРМИНОВ : Учебное пособие. Гарбовский Н.К. Москва, 2008.

РУССКО-ХИНДИ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ : 5000 слов. Дымшиц З.М. Москва, 1984.

РУССКО-ЭРЗЯНСКИЙ ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ : А-Я / Е. Н. Лисина, Р. Н. Бузакова. Саранск, 2004.

СЛОВАРЬ ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ НА МАРИЙСКОМ ЯЗЫКЕ ДЛЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ : Школлан марла сылнымутшанче термин мутер. Р.А. Кудрявцева, М.В. Рябинина. Ассоциация финно-угорских университетов NH Collegium Fenno-Ugristarum. Сыктывкар, 2011.

СЛОВАРЬ ОСНОВНЫХ ТЕРМИНОВ И ПОНЯТИЙ ПО ДИСЦИПЛИНАМ «МИРОВАЯ ЭКОНОМИКА» И «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ». УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ Тереенкова Е.В., Сапрыкина В.Ю. Краснодар, 2012.

СЛОВАРЬ РУССКО-КИТАЙСКИЙ К КУРСУ «РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА». Радина Л.Б. Воронежский государственный университет, Институт международного образования. Воронеж, 2014.

СЛОВАРЬ ТЕРМИНОВ ПО МЕДИАОБРАЗОВАНИЮ, МЕДИАПЕДАГОГИКЕ, МЕДИАГРАМОТНОСТИ, МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ. А.В. Федоров. Москва, 2014.

СЛОВАРЬ ШКОЛЬНИКА ПО ФИЗИЧЕСКОЙ ГЕОГРАФИИ. Д.П. Финаров. Москва, 2005.

СЛОВАРЬ-СПРАВОЧНИК НАИБОЛЕЕ УПОТРЕБИТЕЛЬНЫХ КАТЕГОРИЙ И ПОНЯТИЙ В УЧЕБНЫХ КУРСАХ: ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ИСТОРИЯ, ФИЛОСОФИЯ, КУЛЬТУРОЛОГИЯ, СОЦИОЛОГИЯ, ПОЛИТОЛОГИЯ, ЛОГИКА, КОНЦЕПЦИИ СОВРЕМЕННОГО ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ, БЖД И ЭКОЛОГИЯ : Учебно-методическое пособие для студентов всех форм обучения. Студентов В.А., Прядко И.П. Москва, 2010.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ШКОЛЬНИКОВ. Е.Н. Борисовская. Москва, 2003.

СОВРЕМЕННЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ, РУССКО-НЕМЕЦКИЙ СЛОВАРЬ ДЛЯ ШКОЛЬНИКОВ. ГРАММАТИКА : Более 15 000 слов. Миронычева Алиса Владимировна. Москва, 2004.

СОВРЕМЕННЫЙ ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ : 17 тысяч слов и словосочетаний. А. Н. Булыко. Москва, 2005.

СТАРΟΣЛАВЯНСКИЙ ЯЗЫК. ТАБЛИЦЫ. ТЕКСТЫ. УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ : для студентов, аспирантов, преподавателей-филологов. В. Д. Бондалетов, Н. Г. Самсонов, Л. Н. Самсонова. Москва, 2005.

ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ СТРОИТЕЛЯ НЕФТЕГАЗОВЫХ ОБЪЕКТОВ ТРУБОПРОВОДНОГО ТРАНСПОРТА : учеб. пособие для подгот. дипломированных специалистов по специальности 130501 «Проектирование, сооружение и эксплуатация газонефтепроводов и газонефтехранилищ» направление 130500 «Нефтегазовое дело». Лысяный К. К. и др.. Тюмень, 2005.

УЧЕБНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ : АВТОДОРОЖНЫЕ МОСТЫ. Полякова Т.Ю., Карасева Н.Г., Поляков Д.В. Москва, 2015.

УЧЕБНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ «АВТОМОБИЛЬНЫЕ ДОРОГИ». Полякова Т.Ю., Джафаров Р.М., Дмитриев С.М., Каменецкая А.А. Москва, 2014.

УЧЕБНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ «АВТОМОБИЛЬНЫЙ СЕРВИС». Полякова Т.Ю., Ерещенко Е.В., Ременцов А.Н., Синявский В.В. Москва, 2014.

УЧЕБНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ СЛОВАРЬ-СПРАВОЧНИК ПО АРХИТЕКТУРЕ И СТРОИТЕЛЬСТВУ : учеб. пособие по направлению 630100 «Архитектура». В. Н. Бгашев. Москва, 2005.

УЧЕБНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ (ГОСУДАРСТВЕННО-ПРАВОВОЕ УСТРОЙСТВО США И ВЕЛИКОБРИТАНИИ). И. И. Чиронова. Москва, 2008.

УЧЕБНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ ПО НЕФТИ И ГАЗУ : учебное пособие для студентов специальности 080502.65 «Экономика и управление на предприятии нефтяной и газовой промышленности» вузов региона. И. С. Федоров, Р. Р. Ноговицын. М-во образования и науки Российской Федерации, ФГАОУ ВПО «Северо-Восточный федеральный ун-т им. М. К. Аммосова». Якутск, 2011.

УЧЕБНЫЙ КОМПЛЕКСНЫЙ СЛОВАРЬ ПО ЛИНГВИСТИКЕ. Иванова Л.А., Самохина Л.А., Сулейманова А.К. Уфимский государственный нефтяной технический университет. Уфа, 2011.

УЧЕБНЫЙ ЛАТИНСКО-РУССКИЙ МЕДИЦИНСКИЙ СЛОВАРЬ : для студентов специальности «Лечебное дело». А. В. Митрошин. М-во образования и науки РФ, Федеральное гос. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования Нац. исслед. ядерный ун-т «МИФИ», Обнинский ин-т атомной энергетики, Социально-экономический фак.. Обнинск, 2010.

УЧЕБНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ СЛОВАРЬ : 60000 единиц. А. В. Олянич и др.. Волгоград, 2009.

УЧЕБНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ = Deutsch-rusisches Lehrwörterbuch der physikalisch-mathematischen Begriffe. Л.В. Литовченко, О.Г. Левина. Белгород, 2003.

УЧЕБНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Лопатин В.В., Иванова О.Е., Сафонова Ю.А. Москва, 2005.

УЧЕБНЫЙ РУССКО-ВЬЕТНАМСКО-АНГЛИЙСКИЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ «АВТОМОБИЛЬНЫЕ ДОРО-

ГИ». Полякова Т.Ю., Джафаров Р.М., Дмитриев С.М., Каменецкая А.А. Москва, 2014.

УЧЕБНЫЙ РУССКО-КАБАРДИНО-ЧЕРКЕССКИЙ СЛОВАРЬ. Тимижев Х.Т., Бижоев Б.Ч., Кумыкова Д.М. Министерство образования и науки КБР, Институт гуманитарных исследований Кабардино-Балкарского научного центра РАН . Нальчик, 2013.

УЧЕБНЫЙ РУССКО-КИТАЙСКО-АНГЛИЙСКИЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ : Автомобильные дороги. Полякова Т.Ю., Джафаров Р.М., Дмитриев С.М., Каменецкая А.А., Михайлов К.Д. Москва, 2015.

УЧЕБНЫЙ РУССКО-НЕМЕЦКИЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ СЛОВАРЬ : 60000 единиц. А. В. Олянич и др. Волгоград, 2010.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ – МИНИМУМ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТЯМ 310700 «ЗООТЕХНИЯ» И 310800 «ВЕТЕРИНАРИЯ» ДЛЯ СТУДЕНТОВ И АСПИРАНТОВ ЗООИНЖЕНЕРНОГО И ВЕТЕРИНАРНОГО ФАКУЛЬТЕТОВ. Рязань, 2000.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ АНТОНИМОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. Л. А. Введенская. Москва, 2005.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ОМОНИМОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. Л.А. Введенская, Н.П. Колесников. Москва, 2005.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ПАРОНИМОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. Л.А. Введенская, Н.П. Колесников. Москва, 2005.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ПО АНАТОМИИ ЧЕЛОВЕКА ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ. Москва, 2008.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ : по специальностям 3107700 «Зоотехния» и 310800 «Ветеринария» для студентов и аспирантов зооинженерного и ветеринарного факультетов. Лошак Г.П. Рязань, 2000.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ПО ЦИТОЛОГИИ И ЭМБРИОЛОГИИ : Для иностранных студентов-медиков. Гузина О.С., Маслова И.Б., Саврова О.Б. Москва, 2010.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Лопатин В.В., Иванова О.Е., Сафонова Ю.А. Москва, 2008.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ТЕРМИНОВ И ПОНЯТИЙ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ. Т. М. Балыхина, М. В. Лысякова, М. А. Рыбаков. Москва, 2003.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ТРУДНОСТЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ. Шадринск, 2014.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ТРУДНОСТЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ШКОЛЬНИКОВ. В. Т. Бирюкова и др.. Москва, 2007.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ УСТОЙЧИВЫХ ВЫРАЖЕНИЙ РУССКОЙ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ. Колосько Е.В., Попкова Е.Д., Федотова Н.С. Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена. Санкт-Петербург, 2013.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ЯЗЫКА СВЯЗЕЙ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ : учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению подготовки (специальности) «Связи с общественностью». Андреев Е.А., Ароянц А.А. Москва, 2010.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ. РУССКИЙ ЯЗЫК. КУЛЬТУРА РЕЧИ. СТИЛИСТИКА. РИТОРИКА : Более 900 понятий и терминов. Т. В. Матвеева. Москва, 2003.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ-МИНИМУМ АНАТОМИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ И ОСНОВЫ ИХ МОДЕЛИРОВАНИЯ. Тихонова Л.М., Писарева Л.В., Зеркалова Ю.Ф., Филиппова Е.Н., Савельева Н.Н., Вермул К.С., Махмутова А.Ш., Вермул К.С. Ульяновский государственный университет Р.М. Хайруллин Е.В. Слесарева. Ульяновск, 2009.

УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ-СПРАВОЧНИК ПО РУССКОЙ ОРФОГРАФИИ ДЛЯ ИНОСТРАНЦЕВ. Надежда Андреевна Алексеева. Санкт-Петербург, 2009.

УЧЕБНЫЙ СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ С АНГЛИЙСКИМИ И ИСПАНСКИМИ ЭКВИВАЛЕНТАМИ. Кравченко С.А. Москва, ²1997.

УЧЕБНЫЙ СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Кравченко С.А. Москва, 1995.

УЧЕБНЫЙ СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Никитин В.Д., Починкин А.В. Московская государственная академия физической культуры. Малаховка, 2009.

УЧЕБНЫЙ ТЕМАТИЧЕСКИЙ РУССКО-ТАТАРСКИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Баирамова Л.К. Казань, 1991.

УЧЕБНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ : (раздел – клиническая терминология) : для студентов 1 курса, обучающихся по специальности 060-105 (65) «Стоматология». Хакимова В. М., Шайдуллина Х. М. Гос. образовательное учреждение высш. проф. образования «Баш-

кирский гос. мед. ун-т федерального агентства по здравоохранению и социальному развитию Российской Федерации», Уфа, 2006.

УЧЕБНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ДЛЯ СПЕЦКУРСА «ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМОВОСПИТАНИЕ». Савина Н.Г. Челябинск, 2012.

УЧЕБНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «КОЛЛОИДНАЯ ХИМИЯ» : Поверхностные явления и дисперсные системы. Беспалова Ж.И., Смирнова Н.В., Пятерко И.А. Новочеркасск, 2016.

УЧЕБНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ПО ДИСЦИПЛИНЕ «КУЛЬТУРОЛОГИЯ». А. С. Балакшин. Федеральное агентство морского и речного трансп., Федеральное гос. образовательное учреждение высш. проф. образования Волжская гос. акад. водного трансп., Каф. философии и социальных наук. Нижний Новгород, 2008.

УЧЕБНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ПО МАШИНАМ И ОБОРУДОВАНИЮ НЕФТЯНЫХ И ГАЗОВЫХ ПРОМЫСЛОВ. Имаева Э.Ш., Сулейманова А.К. Уфа, 2001.

УЧЕБНЫЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ПО ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ МЕХАНИКЕ. Имаева Э.Ш., Вильданова Н.Г. Уфа, 2002.

УЧЕБНЫЙ ТОЛКОВО-ГРАММАТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ОМОНИМОВ : (теоретический материал) : Диахронная трансформация и функциональная омонимия. Е. Н. Сидоренко, И. Я. Сидоренко. Симферополь, 2006.

УЧЕБНЫЙ ТОЛКОВО-ГРАММАТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ОМОНИМОВ. Е. Н. Сидоренко, И. Я. Сидоренко. Симферополь, 2006.

УЧИМСЯ ГОВОРИТЬ ПРАВИЛЬНО : Пособие по орфоэпии для учителей и учащихся начальных классов, студентов педагогических факультетов. Л.Ш. Глюстен, М.К. Тутаришева. Майкоп, 2003.

ФИЗИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ. ЛЕЧЕБНАЯ ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА. КИНЕЗИТЕРАПИЯ. УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ-СПРАВОЧНИК. Козырева О.В., Иванов А.А. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ : около 15 000 слов. Анатолий Юрьевич Москвин. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ С ГРАММАТИЧЕСКИМ ПРИЛОЖЕНИЕМ : около 5000 слов в каждой части. И. М. Ошуркова. Москва, ¹⁰2011.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ. А. Ю. Москвин. Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ. И. М. Ошуркова. Москва, ¹²2012.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ. Константин Васильев. Санкт-Петербург, ²2012.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ : частотный метод, обновленный состав, более 11 000 слов. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ : 15000 слов. М. И. Дубровин. Москва, 2005.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ С ТРАНСКРИПЦИЕЙ. Г. П. Шалаева. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ ТЕМАТИЧЕСКИЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ СЛОВАРЬ С ГРАММАТИЧЕСКИМ ПРИЛОЖЕНИЕМ. И. М. Ошуркова. Москва, ³2010.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ, РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ : частотный метод, обновленный состав, более 15 000 слов. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ АНГЛО-РУССКИЙ, РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ. О. Н. Мусихина, Е. В. Домашек, В. Л. Яськова. Ростов-на-Дону, ⁵2012.

ШКОЛЬНЫЙ БИБЛЕЙСКИЙ СЛОВАРЬ. Н. В. Давыдова. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Борисова А.Г., Быданова Н.Б., Кайсаров Е.А., Карпов А.В., Никонова С.Б., Ставцева О.И., Степанцева О.А., Фатиев Н.И., Шор Ю.М., Юхнина О.Ю. ; А. С. Запесоцкий, Т. Е. Шехтер (ред.). Санкт-Петербург, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. А. В. Жуков. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ : Термины. Понятия. Комментарии. А.В. Лемов Москва, ²2007.

ШКОЛЬНЫЙ МОРФЕМНЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Н. А. Николина. Москва, ²2011.

ШКОЛЬНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ И РУССКО-НЕМЕЦКИЙ СЛОВАРЬ : около 16 000 слов. Москва, 2009.

ШКОЛЬНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ И РУССКО-НЕМЕЦКИЙ СЛОВАРЬ = Schulwörterbuch Deutsch-Russisch und Russisch-Deutsch. Э. Л. Рымашевская. Москва, ⁶2007.

ШКОЛЬНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ С ГРАММАТИЧЕСКИМ ПРИЛОЖЕНИЕМ : около 10000 слов и выражений. Л. А. Ноздрина, О. И. Титкова. Москва, 2008.

ШКОЛЬНЫЙ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ, РУССКО-НЕМЕЦКИЙ СЛОВАРЬ. О. Н. Мусихина, В. В. Вишневецкая, А. Ф. Сабельникова. Ростов-на-Дону, 2008.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ : свыше 20 000 слов, современная лексика, соответствие школьной программе. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : более 16000 слов : [все необходимые сведения для сдачи ЕГЭ по русскому языку на 100 баллов] : [слова и словосочетания, при написании которых могут возникнуть трудности, ударения, в необходимых случаях грамматические пометы и краткие толкования, грамматические формы, при образовании которых возникают сомнения]. Ю. В. Алабугина. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : более 50 000 слов, грамматических форм и оборотов речи. А. Н. Тихонов, М. Ю. Казак. Ростов-на-Дону, ⁸2011.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. 5-11 КЛАССЫ. М. Т. Баранов. Москва, ¹⁶2012.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. А. Н. Тихонов, М. Ю. Казак. Ростов-на-Дону, ⁶2008.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. М.Т. Баранов. Москва, ⁹2004.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. С. Д. Леденёв, И. В. Ледовских. Москва, ⁶2009.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Санкт-Петербург, 2013.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОГРАФИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. О. Е. Гайбарян. Ростов-на-Дону, ⁴2012.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОЭПИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : А-Я. В. В. Львов. Москва, ⁵2008.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОЭПИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : более 4000 слов : все необходимые сведения для сдачи ЕГЭ по русскому языку на 100 баллов : слова, имеющие какие-либо трудности в произношении и постановке ударения, общеупотребительная лексика, специальные термины, включенные в учебники по различным предметам, примеры, облегчающие запоминание. Т. А. Гридина, Н. И. Коновалова. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОЭПИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. В. В. Львов. Москва, ⁴2007.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОЭПИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Л. А. Введенская. Москва, 2005.

ШКОЛЬНЫЙ ОРФОЭПИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. П. А. Лекант, В. В. Леденева. Москва, ³2007.

ШКОЛЬНЫЙ РУССКО-АВАРСКИЙ СЛОВАРЬ = ШКОЛАЗЕ ГИУРУС-МАГЫАРУЛ СЛОВАРЬ. Магомедов М.И., Магомедов М.А.. Махачкала, 2009.

ШКОЛЬНЫЙ РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ : 15000 слов. М. И. Дубровин. Москва, 2007.

ШКОЛЬНЫЙ РУССКО-БАЛКАРСКИЙ СЛОВАРЬ. Джулабов У.А., Жаппуев А.А., Отаров И.М., Улаков М.З. Нальчик, 2008.

ШКОЛЬНЫЙ РУССКО-КУМЫКСКИЙ СЛОВАРЬ. Н.Э. Гаджихмедов, Ф.Б. Астемирова, Абдуллаева П.А. Махачкала, 1989.

ШКОЛЬНЫЙ РУССКО-КУМЫКСКИЙ СЛОВАРЬ. Ф.Б. Астемирова, Н.Э. Гаджихмедов. Махачкала, 2008.

ШКОЛЬНЫЙ РУССКО-ОСЕТИНСКИЙ СЛОВАРЬ СИНОНИМОВ : Учеб. пособие. Т.А. Каргаева, Б.Г. Мисикова, Р.И. Таучелова, Р.Г. Цопанова ; М-во образования Рос. Федерации, Сев.-Осет. гос. ун-т им. К.Л. Хетагурова. Владикавказ, 2003.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ АНТОНИМОВ РУССКОГО ЯЗЫКА : пособие для учащихся. М. Р. Львов. Москва, ⁸2006.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ АНТОНИМОВ. Галина Павловна Никольская. Москва, 2004.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ : А-Я : свыше 10000 слов, современная лексика, подробные словарные статьи, система перекрестных ссылок. И. Трушина (ред.). Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ : около 4000 слов : справочное издание. Л. А. Субботина. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ. [В. В. Одинцов и др.] ; В. В. Иванова (ред.). Москва, ⁸2006.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ. А. А. Медведев. Москва, 2009.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ. А.П. Акчурин. Москва, 2003.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ. Л. М. Баш и др. Ростов-на-Дону, ²2007.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ. О.Е. Гайбарян. Ростов-на-Дону, 2014.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ : Пособие для учащихся. Одинцов В.В., Смолицкая Г.П., Голанова Е.И., Василевская И.А.; В.В. Иванова (ред.). Москва, 1983.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ КРЫЛАТЫХ ВЫРАЖЕНИЙ ПУШКИНА. В. М. Мокиенко, К. П. Сидоренко. СПб., 2005.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ. Н. А. Николина. Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ : иносказательность в художеств. речи, тропы, стиховедение. Л. В. Чернец, В. Б. Семенов, В. А. Скиба. Москва, ²2005.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ : стилистика, стиховедение. Л. В. Чернец, В. Б. Семенов, В. А. Скиба. Москва, ³2007.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ. О. М. Бушко. Москва, ²2004.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ НЕМЕЦКО-РУССКИЙ И РУССКО-НЕМЕЦКИЙ : около 16000 слов. Н. Н. Прокопьева,. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ОБРАЗОВАНИЯ СЛОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. В. Мавлетов. Уфа, 2003.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ОБРАЗОВАНИЯ СЛОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. М. Т. Баранов. Москва, ⁷2012.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ПО ОБЩЕСТВОЗНАНИЮ. 10-11 : пособие для учащихся. [Ю.И. Аверьянов и др.]; Л. Н. Боголюбова, Ю. И. Аверьянова (ред.). Москва, ²2005.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ПО ОБЩЕСТВОЗНАНИЮ. 10-11 КЛАССЫ : пособие для учащихся общеобразовательных учреждений. [Ю. И. Аверьянов и др.] ; Л. Н. Боголюбова, Ю. И. Аверьянова. Москва, ⁶2010.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ПРАВОПИСАНИЯ Н И НН. О. Е. Гайбарян. Ростов-на-Дону, 2011. Сер. Серия "Учебные словари"

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ СИНОНИМОВ И АНТОНИМОВ. О. Е. Гайбарян. Ростов-на-Дону, ³2012.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ СИНОНИМОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. А. А. Семенюк, И. А. Семенюк. Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ СИНОНИМОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. А.А. Медведева. Москва, 2003.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ СЛИТНОГО И РАЗДЕЛЬНОГО НАПИСАНИЯ. О.Е. Гайбарян. Ростов-на-Дону, ²2014.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ-СПРАВОЧНИК КРЫЛАТЫХ ВЫРАЖЕНИЙ, ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРК : Учебное пособие. Кудрявцева Л.И., Дзодзикова З.Б., Дзусова Б.Т. Владикавказ, 2002.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ СТРОЕНИЯ И ИЗМЕНЕНИЯ СЛОВ РУССКОГО ЯЗЫКА. Л. Д. Чеснокова, С. П. Чесноков. Москва, ⁴2010.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ТРУДНОСТЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА : около 3000 единиц : все необходимые сведения для сдачи ЕГЭ по русскому языку на 100 баллов : слова, которые содержатся в школьных учебниках по всем предметам, произношение, постановка ударения, образование грамматических форм трудных слов, различия в употреблении синонимов, однокоренных и сходных по звучанию слов, литературные примеры в каждой словарной статье. М. Л. Кусова, С. В. Плотникова. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ТРУДНОСТЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА. Гайбарян О. Е.. Ростов-на-Дону, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ТРУДНОСТЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА. И. А. Мудрова. Москва, 2008.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ УДАРЕНИЙ. И. С. Иванов. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ УДАРЕНИЙ. О. Е. Гайбарян. Ростов-на-Дону, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ УПОТРЕБЛЕНИЯ БУКВЫ Ё В РУССКОМ ЯЗЫКЕ. Г. В. Карпюк, Е. И. Харитоновна. Москва, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ УСТАРЕВШИХ СЛОВ РУССКОГО ЯЗЫКА: ПО ПРОИЗВЕДЕНИЯМ РУССКИХ ПИСАТЕЛЕЙ XVIII-XX ВВ. Москва, ²2007.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ФРАНЦУЗСКО-РУССКИЙ И РУССКО-ФРАНЦУЗСКИЙ : около 16 000 слов. Э. Ю. Понятин, Т. П. Понятина. Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ ХИМИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ И ТЕРМИНОВ. Г. И. Штремплер. Москва, 2007.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ. СЛИТНО-РАЗДЕЛЬНО. И. А. Мудрова. Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Санкт-Петербург, 2013.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ. В. И. Круковер. Ростов-на-Дону, ⁵2012.

ШКОЛЬНЫЙ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ. В. И. Николаев. Москва, 2009.

ШКОЛЬНЫЙ ТЕМАТИЧЕСКИЙ АНГЛО-РУССКИЙ, РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ. Е. А. Грицай. Ростов-на-Дону, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВО-ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Г. Н. Афолина. Москва, ³2008.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ КАБАРДИНО-ЧЕРКЕССКОГО ЯЗЫКА : около 7000 слов. Нальчик, 2015.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : [А-Я]: пособие для учащихся 5-11 кл. А. А. Семенюк, М. А. Матюшина. Москва, ²2006.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : более 5000 слов : [все необходимые сведения и для сдачи ЕГЭ по русскому языку на 100 баллов] : [наиболее употребительные слова в рамках школьной программы по русскому языку и литературе, а также слова, появившиеся в XXI веке, простые и доступные толкования, примеры употребления в речи, ударения, грамматические формы, стилистическая характеристика]

тика, основные правила русской орфографии]. Ю. В. Алабугина. Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : ок. 10000 слов. Е.А. Быстрова, А.П. Окунева, Н.Б. Карашева. СПб., ²2005.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : около 4500 слов. Л. М. Воронкова. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : пособие для учащихся 5-11 классов. А. А. Семенюк, М. А. Матюшина. Москва, ³2007.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : свыше 6000 слов, актуальная лексика, соответствие школьной программе. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. А. Лебедева (ред.). Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ УНИВЕРСАЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. О. Е. Гайбарян. Ростов-на-Дону, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ ФИЛОСОФСКИЙ СЛОВАРЬ. Н.С. Гордиенко, К.С. Пигров, В.Г. Иванов, А.А. Корольков, А.В. Чечулин. Москва, 1995.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : А-Я. В. П. Жуков, А. В. Жуков. Москва, ⁶2009.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : значение и происхождение словосочетаний. Н. М. Шанский, В. И. Зимин, А. В. Филиппов. Москва, ¹⁰2007.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : около 1600 фразеологических единиц. Л. А. Субботина. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. А. Ю. Москвин. Москва, 2004.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. В. П. Жуков, А. В. Жуков. Москва, ⁵2006.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. М. И. Степанова. Ростов-на-Дону, ⁴2012.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАНЦУЗСКО-РУССКИЙ И РУССКО-ФРАНЦУЗСКИЙ СЛОВАРЬ С ГРАММАТИЧЕСКИМ ПРИЛОЖЕНИЕМ : около

5000 слов в каждой части. М. А. Кастрикина, Н. М. Подъяпольская. Москва, ⁴2008.

ШКОЛЬНЫЙ ФРАНЦУЗСКО-РУССКИЙ И РУССКО-ФРАНЦУЗСКИЙ СЛОВАРЬ. М. А. Кастрикина, Н. М. Подъяпольская. Москва, ⁷2010.

ШКОЛЬНЫЙ ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА : около 3000 слов : все необходимые сведения для сдачи ЕГЭ по русскому языку на 100 баллов. М.Э. Рут. Москва, 2011.

ШКОЛЬНЫЙ ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОГО ЯЗЫКА. Москва, Санкт-Петербург, 2010.

ШКОЛЬНЫЙ ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ РУССКОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ. Н. М. Шанский, В. И. Зимин, А. В. Филиппов. Москва, ³2012.

ШКОЛЬНЫЙ ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. Г. А. Крылов. Ростов-на-Дону, ²2010.

ШКОЛЬНЫЙ ЭТИМОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. И. С. Пигулевская. Москва, 2012.

ШКОЛЬНЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ. А.Ф. Никитин. Москва, ²2004.

ЭКСПРЕССИВНЫЙ СЛОВАРЬ ДИАЛЕКТНОЙ ЛИЧНОСТИ : Учебное пособие. Нефедова Е.А. Москва, 2001.

ЯПОНСКО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ЁДЗИДЗЮКУГО. Гуревич Т.М. Москва, 2011.

ЯПОНСКО-РУССКИЙ УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ИЕРОГЛИФОВ : Ок. 5000 иероглифов. Н. И. Фельдман-Конрад. Москва, ⁵2004.

ХРОНИКА

Стефан Милошевић (Београд)

LIV СКУП СЛАВИСТА СРБИЈЕ
(Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет
Универзитета у Београду,
12–14. фебруар 2016)

На Катедри за славистику Филолошког факултета од 12. до 14. фебруара 2016. године одржан је традиционални, педесет четврти по реду, Скуп слависта Србије. Тема скупа била је *Фундаментална и апликативна истраживања у славистици – историјска и савремена перспектива*. Осим српских слависта из различитих универзитетских центара, у раду скупа учествовали су и слависти из осам земаља (Аустрије, Босне и Херцеговине, Бугарске, Македоније, Русије, Словачке, Црне Горе и Чешке) што је Скуп учинило међународним пољем за представљање резултата научног рада, дискусију, размењивање идеја и погледа у области лингвистичке и књижевне славистике.

Скуп је отворила Ксенија Кончаревић, нови управник Славистичког друштва Србије, а присутнима су се обратиле Александра Вранеш, декан Филолошког факултета, и Људмила Поповић, управник Катедре за славистику. На свечаном отварању Скупа уручена је награда *Павле и Милка Ивић* академику Александру Ломи за монографију *Топонимија Бањске хрисовуље* и Митри Рељић за монографију *Српски језик на Косову и Метохији: социолингвистички и лингвокултуролошки аспект*. Поред ове, већ традиционалне награде, по први пут је додељена награда *Радован Кошуткић* за допринос на пољу проучавања словенских језика и њихових узајамних односа и веза. Први лауреат ове награде је академик Предраг Пипер, чија је целокупна плодна научна делатност посвећена лингвистичкој славистици, контрастивном и типолошком проучавању словенских језика на различитим нивоима језичке структуре у оквиру различитих лингвистичких школа и праваца. На свечаном отварању Скупа такође је представљен научној јавности и зборник у част академика Предрага Пипера *У простору лингвистичке славистике*, који су приредили Мотоки Номаћи, Људмила Поповић и Дојчил Војводић.

После отварања скупа одржана је пленарна седница на којој је изложено шест реферата. Истраживачи су представали како теоријска, тако и апликативна истраживања у историјској и савременој перспективи. Историјској проблематици био је посвећен реферат Ксеније Кончаревић (Београд) која је говорила о рецепцији дела Радована Кошутића у новијој лингводидактици. Осим стопедесетогодишњице рођења утемељивача српске академске славистике, као повод за реферат послужило је и недовољно осветљавање значаја дела Радована Кошутића у скорашњим историјским прегледима историје проучавања словенских језика. Стога се у реферату хронолошки посматра рецепција дела Радована Кошутића у делима српских русиста (Кирила Тарановског, Радована Лалића, Наталије Радошевић, Богдана Терзића, Богољуба Станковића, Миле Стојнић, Вере Борисенко-Свинарски и Даре Дамљановић). Кроз анализу њихових радова долази се до закључка да је дело Радована Кошутића имало снажан одјек у српској русистичкој лингводидактици који се није одразио само у аутореклепсији, одразу сваке зреле науке, већ је створио и инспирацију за изнајлажење нових путева и решења. Тако се са развојем лингводидактике и функционалне лингвистике у другој половини 20. века дошло до концепције о проучавању руског језика као инословенског. С друге стране, апликативно истраживање у оквиру корпусне и рачунарске лингвистике представио је Бранко Тошовић (Грац) у свом реферату *Морфолошка структура српског језика*. На почетку реферата аутор поставља питање да ли је могуће сачинити граматiku без изузетака, а затим даје математичку формулу по којој је то могуће учинити. Она гласи: $A [\beta(c)] = 1(2,3\dots)^y$. Аутор формулу спроводи на корпусу од 46.000 именица и 7.000 личних имена на основу чега изводи укупно 361 морфолошко правило о роду, броју и падежу именица. Међутим, нека правила важе само за појединачне случајеве, што поставља питање да ли се и тако постављена граматика може сматрати граматиком без изузетака.

Даљи рад скупа одвијао се у секцијама.

У секцији посвећеној историји језика и историји славистике Татјана Пентковска (Москва) представила је анализу двеју редакција црквенословенског текста беседа Светог Јована Златоустог о Јеванђељу по Матеју – тзв. *Стари текст*, сачуван у кратким и пуним апракосима, и *Преславски текст* из текстова српске и бугарске редакције. Та два текста ушла су у основу редакције превода беседа Јована Златоустог који је у 17. веку начинио старац Силуан, ученик Максима Грка. Посебну пажњу у анализи текста ауторка посвећује поступцима глосирања регионализама и грецизама и њиховог представљања руском читаоцу. Осим њих, у текст се уносе и граматичке и лексичке исправке које текст приближавају црквенословенском језику 17. века. Сличном темом узајамних односа руског и српског

језика бавила се Јелена Бајовић (Косовска Митровица) која је на материјалу историјских и етимолошких речника руског и српског језика осветлила формирање трговинско-економског слоја лексике наведених двају језика. У истој секцији Павел Трубински (Москва) представио је резултате свог истраживања о почецима славистике у Сједињеним Америчким Државама. На основу демографских и архивских података о миграцијама долази до закључка да се почетак изучавања словенских језика везује за досељеничке заједнице, захваљујући којима се формирају групе за учење источнословенских и западнословенских језика на америчким универзитетима. Тек од средине двадесетих година расте интересовање за словенске језике и међу америчким студентима.

У секцији посвећеној граматици Јелена Недић (Београд) представила је резултате досадашњих проучавања итеративности у руском језику, на основу чега је дала предлоге за будућа истраживања ове области као и предлоге за испитивање итеративности у поређењу с другим словенским језицима помоћу којих се може доћи до нових сазнања о овој проблематици на историјско-типолошком плану. Мирјана Адамовић (Београд), пак, осветлила је значај придева за изражавање просторних односа у руском и српском језику на основу локалистичке теорије Предрага Пипера и указала на могуће начине класификације придева према улози коју имају у изражавању просторних односа.

Посебна секција била је посвећена питањима лексикологије и фразеологије. Сања Коларевић (Београд) анализирала је на материјалу асоцијативних речника руског и српског језика називе за белу и црну боју у та два словенска језика. На пољу фразеологије пажњу истраживача привукла су фразеосемантичка поља живота и смрти (Анђела Радовановић), као и фразеологизми с компонентом из прехрамбене лексике (Екатерина Волкова) на материјалу руског и српског језика, а на материјалу словачког језика Јасна Ухларик (Нови Сад) представила је истраживање фразеологизама са соматском компонентом.

У секцијама посвећеним лингводидактици реферати су били посвећени различитим аспектима уџбеника страних језика. Теоријско-методолошке основе за проучавање уџбеника руског језика у млађим разредима основне школе представила је Наташа Ајџановић (Нови Сад), док је о лексичкој организацији уџбеника руског језика за различите друштвено-хуманитетске профиле известила Маријана Папрић (Београд). Теоријске аспекте и значај ономастичког лексичког слоја у уџбеницима руског језика у свом реферату истакла је Јелена Радовановић (Београд). Осим уџбеника руског језика, пажња је посвећена и уџбеницима српског као страног језика. Тако Биљана Николић (Београд) у свом реферату анализира лингвокултуролошки лексички слој у уџбеницима за почетни ниво учења српског је-

зика као страног. Посебно су занимљиви реферати у којима се уџбеничка и граматичка литература посматра у историјској перспективи помоћу лонгитудалног метода (Вукосава Ђапа-Иветић, Ружица Радојчић, Јармила Ходолнич). Такви реферати сведоче о томе да се српска лингводидактика налази у стању историјског описа и оцењивања постигнутих резултата. Наведена истраживања вишеструко су корисна, јер, осим указивања на традицију руске и словачке уџбеничке и граматичке литературе у српској говорној средини, указују и на развој лингводидактичке мисли која лежи у основи дате литературе и њене предности и недостатке. Зато се после таквих истраживања може очекивати појава нових теоријских и практичних концепција уџбеничке и граматичке литературе.

У оквиру LIV скупа слависта одвијао се и рад Колоквијума Београд-Брно на ком су представљени радови из неколико области везаних за проучавање српско-чешких односа. Посебна пажња у оквиру рада Колоквијума посвећена је лингвистичким темама као што су проучавање српског језика у Чешкој (Верица Копривица), анализа медијских текстова (Јиржи Газда), анализа фразеологизама с топономастичким компонентама (Павел Крејчи) и компонентом *никад* у чешком и српском језику (Снежана Линда-Поповић). Осим тога, на Колоквијуму су представљени и реферати из области књижевности и историје.

Рад конференције прошао је у конструктивној и подстицајној научној атмосфери. У току дискусија о рефератима постављана су занимљива питања кроз чија се разматрања дошло до предлога за будућа истраживања, а могли су се чути предлози нових методолошких поступака чијом се применом већ изнете претпоставке и постојећа знања могу проверити и допунити. Све то даје подстицај за даљи рад на новим фундаменталним и апликативним истраживањима која би довела до нових сазнања и проширивања научних погледа у области славистике.

ВЕСТИ

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СИМПОЗИЈУМ СЛОВЕНСКА
ТЕРМИНОЛОГИЈА ДАНАС 11–13. МАЈА 2016. ГОДИНЕ
(Српска академија наука и уметности, Институт за српски
језик САНУ, Академија наука и умјетности Републике
Српске, Матица српска)

На Међународном научном симпозијуму *Словенска терминологија данас* изложено је 60 реферата, а учесници су били из 11 земаља: Србије, Републике Српске (Босна и Херцеговина), Хрватске, Словеније, Пољске, Чешке, Словачке, Русије, Белорусије, Украјине и Сједињених Америчких Држава.

Првог дана симпозијума одржан је састанак чланова Терминолошке комисије при Међународном комитету слависта, по програму Комисије. На састанку Комисије, поред осталог, разговарано је о динамици рада на изради колективне монографије *Словенска терминологија крајем 20. и почетком 21. века* и изради библиографије радова из терминолошке лингвистичке проблематике за поменути период.

Поред чланова Комисије, на симпозијуму су учествовали домаћи и страни филолози за разне области лингвистичких истраживања, будући да терминологија представља важан сегмент номенклатуре сваке појединачне науке, области, дисциплине, па тако и лингвистике у целини. Из реферата се стекао непосредан увид у сличности и разлике у приступу терминолошкој проблематици у словенским лингвистичким срединама, ономе што је урађено и што треба урадити у сваком од словенских језика, о језичким и изванјезичким процесима у терминолошким системима словенских језика, затим увид у школе и традиције из којих се конкретна знања црпу, лексикографске подухвате итд. С обзиром на славистичку природу скупа, теме реферата, као што је било очекивано, у првом реду биле су посвећене дескриптивним, нормативним и компаративним аспектима словенске терминологије данас и у њеној историји.

Одржавање симпозијума подсетило нас је на то да је један од основних циљева с којим је основано Друштво српске словесности био рад на стварању српске научне терминологије. Међународни научни симпозијум *Словенска терминологија данас* део је програма обележавања 175 година од оснивања Друштва српске словесности, данас Српске академије наука и уметности.

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ДАНИЈЕЛЕ СТАНИЋ

15. јула 2015. године пред комисијом у саставу: Весна Ломпар, доцент (ментор), Стана Ристић, научни саветник и Снежана Самарџија, редовни професор (чланови комисије) одбрањена је докторска дисертација Данијеле Станић под називом „Систем назива за боје у лирској народној поезији“. Тема је обухватила следеће филолошке дисциплине: лексикологију са лексикографијом, морфологију, творбу речи и фолклористику.

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА АЛЕКСАНДРЕ МАРКОВИЋ

Мр Александра Марковић, сарадник Института за српски језик САНУ, одбранила је 11. маја 2016. године докторску дисертацију с насловом *Паджежи и предлошко-падежне конструкције са квалитативним значењем у савременом српском књижевном језику (семантичко-синтаксичка анализа)* на Филолошком факултету у Београду. Ментор рада била је проф. др Душка Кликовац, а Комисију за преглед и оцену докторске дисертације чинили су, поред ментора, доц. др Балша Стипчевић, као председник, и проф. др Срето Танасић.

Комисија је истакла да дисертација представља допринос науци о српском језику, и то на више начина. Описан је један сегмент граматике савременог српског језика – падежи и предлошко-падежне конструкције с придевским значењем. Анализа је спроведена у оба смера – од форме ка значењу и од значења ка форми, а то је учињено у оквиру комбинације два теоријска приступа, когнитивнолингвистичке теорије сликовних схема и интегралног приступа синтакси Љ. Поповића. У тој плодносној интеграцији двају приступа Комисија види другу велику вредност ове дисертације. Таква интеграција могла би да буде модел и за будућа синтаксичка ис-

траживања. У теоријске доприносе спада и опис категорије придевских значења: утврђено је која се све значења могу сматрати придевским и одређена је структура категорије придева – са описним значењима као центром и градивним и присвојним као маргинама категорије.

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА СВЕТЛАНЕ СЛИЈЕПЧЕВИЋ

На Филолошком факултету Универзитета у Београду, 25. маја 2016. године мастер Светлана Слијепчевић, истраживач сарадник Института за српски језик САНУ, успешно је одбранила докторску дисертацију под називом „Језичко-стилске одлике рекламно-пропагандног жанра у политичком дискурсу“. Чланови комисије били су проф. др Милош Ковачевић, ментор, проф. др Јелена Јовановић Симић и доц. др Марина Николић.

СЕМИНАР ДРУШТВА ЗА ЈЕЗИЧКЕ РЕСУРСЕ И ТЕХНОЛОГИЈЕ ВЕЧЕ ВРЕМЕНСКИХ ИЗРАЗА

У четвртак, 24. децембра 2015. године, на Математичком факултету Универзитета у Београду одржан је још један састанак семинара Друштва за језичке ресурсе и технологије. Вече је протекло у знаку временских израза, као фраза природног језика које на директан начин указују на време, пружају информацију о томе када се нешто догодило, колико дуго је трајало или колико често се дешава.

Јелена Јаћимовић је одржала предавање на тему „Аутоматска обрада временских израза у српском језику“. Наиме, иако људи са лакоћом манипулишу временом и временским односима у стварном свету, њихово формализовање на језик разумљив рачунарима представља тежак задатак. Овим излагањем је представљен рад на изградњи система који методом заснованом на правилима врши аутоматско екстраховање лингвистичких израза временског значења у неструктурираним текстовима стандардног српског језика са постизањем високог нивоа одзива и прецизности. Овај процес, пре свега, подразумева аутоматско препознавање и обележавање различитих типова временских израза, као и нормализацију њихових вредности, које ће бити представљене у стандардизованом, структурираном облику, независном од датог лингвистичког израза и у складу са међународним *ISO-TimeML* стандардом. С циљем креирања система који се на

једноставан начин може прилагодити новим и другачијим захтевима, правила екстракције временских израза дефинисана над корпусом новинских текстова, примењена су и евалуирана и у домену медицинских текстова.

ЦИКЛУС ПРЕДАВАЊА СРПСКА ЛИНГВИСТИКА ДАНАС

Циклус предавања Српска лингвистика данас део је програма САНУ за обележавање 175-годишњице оснивања Друштва српске словесности. Предавања из овог циклуса посвећена су српској дијалектологији, ареалној лингвистици, историји језика, етимологији и ономастици, фонологији, граматици, лексикологији и лексикографији, когнитивној лингвистици те

контрастивној лингвистици и типолошким истраживањима.

Прва четири предавања одржана су од фебруара до јуна 2016. године, првог понедељка у месецу, у сали 2 на првом спрату Палате САНУ:

Слободан Реметић: *Српска дијалектологија јуче, данас и сутра* (1. фебруар),

Софија Милорадовић: *Лингвистичка географија у Србији – језички записи на картама и њихово читање*

(7. март),

Јасна Влајић-Поповић: *Етимологија српског језика данас – са освртом на јуче и погледом ка сутра* (4. април),

Срето Танасић: *Српска граматика данас* (6. јун).

Предавања ће се наставити у септембру 2016.

